

Дефетизам као последица специјалног рата

УДК 355.018:159.9](497.1)

Благоје Љубисављевић, пуковник

„Новим светским поретком“, са прокламованим принципима очувања мира, у глобалним размерама нису отклоњени потенцијални сукоби и супротстављени интереси, али је „измештен“ механизам силе и принуде применом психолошко-пропагандног деловања на свест маса. Као последица тог деловања јавља се дефетистичка свест, која „убија“ сваки мотив за пружањем отпора како насилним, тако и ненасилним облицима потчињавања и супремације.

Пропагандни утицај је прво условљен општим материјалним и социјалним стањем у друштву, затим психо-социјалним и моралним својствима групе према којој је упућена пропаганда, а потом и привлачношћу социјалне и непосредне материјалне користи која се нуди. Различити примери у последње време – од крајње жилавости и отпорности до потпуне апатије и равнодушности према наметању туђе воље, религије, идеологије и културе – и те како оправдавају скептично и реалистичко гледање на моћ и домет пропаганде. Прецењивање те свемоћи једнако је погрешно као и њено потцењивање. Прихватање туђих идеја, технологије и културних и етичких стандарда није само по себи дефетистичко препуштање стихији уколико не задира у основни систем вредности нације, друштва и државе. Супротстављање дефетизму сигурно није могуће бежањем, изолацијом и ксенофобијом, насупротив некритичком конзумирању свега што нуди „велики цивилизовани свет“. Одмеравање, поређење и прожимање сопствених и туђих вредности као и налажење мере за његов узајамни утицај на индивидуалном и општем плану управо је начин конструктивне међународне сарадње, уз услов „остати свој на своме“.

Увод

Научно-технолошки развој и усавршавање техничких средстава за уништавање људи и материјалних добара „сабили су много више рата на малом простору и у кратком времену“. На тај начин смањена је људска издржљивост, а повећан значај психологије у савременом рату. У „згуснутом“ времену и стању непрекидног стреса, опремљен високо-софистицираном технологијом, војник на прагу трећег миленијума све више губи традиционална обележја витеза, ратника и јунака. Његова људска димензија, по којој се разликује од „робота за уништавање непријатеља“ и са којом улази у амбијент битке – амбијент насиља и

деструкције, не може да се запостави, посебно не њен директни утицај на успешност примене „контролисане силе“. Искуства из савремених армија, у којима је готово све научно засновано, упућују за закључак да је много једноставније постићи високу обученост и физичку припремљеност за успешно вођење борбе него развијати и одржавати морално-вољну компоненту. Свест и психа савременог војника све више су изложени информатичком притиску, до неслућених размера, тако да у кратком временском периоду није у стању да варира могуће излазе из наметнуте ситуације, већ је принуђен да реагује брзо, па и механички, уз све последице *decision stress* феномена. Пошто човек, без обзира на „дресуру“, ипак није робот, његова морална свест ће и те како утицати на избор алтернативе, посебно у неповољним општим условима, у којима је војна, економска, техничка, па и информатичка супериорност противника задато стање.

Живимо увелико у ери „новог светског поретка“, у којем као да се остварују прорачунске или програмске идеје и визије Роберта Штрауса Хупеа (за кога је „најважније питање за САД унификација глобуса под вођством САД у току ове генерације“), Ричарда Гарднера, Збигњева Бжежинског, и других. У Гарднеровом пројекту стварања светске владе тежишни циљ је „уништење суверенитета нација и држава, проширивање домена деловања оружаних снага УН на све секторе глобалних ратних жаришта... у којима ће такве снаге имати задатак патролирања интернационалним граничним и осталим демаркационим линијама, уз надзор слободних демократских избора у свим земљама и уз верификацију спровођења политике оружаног немешања“.¹

„Нови светски поредак“ намеће нова „правила игре“, нове методе доминације и владавине без грубе примене војне силе. Поред војне, посредована је примена и других облика силе и принуде, чији је крајњи циљ стварање послушних следбеника и поданика. Као ефикасно и усавршено средство за достизање тог циља психолошко-пропагандни рат, а у последње време све више и информатички и неокортички рат, добија прворазредну улогу и значај. Спознавање стања свести појединаца, друштвених група и друштва у целини, која настају под утицајем тог новог начина примене силе и испољавају се као *дефетизам*, нарочито је значајно за очување моралне свести и виталности друштва, као и за отклањање насталих последица.

Појмовно одређење психолошко-пропагандне делатности и дефетизма

Средином шездесетих година 20. века, приликом ескалације америчког присуства у Југоисточној Азији, почео се користити термин „*special warfare*“ (специјални рат), који је добио „право грађанства“ као средство

¹ *Нови светски поредак и политика одбране CPJ*, Управа за стратегијске студије и политику одбране CPJ, Београд, 1993.

посредне стратегије – као „прикривена, мрачна страна политике“.² Међутим, много раније, још од кинеског историчара Сун Цу Вуа до савременог доба, у ратовима је примењивано начело према којем се највећи успех постиже потчињавањем противника без борбе, што се условно може назвати „специјалним ратовањем“, односно неуобичајеним и специфичним ратовањем. Као сложен феномен, специјални рат се најчешће испољавао као тоталитет политичких, идеолошких, економских, културних, војних и других активности. Као најважнији садржај специјалног рата временом се издвојила психолошко-пропагандна делатност, која је у последње време постала целовита доктрина, која се у западним изворима означава појмовима *психолошке операције*, *информатичке операције*, *неокортичко ратовање* итд.

Појам *пропаганда*³ први пут се јавио у средњем веку. Њиме је у оквиру католичке цркве означен орган задужен за ширење католичанства у некатоличким земљама. У савременим глобалним стратегијама све је већи значај пропаганде као средства за овладавање свешћу маса, али се термин замењује другим терминима чија суштинска обележја остају иста – циљ „напада“ остаје људска свест, односно човеков „неокортикx“. Реч је, дакле, о сврсисходној и планској делатности иза које стоји друштвени субјекат. Та делатност не само да обавештава, подучава и васпитава већ и *покреће на активност у жељеном правцу*, али није нужно вредносно негативна. Међутим, када се пропаганда посматра у контексту сложенице „пропагандно-психолошки“, онда асоцира на негативно одређење: субверзивна манипулација свешћу маса злоупотребом психологије. То се најбоље може уочити анализом циљева психолошко-пропагандне делатности: слабљење и подривање морала, психолошке снаге и одбрамбених способности противника; придобијање сопственог и савезничког јавног мњења; конституисање одговарајућег режима на окупираној територији и придобијање становништва за нови поредак и друго. Након одређења појма пропаганда поједностављено је и одређење појма *дефетизам*, који се јавља као најважнији *циљ* психолошке и информатичке операције („слабљење и подривање морала...“), и као *последница* наведених операција. Постављање циља и последице у исту раван оправдано је због следећег: крајњи циљ сваке психолошке операције јесте овладавање свешћу и управљање вољом маса ради очувања или проширивања интереса и позиција; крајњи резултат тог деловања на феноменолошком плану јесте изманипулисана свест маса – дефетизам.

Појам *дефетизам* ретко се употребљава у политичкој и војној терминологији. Такође, ретко и непотпуно је одређиван и дефинисан. Најчешћа одређења упућивала су на то о каквој појави је реч, а не на

² Душав Вилић, *Специјални рат против СФРЈ*, Саветовање у Кумровцу, „Актуелни политички поглед“, Београд, 1983.

³ „Пропаганда је друштвена активност намењена организованом ширењу одређених идеја, мишљења, ставова и расположења са циљем да их људи усвоје и надаље поступају у складу са истима“, Менсур Ибрахимпашић, *Морал армије*, ДСНО, 1967.

то шта је та појава у суштини: изазивање сумње у сопствену моћ, ширење страха од надмоћи противника, губљење самопоуздања да се противнику пружи отпор, и друго. Иначе, термин потиче од француске речи *defaite*, што значи пораз, а у свом изворном значењу појам се први пут појавио у Француској буржоаској револуцији као синоним за оне који су испољавали неверицу у успех и сврсисходност Револуције.

У односу на изворна одређења, дефетизам, као сложени феномен, временом је добио вишезначно обележје и садржај. Реч је о веома сложеној политичкој, психолошкој и социолошкој појави која се у односу на појединца може посматрати као дубље или плиће засновани негативни став (неверица) којем недостаје *когнитивна компонента* (сазнање о потреби и о могућности успешне борбе). *Емотивна компонента* има негативни набој, а *конативна* (акционо-вољна) *компонента* је пригушена или је у супротности са интересима социјалне групе којој личност припада и друштва. Према наведеном, *дефетизам је стање моралне свести које изражава рационално-емоционални однос према стварности, а манифестује се као бесперспективност, неповерење у сопствене снаге и безвољност за пружање било каквог отпора*. У односу на циљеве и психолошко-пропагандне делатности, посебан значај има психо-социјална димензија дефетизма, јер је свака психолошка операција, у ствари, агресија на људску свест, злоупотреба и манипулација.

Психолошка својства личности значајна за појаву дефетизма

Комплексност и сложеност човека као генеричког, историчног и „бића праксе“ схватили су и творци савремених концепција психолошког ратовања. Најновија достигнућа у области друштвених наука, посебно психологије и социјалне психологије, широко се примењују и често злоупотребљавају. Научно засноване концепције су у експанзији у последње време на Западу, а у њима је заокружена целовита слика о човеку као сложенем психолошком комплексу, састављеном од рационалних и ирационалних сфера. Олпортово одређење личности у смислу да „... никад нисмо непосредно свесни читаве своје природе нити ма ког великог дела те целине. У било ком датом тренутку оквир свесности је веома мали“, ⁴ нашло је веома широку примену, нарочито у доктрини неокортичког ратовања. Фетишизирајући ирационалну сферу, већина западних теоретичара је глорификовала стварну моћ и домете пропаганде, што је у многим случајевима (локални ратови, други сукоби) доводило до потпуног неуспеха. Без обзира на то, глорификација моћи и домета психолошког ратовања је „сама себи циљ“: управо је претња, а заснована је тако да депримирајуће утиче на свест људи и изазива уверење да је узалудна одбрана од нечега тако моћног и да је упутније „препустити се“.

Личност је јединствени комплекс различитих својстава: карактер, темперамент, ставови, интереси, потребе, емоције, способности, фи-

⁴ Гордон Олпорт, *Склоп и развој личности*, „Култура“, Београд, 1969, стр. 80.

зичка конституција итд., коју карактеришу *јединство, јединственост и доследност*. Међутим, та сложена организација својстава није непроменљива, што се и те како уважава у савременој пропаганди, за коју је личност „једно стварно људско биће“, које дише и мисли, које је оптерећено свим предрасудама, слабостима, похлепом, несталношћу и другим особинама обичног људског бића. Дакле, наглашена је оријентација ка *променљивим* елементима структуре личности и ирационалним моментима, са тежњом да се потисне рационално у човеку (мотивација, а затим и други елементи структуре личности) и тако учини погодним за манипулацију. Америчка бихевиористичка школа, не случајно, у примењеној психологији првенство даје социјалним ставовима због њихове променљивости, могућности обликовања, утицаја и усмеравања понашања.

У вези с испољавањем дефетизма посебан значај има разматрање неких својстава и склоности личности који долазе до изражаја у социјалној интеракцији и групној динамици, а најзначајнији су сугестибилност, склоност имитацији, симпатијама и антипатијама, идентификацији итд.

Од наведених својстава највећи значај има *сугестибилност* личности, која је у непосредној функцији утицаја на мотиве, социјалне ставове и уверења, односно на прихватање туђих идеја и ставова. Мек Дугал дефинише сугестију као „процес комуницирања који доводи до прихватања са уверењем предложеног садржаја у којем не постоји никакав адекватан логички темељ који би то прихватање оправдао“.⁵ Том одређењу сугестије треба додати још једну значајну компоненту: припућењу и прихватању предложеног садржаја не постоји принуда од стране комуникатора. Непостојање принуде (а ипак добровољно пристајање) упућује на закључак да прималац садржаја мора имати једно специфично психолошко својство – *сугестибилност*, које се огледа у смањеној способности за критичко просуђивање понуђеног садржаја. То значи да је сугестибилнија она личност код које није чврсто изграђен вредносни систем, чија су уверења слабија, не постоји сасвим поуздан сопствени суд о појавама стварности, поремећена је емоционална равнотежа и недовољно изграђена морална свест. Томе треба додати и ситуационе чиниоце типичне за ратну ситуацију, који слабе психо-социјалне одбрамбене механизме и повећавају сугестибилност. На другој страни, зрела, интелектуално, социјално и емоционално складно организована, високо морално свесна и мотивисана личност, уз то и високо адаптивна на ситуационе чиниоце, мање је подложна сугестибилности. У појединим критичним ситуацијама сугестија и сугестибилност могу да имају позитивну улогу (критични тренуци у борбеној ситуацији, када старешине својим ауторитетом могу значајно да утичу на понашање људи, нарочито у случају замора и пада морала код бораца, на пример,

⁵ Младен Звонаревић, *Социјална психологија*, „Школска књига“, Загреб, 1985, стр. 85.

поступак мајора Драгутина Гавриловића у одбрани Београда 1915. године). Међутим, сугестибилност је негативна у случају некритичког прихватања и слеђења штетних идеја и ставова.

У процесу учења човек се мења, формира сопствену, индивидуализовану слику објективне стварности. У тој слици велики значај имају ставови према појавама, процесима, другим људима, друштву и његовим ставовима. Ти ставови, лични и социјални, могу да буду засновани на различитој основи. Са становишта осетљивости и сугестибилности, посебан значај имају ставови засновани на емоцијама, јер су подложни честим променама и нису логични.

Симпатија и антипатија, као два супротна пола психо-социјалне интеракције, опредељују поступке појединаца према другим јединкама и социјалној групи с изразито емоционалним, ирационалним набојем. Емоционална приврженост социјалној групи или појединим, обично харизматским ауторитетима подразумева извесну некритичност приликом прихватања пропагандних порука (тако, на пример, узајамно емотивно „распаљена“ група навијача за један фудбалски тим потпуно ирационално проналази „кривца“ у судији, спремна, чак, и на линч, иако је омиљени клуб заиста било лош у спортском такмичењу). У сваком случају, емоционално обојен став је веома погодан за психолошки утицај без обзира на то да ли је реч о потреби развијања (продубљивање) симпатије или антипатије.

Идентификација, као значајан одбрамбени механизам личности, иде даље од пуке имитације сопствених идола. Она тражи поистовећивање са ауторитативним појединцима, идејама и социјалним ставовима великих група. У основи идентификације је подсвесно бежање од осећања инфериорности, „добивање снаге“ утапањем у „носећу“ масу или ауторитет. У случају да идентификацији претходи симпатија (или антипатија), емоције се могу проширити као епидемија и изазвати ирационалне облике групног понашања (демонстрације, линч, паника итд.) баш у правцу у којем их и усмерава психолошко-пропагандно деловање.

Осим наведеног, одређени значај има и примена *коерцитивних метода* у индивидуалној комуникацији за модификацију понашања, па и структуре личности. Међутим, за разлику од пропаганде, те методе сада немају значај „друштвене делатности“, јер су усмерене на појединце и мање групе, па су ограничени њихов домет и значај.

Историјска искуства о утицају пропаганде на свест народа и војске

Кроз историју људског друштва зарађене стране су, осим физичке принуде, користиле и друга средства да би људе и народе држале у покорности. Иако се та средства не могу назвати средствима специјалног рата у садашњем смислу, ипак је сигурно да је реч о средствима за психолошки утицај, која су спонтано настајала и преносила се на основу

искустава. Према неким савременим истраживањима, још су стари Монголи веома зналачки примењивали неку врсту пропаганде, „демонстрацију војне моћи“ у садашњем смислу, ширећи гласине о снази, бруталности и непобедивости војске Џингис-кана. На тај начин, због дефетизма у редовима противника, многе битке су добијене изван бојног поља.⁶ У старој Грчкој, а затим и у Риму, развојем чувених реторичких школа, усавршена је пропаганда живом речју да би се сопствени поданици покренули у „праведан рат“, а у редовима противника умањили мотиви за ратовањем.

У средњем веку црква је веома много користила пропаганду. Да би се гушила жеља и стремљења за прогресом све што је ново проглашавано је „богохуљењем“ и издајом, и подлегало је судовима инквизиције „у име бога“. Владавина над свешћу маса системом догми неминовно је изазивала и репродуковала дефетистичку свест: све је унапред предодређено, узалудна је свака нада, и слично.

Амерички грађански рат донео је неке новине у области пропаганде: први пут су кориштени штампа и „фронтовски“ леци за утицај на свест противника. Наполеонов победоносни поход на исток, почетком 19. века није био праћен развијеном пропагандом у садашњем смислу. Међутим, многе његове победе извојеване су изван бојног поља, капитулацијом услед дефетизма који је произилазио из чињенице да се Наполеон доказивао као „непобедив“. Самим тим, потврђивала се позната максима да „ништа тако добро не успева као успех“.

За период Првог светског рата везују се зачеци примене психологије у војсци. Значај људског чиниоца повећан је због потребе да се утиче на свест огромних освајачких војски. Према немачком историчару Фречу, „привредни притисак и пропаганда (Антанте) допринели су да најбоља војска света подлегне притиску маса и буде савладана“.⁷ За Први светски рат везује се и један од најизразитијих примера изазивања дефетизма ширењем обмањивачких гласина и подстицањем носталгије код противника (аустроугарска пропаганда према Италијанима у бици код Кобарида).⁸ На другој страни, без обзира на надмоћну војну силу и ангажовање огромне пропагандне машинерије, Аустроугарска није могла да постигне циљ у рату са Србијом, што указује на значај моралне снаге зараћене стране и на ограничене могућности пропаганде у изазивању дефетизма.

Други светски рат је карактерисала тотална, дотад невиђена конфронтација скоро читавог човечанства с огромним ратним потенцијалима. У глобалним војним стратегијама пропаганда је добила веома велики значај. За САД постала је „четврти род војске“, а за Немачку „трећи фронт“.⁹ У уништавајуће и пропагандне сврхе кориштена су најновија научно-техничка достигнућа. Последица такве делатности

⁶ Вуко Михајловић, *Пропаганда и рат*, ВИЗ, Београд, 1984, стр. 19.

⁷ Исто, стр. 20.

⁸ Исто, стр. 175.

⁹ Исто, стр. 25.

било је дефетистичко понашање читавих армија и влада земаља којима је претио напад фашистичких сила. У Гебелсовој „алхемији речи“ пропаганда у стилу „лаж, лаж и поново лаж“ доведена је до савршенства као званични политички програм. Њоме је пропаганда директно изазивала дефетизам код противника, те је учинак, синхронизован са успесима на бојном пољу, био огroman и ефикаснији од ватреног оружја: „више вреди непријатељев деморалисани војник него мртав војник, јер онај први шири панику око себе“.¹⁰

Још уочи Другог светског рата, страх од фашизма ширио се Европом, па и светом. Након муњевитих успеха Немачке на почетку рата, дефетизам који је обузео скоро читаво човечанство, постао је светски феномен, а манифестовао се као безнађе и уверење да се не може зауставити фашизам. Пропагандна делатност земаља антихитлеровске коалиције није дала значајније резултате, а Хитлер је низао победе све до пред крај рата, када је пораз сила Осовине био на помолу. Та чињеница упућује на закључак да је успех психолошко-пропагандне делатности у непосредној корелацији са успесима на бојном пољу, и да је таква пропаганда ипак само помоћно средство политике, дипломатије и рата.

После Другог светског рата наступио је период „хладног рата“. У тим условима специјални рат је афирмисан као целовита стратегија суперсила. У потпуној биполаризацији и конфронтацији поново се јавља дефетизам у светским размерама – као страх од самоуништења човечанства нуклеарним ратом. Локални ратови вођени после Другог светског рата допринели су да се још више афирмише и усаврши методологија специјалног рата у функцији изазивања дефетизма. Америчко присуство у југоисточној Азији, и поред ангажовања огромних потенцијала, било је доведено у питање, посебно у Вијетнаму. Увиђајући да је немогућа успешна борба против народа Вијетнама, Пентагон је, уз помоћ ЦИА, разрадио до савршенства концепцију „психолошког ратовања“. У ту сврху употребљена су огромна средства из буџета САД: израђено је око четири милиона летака, емитоване су хиљаде сати радио и ТВ-програма, формирана су „стратегиска насеља“, спроведен програм „пацификације“ и „дефолијације“, разрађен монструозни план „Феникс“ итд.¹¹ Исход неславне авантуре у Вијетнаму намеће питања о стварним дometима „психолошког рата“, посебно против националноослободилачких покрета.

Иако су, прво Србија, а затим и Југославија, од самог постанка биле мета хегемонистичких, територијалних, војностратегиских и других аспирација, први пут је специјални рат као комплексна стратегија дотад невиђене жестине, примењен у информбировској кампањи 1948. године. Један од њених основних циљева било је изазивање дефетистич-

¹⁰ Душан Јанковић, *Шешир уместо шлема* (брошура), „Народна књига“, 1981, стр. 14.

¹¹ Петар Кнежевић, *Специјални рат у Индокини*, ВИЗ, Београд, 1978, стр. 111 и 145.

ког расположења код наших грађана (на то упућује анализа најчешћих пропагандних порука и поступака према нашој земљи: да „Југославија не може опстати без помоћи СССР-а пошто јој прети капиталистичка инфилтрација“, да је „руководство издало интересе социјализма и интернационализма“, да „здраве снаге“ у земљи морају збацити руководство итд.). Упоредо с тим, вршен је интензиван дипломатски притисак и војни притисак с граничним инцидентима, уведена је економска блокада, повређивање ваздушног простора земље, инсценирање судских процеса „ревизионистима“ у земљама чланицама ИБ, и слично. Реалан страх од оружане агресије СССР-а и уцењивачко држање Запада, као и неспособност да се критички сагледа неочекивана ситуација, уз неинформисаност и недовољну чврстину уверења, довели су до тога да је знатан део чак и „политички прекаљених кадрова“ завршио на Голом отоку.

Од почетка распада претходне Југославије, 1991. године пропагандни рат против СФРЈ, ЈНА и српског народа, који је још интензиван, достигао је неслућене размере, комбинован са осталим облицима специјалног рата.

У целини гледано, специјални рат је био пратилац читаве историје ратовања: од првобитних, рудиментарних облика, преко афирмације пропаганде као његовог најзначајнијег садржаја, дошло се до разраде, конципирања и усавршавања целовите стратегије специјалног рата у садашњем значењу тог појма. Примена концепције специјалног рата у савременим условима, осим разматрања облика и метода, налаже потребу потпуније анализе снага и средстава специјалног рата ради препознавања и супротстављања одговарајућим методама, снагама и средствима.

Особеност метода, снага и средстава специјалног рата у функцији изазивања дефетизма

У теоријским разматрањима феномена специјални рат и његовог психолошко-пропагандног аспекта, у навођењу и објашњавању садржаја, метода, снага и средстава, постоје различити прилази, па и терминолошке и појмовне нејасноће. Оне су најчешће на релацији: облици – садржаји – методе, и средства – технике – методе деловања.

Психолошко-пропагандна делатност

Тај облик специјалног рата је најкомплексније и најшире подручје испољавања утицаја на свест људи ради изазивања дефетизма. Као садржај специјалног рата, има велики значај у концепцијама и стратегијама већине земаља. Осим тога, јавља се као сталан пратилац и саставни део и свих осталих облика специјалног рата и других облика примене силе, али и без примене силе, као „пријатељско убеђивање“. Наиме, у садашње време немогуће је изоловати било коју друштвену појаву или

процес из идеолошког, политичког, психолошког и другог контекста. Извођење психолошко-пропагандних дејстава најчешће се одвија применом различитих метода.

а) *Метода ширења гласина* сматра се најстаријом методом психолошко-пропагандног деловања. У свакодневној је употреби (а и у стручној литератури) термин „шапчачка пропаганда“, који не само да одређује појам већ и природу појаве на коју се односи. С обзиром на то да је реч о тврдњама чији је извор познат и чија се истинитост не може непосредно проверити, примаоци таквих тврдњи некритички их прихватају и преносе. Томе доприноси природа порука, ситуациони чиниоци и психичко стање преносиоца. У односу на циљ и мотиве преносилаца, гласине се деле на гласине страха (бојазан и неизвесност); подривачке гласине; обмањивачке гласине; гласине жеља и гласине радозналости.

За изазивање дефетизма најзначајније су гласине страха. Осим што утичу на слабење морала, оне често могу да доведу до панике, расула војске, дезертерства и предаје. Обмањивачке и подривачке гласине су срачунате на изазивање неповерења, раздора, мржње и нетрпеливости. Типичан пример су гласине о наводним злоделима ЈНА и Срба у рату 1991. и 1992. године, подгрејане „објективним“ извештајима новинара „са лица места“. У току сецесионистичког рата против СФРЈ, нарочито на његовом почетку, ширење гласина и свих врста пропагандних порука против СФРЈ, ЈНА и српског народа достигло је неслушене размере и утицај, на основу чега је каснијом анализом утврђено да је сецесионистички штаб Јелка Кацина, у Словенији, без обзира да ли то желимо да признамо, добио медијски рат против СФР Југославије. Гласине најчешће плански лансира и протура непријатељ са тачно утврђеним циљем, док су преносиоци најчешће спонтани, несвесни саучесници. Неправовремено и необјективно информисање најчешћи је узрок појаве спонтаног преношења гласина.

б) *Метода фалсификовања докумената* широко се примењује у функцији изазивања дефетизма. Састоји се у ревизији чињеница и докумената „благим заобилажењем истине“, измишљањем садржаја, фотомонтажом, и слично. Блага ревизија чињеница има посебан значај и утицај на примаоца јер оставља утисак аутентичности. У том случају тешко се уочава придодати или изостављени део, који управо има највећи утицај на свест људи.

с) *Манипулисање ефектом величине*, претња, застрашивање и побуђивање дефетизма сензационализмом најчешће се јавља у облику глорификације војне моћи агресора, рекламирања нових врста „заstraшујућег оружја“ итд. Ту методу чини успешност чињеница да агресор има стварну војну премоћ, оружје за масовно уништавање и велике могућности за утицај преко средстава масовне комуникације. Дуготрајна изложеност таквом рекламерству у свести малих народа изазива и репродукује комплекс инфериорности, који је по психолошким карактеристикама близак дефетизму.

d) *Искоришћавање супротности* изоштравањем и продубљивањем стварних разлика у ставовима и етничким, верским и политичким обележјима и карактеристикама треба да изазове раздор и сукоб на наведеним основама. У ту сврху користе се различити интереси, идејног и политичког плурализма. У нашем случају, постојање објективних разлика, па и супротности и противуречности у нашем друштву у садашњим условима економских и политичких потешкоћа, чини реалном примену тог метода психолошко-пропагандне делатности.

e) *Подстицање на дезертерство и предају* заснива се на искоришћавању психолошких карактеристика у кризним и ратним ситуацијама: појачано психофизичко оптерећење, стална опасност по живот, страх од рањавања и смрти, и слично. Искоришћавање ситуационих чинилаца најчешће доводи до увећања страха, разних облика пролазних ситуационих поремећаја психе и, евентуално, до „повлачења“ и „склањања“ из опасне ситуације.

Поред наведених, примењују се и следеће методе: уцењивање и подметање, подстицање носталгије, статистичко обмањивање, упрошћавање и компарација, „сведочење“ заробљеника након „испирања мозга“, апели на корист, ауторитет и угроженост, и друге.

Снаге и средства специјалног рата у функцији изазивања дефетизма

Специјални рат, посебно његов психолошко-пропагандни садржај, планирају, организују и спроводе бројне снаге: обавештајне службе са својим специјалним апаратом, „владине“ и „невладине“ организације и институције и друге културне, информативне и хуманитарне организације у својој *ad hoc* мисији. Има мишљења да је у неким случајевима целокупни систем политичких институција једне земље, у ствари, апарат за спровођење специјалног рата, пошто је специјални рат, као и рат уопште, управо средство политике једне земље са позиција силе. У оквиру специјалног рата најзначајнију снагу за психолошко-пропагандна дејства и спровођење идеолошке индоктринације чине разне организације и институције. Томе доприноси њихова распрострањеност, материјалне и кадровске могућности и повољне позиције у појединим земљама, с обзиром на делатности којима се баве. У оружаним снагама великих сила (типичне су САД) постоје специјализовани органи и јединице за вођење психолошко-пропагандног рата (није безначајан податак да је у саставу снага САД у оквиру ИФОР-а у БиХ било више од 200 психолога).

За потребе САД тај задатак обавља агенција УСИА, која обједињава делатност осталих организација и институција. У статуу те агенције пише да су њени задаци „... подстицање, организовање и размена људи и идеја; омогућавање грађанима других земаља да разумеју америчку политику и културу; извештавање сопствене владе о ставовима јавног мњења у другим земљама...“. Из ових задатака се

види да је УСИА веома значајна снага за ширење и очување америчког утицаја методама ненасилног освајања позиција, стварања и развијања симпатија за политику и културу САД, развијање осећања „блискости“ интереса и потискивања мотива за супротстављање не само том него и политичком и војном утицају. На основу тога, делатност те агенције, иако најчешће није „специјална“, према циљу и начину извођења, у крајњем, у функцији је стварања и развијања дефетизма, посебно код малих, сиромашних народа, захваћених процесом убрзане транзиције из комунизма у капитализам.

Осим примене физичке силе у оружној борби, за постизање циљева примењују се и разноврсна средства утицаја на свест противника. У ширем смислу, сва средства принуде, и у рату и у миру, имају психолошку димензију. Међутим, у ужем смислу, у функцији изазивања дефетизма, реч је о специфичним средствима (не толико због њихове природе, већ због начина употребе) специјалног рата. За класификацију тих средстава постоје различити критеријуми. Према неким ауторима, то су техничка средства и помагала, док се према другима подразумевају и акције, поступци и делатност снага специјалног рата (за ово разматрање најприхватљивија је систематизација са становишта „чулне основе примања поруке“.¹²

а) *Аудитивна средства.* Техника деловања помоћу тих средстава може да буде непосредна и посредна. *Непосредном техником* утицај се остварује директним обраћањем „лицем у лице“, личним преношењем пропагандног садржаја – утицајем на свест људи говором и другим симболичким средствима. О „чистим“ аудитивним средствима може се говорити условно, јер је познато да човек свет доживљава комплексно. *Посредне технике* су оне код којих се аудитивним средствима делује на људе посредством техничких помагала: радио, гласноговорник, музика, звучни ефекти и шумови итд.

Жива реч, непосредним обраћањем или посредована преко техничких средстава, има најзначајнију улогу у пропагандном деловању. При непосредном обраћању, праћена мимиком, гестовима и емоцијама, може веома сугестивно да делује на људе. За изазивање дефетизма највећу примену има у преношењу гласина и других облика усмене пропаганде, као и у капитулантским и дефетистичким говорима неких војсковођа и политичара у ратовима.

Велика распрострањеност радија и могућност истовременог утицаја на велике групе људи омогућује живој речи велике домете и утицај на људе. (Значај радија схватили су и творци специјалног рата против Југославије, посебно у ранијем периоду, па су бројне специјализоване и званичне радио-станице свакодневно емитовале обиман програм на језицима народа и народности. Већина је у форми „објективног информисања“, позајмљивањем вести и коментара, монтирала „целине“ од фрагмената информација и на друге начине обликовала „слушалачку публику“ – јавно мњење).

¹² Вуко Михајловић, *исто*, стр. 64.

б) *Визуелна средства*. Као посредници у преношењу пропагандних порука та средства су се појавила веома рано, са проналаском штампе и фотографије. Штампа је најстарије и најсложеније визуелно средство јер обједињује текст, цртеж, слику, стрип, фотографију итд. Преко ње се може значајно утицати на формирање ставова јавног мњења у једној земљи. На значај штампе указује чињеница да се у свакодневном жаргону одомаћио назив „седма сила“ Штампане поруке могу да се „осамостале“, остају трајно фиксиране и непролазне као документи и „докази“. Осим тога, имају велике визуелно-естетске могућности да остваре актуелност и привлачност.

Савремена пропаганда, коришћењем визуелних средстава, не само да информише већ и усмерава јавно мњење и понашање људи у жељеном правцу. У последње време, од 1991. године, целокупна штампа Запада (па и Истока) утркивала се у сатанизацији српског народа, који је, будући да је „злочиначки“, требало на све начине кажњавати. Последице тих казни и даље трају.

с) *Аудио-визуелна средства*. Модерни масовни медији, нарочито телевизија, омогућују невиђену дифузију информација и стварање представа о свету као „великом селу“. Могућност размене информација и културних и идејних утицаја повећана је до неслућених размера. У све већој интеграцији света, због једносмерних токова свих тековина културе и информација, хегемонистичка политика има могућности да преко средстава масовне комуникације знатно утиче на свест људи у малим, сиромашним земљама, информатичким „аутсајдерима“. Тако су средства масовне комуникације, а у последње време Интернет, у директној функцији остваривања доминације и интереса твораца „новог светског поретка“.

Ако је информација, према новој доктрини КОВ-а САД, постала најубојитије оружје, сасвим је сигурно да је телевизија најмоћнији медиј преко којег се делује тим оружјем на свест маса. Није више реч о преносу слике „са лица места“, већ о произвођењу информација према сопственим интересима. Тако је, CNN, на пример, од известиоца са лица места постао протагониста у рату у Персијском заливу, а обликовао је, и још увек обликује, не само америчко већ и светско јавно мњење о рату на просторима претходне Југославије.

Утицај дефетизма на морал војске

Морална свест припадника војске основа је моралне снаге, па је због тога, мета напада у психолошко-пропагандним операцијама. Основни циљ тих напада јесте промена аксеолошке основе, а тиме и когнитивне компоненте моралне свести. Методама идеолошког и другог продирања и „омекшавања свести“ тежи се слабљењу емотивно-мотивационе компоненте моралне свести, што директно изазива слабљење акционе компоненте: губљење воље, самопоуздања и мотива за отпором. Због тога се дефетистички циљеви специјалног рата могу оства-

рити првенствено нападима на моралну свест. У кризним и ратним ситуацијама повећава се значај моралне свести, која, због сплета различитих околности и утицаја, може постати средство манипулације и извор дефетизма. Моралној свести придаје се велики значај у концепцијама специјалног рата. Тако, на пример, у једном борбеном правилу КоВ америчке војске пише да се дефетизам код противника изазива „... стварањем ставова у свести појединаца – противничког војника који проузрокују општу неефикасност, разарају морал и обезбеђују предају која том војнику гарантује живот и образ...“¹³

Услови који погодују настајању и ширењу дефетизма

Савезна Република Југославија се развија у веома сложеним међународним и унутрашњим приликама и условима наслеђених и новостворених противуречности и тешкоћа. На основу ранијих и садашњих тешкоћа продукују се многе дезинтегративне и кризне тенденције и процеси који имају значајну улогу у изграђивању и динамици испољавања моралне свести и чине општи оквир за настанак дефетизма како код становништва, тако и код припадника војске. Отуда од успешности функционисања свих институција друштвено-политичког система, економске и политичке стабилности, односа грађана и припадника ВЈ према основним вредностима друштва и развијеног уверења у могућност успешне одбране од свих облика угрожавања директно зависи колико ће се испољити дефетизам као последица деловања специјалног рата. Поред тих општих услова, постоје и посебни, специфични услови, карактеристични за армијску средину и њене припаднике, који се трансформишу у непосредне узроке дефетизма: нарушеност и неизграђеност моралне свести; неодговорност и недисциплина; нарушени међуљудски односи, другарство и ауторитет старешине; необученост и неприпремљеност људства за отежане услове живота и рада; правовремено, непотпуно и необјективно информисање; личне побуде, интереси и психички проблеми појединаца који условљавају негативна понашања, и друго.

С обзиром на наведене опште и посебне услове, специфична констелација природних, друштвених, психолошких и других чинилаца у конкретној ситуацији, може да буде погодно тло за настајање и ширење дефетизма. На основу њиховог свестраног познавања и уважавања може се одговорити на питање да ли ће појединци, групе и колективитети у тешким и кризним ситуацијама, под утицајем непријатељске пропаганде, приступити организованом отклањању негативних утицаја или ће се предати стихији, дезорганизацији и дефетизму.

Без обзира на то о којем је облику дефетизма реч, он изазива штетне последице по морал Војске, посебно ако се испољава у колективу јединице у критичним ситуацијама, када добија карактеристике

¹³ Група аутора, *Основи војне психологије*, ВИЗ, Београд, 1973.

групне сугестибилности и панике (типичан пример таквог дефетизма је понашање припадника војске и становништва у августовској агресији хрватске војске „Олуја“, 1995. године, на Републику Српску Крајину).

Супротстављање дефетистичкој свести међу припадницима војске и становништва

Отвореност било које земље, па и СРЈ, према спољашњем свету нема алтернативу. Без обзира на изазове, то је нужно цивилизацијско и трајно одређење. Снага одбране и заштите сигурно није у вештачким баријерама и затварању, већ у виталности друштва да се одупре негативним и штетним утицајима и токовима. Успешност заштите од психолошко-пропагандног рата и дефетизма подразумева постојање следећих општих друштвених претпоставки:

- успешно остваривање стратешких циљева развоја друштва;
- остваривање миротворне спољне политике и јачање међународног угледа СРЈ, уз истовремену заштиту националних и државних интереса;
- даља изградња и јачање одбрамбене моћи земље и трансформација ВЈ у модерну оружану силу;
- убрзани научно-технолошки развој земље и укључивање у међународне економске, новчане и техничке токове и асоцијације;
- непрекидно стварање претпоставки за изградњу високе моралне свести и патриотизма грађана и припадника Војске Југославије.

Наведене претпоставке услов су за посебне претпоставке карактеристичне за оружане снаге: висока обученост и оспособљеност људства и изграђеност моралне свести припадника ВЈ; познавање циљева и метода деловања снага специјалног рата; развијеност и изграђеност система безбедности и објективна и правовремена информисаност, и висока физичка, морална и психолошка припремљеност.

На глобалном плану могуће је и неопходно развијати и успоставити мноштво упоредних мера и поступака за остваривање потпуне и сигурне заштите. У приоритетне мере спадају:

- *оспособљавање грађана и припадника Војске Југославије* (развијати свест о могућности, потреби, нужности и значају заштите основних друштвених вредности и могућности успешног супротстављања сваком агресору);
- *образовно-васпитне мере* (кроз целокупни васпитно-образовни систем у друштву и војностручну обуку у ВЈ дати неопходна сазнања о снагама, средствима и методима деловања специјалног рата, као и начинима за супротстављање);
- *организационе мере* (обезбедити да безбедносни систем ефикасно функционише као саставни део друштва и државе);
- *нормативно-правне мере* (права и обавезе грађана и правних лица у супротстављању специјалном рату уредити на основу Устава и закона);

– стимулативно-подстицајне мере (непрекидно афирмисати постигнуте резултате у супротстављању специјалном рату и тако стварати услове за још веће залагање);

– административно-репресивне мере (примењивати их у случајевима непријатељског деловања и грешака и пропуста са тежим последицама).

Осим наведених општих мера на нивоу друштва, у ВЈ предузима се следеће: информисање; непрекидно праћење и процењивање морала; остваривање високог нивоа обуке; културно-просветне мере; организовање унутрашњег реда и дисциплине; ефикасно сузбијање свих непријатељских и негативних појава, и непрекидно спровођење наређених и прописаних мера безбедности. Уопште узев, сваки акт командовања, свака акција субјеката у војној јединици, између осталог, у функцији је изграђивања и јачања борбене готовости и морала, а тиме и супротстављања специјалном рату и дефетизму.

Приликом испољавања „спонтаног дефетизма“ (који није увек подстакнут психолошко-пропагандним деловањем) у критичним ситуацијама, када су идејне, васпитне и информативне мере неефикасне, а репресивне неприхватљиве с етичког становишта, морају се предузимати и још неке специфичне мере: ауторитативни утицај војног старешине личним примером и храброшћу на појединце који су захваћени дефетизмом; отклањање узрока психофизичких оптерећења (замор, депривација и страх) која су довела до слабења морала и мере збрињавања и лечења носилаца дефетизма са психичким ситуационим поремећајима.

*
*   *
*

Пропагандно-психолошка делатност као супституција оружане агресије и као сложено средство политике са позиције силе све се снажније испољава. Престанак „хладног рата“ и нестанак једне од две суперсиле довели су до тога да се тачке сукобљавања, облици и средства измештају и модификују – постају перфиднији у бројним новим посредованим облицима. У околностима и условима специфичних међународних и унутрашњих прилика, тај вид агресије усмерен на подривање и слабење моралне снаге и одбрамбених могућности друштва, може постати доминантни облик угрожавања безбедности сваке земље. Тежња да се пољуља уверење у *неопходност* пружања оружаног отпора сваком агресору и у *могућност* успешне одбране од агресије у суштини је један од основних циљева специјалног рата.

У изазивању и подстицању дефетизма најчешће се користе унутрашње тешкоће и противуречности позиције неке земље на међународном плану да би се обезвредио друштвено-политички систем, дисквалификовале институције државе и уставни поредак, довели у сумњу стратешки циљеви развоја друштва, и друго.

Особеност и сложеност супротстављања психолошко-пропагандном рату и дефетизму као његовој последици произилазе из комплексности и сложености дефетизма као морално-политичке, психолошке, сазнајне и социолошке појаве. Успешност супротстављању условљена је и успешношћу функционисања друштвеног система, његовом економском политичком стабилношћу и изграђеношћу позитивног односа грађана према основним друштвеним вредностима.

Милан В. Петковић, пуковник

Циљ побуне је освајање политичке власти превратом. Може да буде подстакнута споља или изнутра. Схватање мотива и циљева побуњеника (сецесиониста) и владе која се против њих бори пресудно је значајно за предвиђање понашања и поступака једне и друге стране. За стране обавештајне службе схватање мотива је једна од значајнијих активности, јер често од тога да ли прихвата или не прихвата мотиве као корисне зависи и процена да ли или не треба помоћи побуњенике, односно владу.

У доктринама и стратегијама наступа страних земаља према другим земљама, подршка побуњеника (сецесиониста) или владе која се против њих бори чини важне степене мешања у унутрашње послове других земаља према поставкама сукоба ниског интензитета. Такав облик агресивног политичког и војног мешања обавештајних служби у унутрашњу политику других земаља мање је опасан за друштвене заједнице и политичке системе у којима су друштвене супротности сведене на најмању могућу меру. У таквим срединама побуне не успевају, а могућност за продор страних обавештајних служби је веома мала.

Увод

Под побуном се подразумева политичка и оружана борба чији је циљ освајање политичке власти превратом и променама постојеће владе. У неким случајевима, циљеви побуне могу да буду ограничени на тежњу одређене групе да се отргне од контроле владе и успостави аутономну власт унутар традиционалних, етничких или регионалних граница, или да се сецесијом успостави нова аутономна држава. Побуне могу да буду подстакнуте и настојањем да се остваре ограничени политички уступци које, према процени побуњеника, није могуће остварити без примене силе. Побуњеници, најчешће, прибегавају примени оружане силе као средства остварења политичких циљева. У почетку, побуњеничке снаге најчешће имају ограничене ресурсе, али временом, скоро редовно, налазе начин да своје слабости преточе у снагу, а да снагу државе против које се боре претворе у слабост, уколико она не нађе одговарајући одговор.

Побуне имају специфичне узроке и зачетке. Разумевање обавештајне службе мотива и циљева побуњеника и владе која се против њих бори пресудно је значајно за предвиђање понашања и поступака и једне и друге стране. Стога, да би се анализирао карактер побуне треба

одговорити на нека питања која су заједничка за све такве процесе (ко и како руководи побуном, шта покреће побуњенике и какви су им циљеви, какво је друштвено окружење и какав је утицај геополитичких чинилаца, да ли побуњеници имају спољну подршку и какав је њен утицај, које су фазе развоја побуне и која је фаза у току, које су основне одлике унутрашње организације и извођења акција?).

Познавање наведених чињеница обезбеђује одговор на постављена питања, што је основа за откривање слабости и предности побуњеничких снага. Иако се ти елементи сагледавају појединачно и посебно, али увек комплексно, обавезно се процењује и њихова интеракција. Начелно, побуна је у једној држави у функцији насилне промене власти ради стварања нове власти на одређеном простору и над одређеном популацијом, а често води равно у сецесију.

Анализе и ставови неких западних земаља

У западним земљама се проблем побуне и сецесије помоћу побуне изучава с различитих позиција. При томе се првенствено одмерава политичка корист од подршке или осуде побуне у појединим земљама, а потом се доноси одлука. У многим расправама француских аналитичара, па и у делу војно-стручне литературе, побуна се објашњава као рат чији је циљ промена политичког уређења земље или региона, односно освајање власти оружаном борбом (револуција). Према њима, то је феномен који се најчешће јавља у недовољно развијеним земљама, са недемократским режимима, у којима већина становништва има социјалне, економске и политичке тешкоће у изражавању своје воље. Због тога се верује да добро смишљена и правовремено предузета економска или социјална противмера владајућег режима може да буде ефикасан начин за сузбијање побуне, односно за смањење њених ефеката.¹

Према општој типологији побуна, револуционарних ратова и сецесионистичких покрета, посебно када је реч о оружаним борбама у Африци, Азији и Латинској Америци, сматра се да постоје следеће врсте сукоба:

- антиколонијалистичке борбе и ратови на основу истицања националних и националистичких циљева;
- борба против неоколонијализма и националне недемократске власти;
- етнички, религијски и етничко-религијски ратови;
- сецесионистички ратови на основу етничких, економских и социјалних интереса, који обично почињу побунама одређених група, политички мотивисаних за насилна решења проблема.

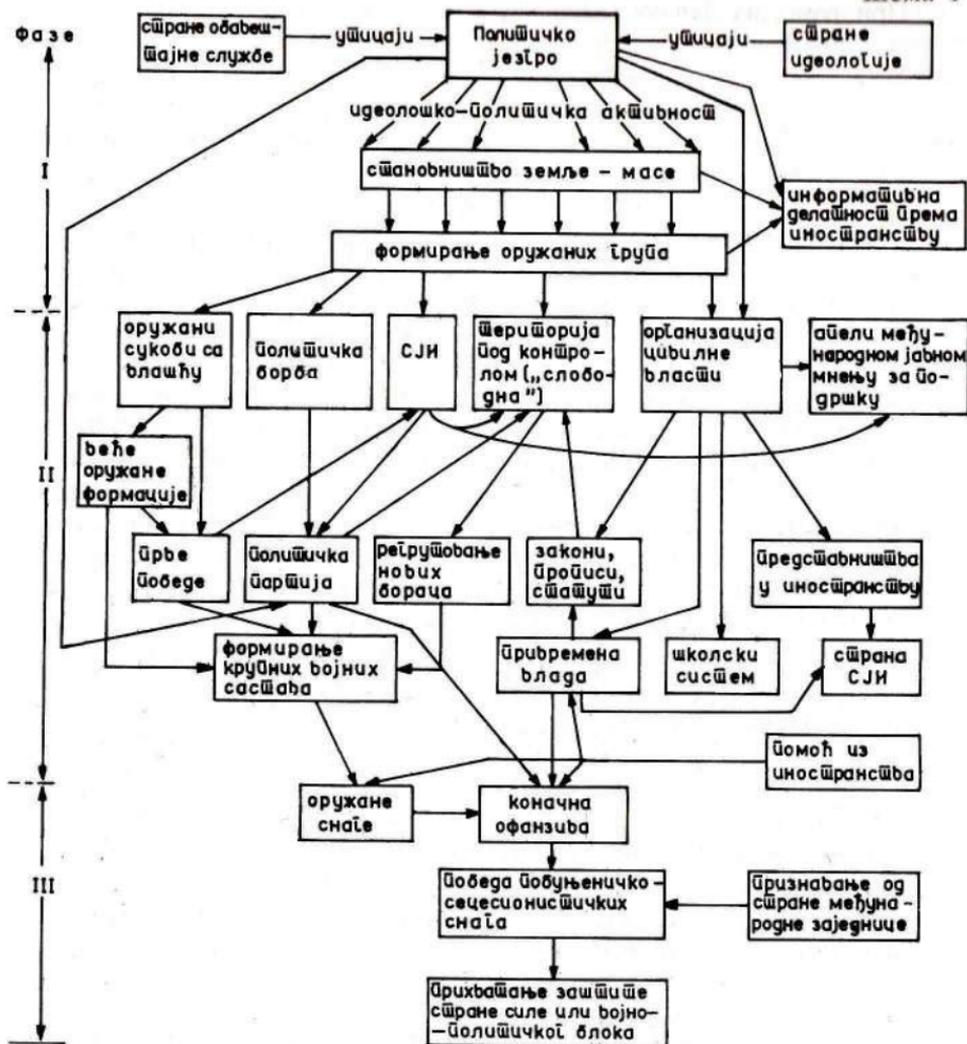
¹ Опширније: Gérard Chaliand, *Mythes révolutionnaire du Tiers-Monde – Guérilla et socialisme*, Sevil, Paris, 1976; N. Clader, *Les armements modernes*, Flammarion, Paris, 1970; Pierre-Marie Gallois, *Géopolitique*, Plon, Paris, 1990. На сличан начин та проблематика се третира и у француским војним правилима, упутствима и приручницима (на пример, у правилу ТТА 106, побуна се поистовећује са револуцијом коју изводе организоване и наоружане групе, и војнички устројене формације присталица идеологије која има намеру да преотме власт).

При томе, на Западу уважавају разлику између ратова за национално ослобођење (против страног окупатора и колабораната) и класне или сталешке борбе у оквиру једне друштвене заједнице (држава) која се, у основи, своди на борбу за власт. Такође, постоје извесне специфичности када је реч о међуетничким сукобима или сукобима са сепаратистичким циљевима, којима је крајњи циљ формирање заокружене друштвене целине изван постојећих форми.

Свака побуна пролази кроз три фазе, које произилазе једна из друге. У првој „иницијалној фази“, идеолошко језгро (организација, политичка партија) настоји да створи што ширу основицу за своје деловање, а користи искључиво политичко-вербалне методе деловања. Под другом фазом се подразумевају активности на прогресивном слабењу противника и успостављању контроле над становништвом, при чему се користе и неке методе физичког насиља, као што су уцене, физички обрачуни са неистомишљеницима, масовне демонстрације против власти са рушилачким карактеристикама, па и мањи оружани сукоби са снагама за одржавање реда. Трећа фаза је „офанзивна“, а одликује се појавом бројних мањих организованих и наоружаних група и већих, војнички организованих формација. Оне, мање-више, прихватају јединствену „централну команду“ и координирано дејствују по најосетљивијим институцијама власти, пре свега по центрима за комуникације, радио и телевизијским и радио-дифузним центрима, виталним службама за функционисање већих урбаних центара, и слично.² Крајњи циљ дејстава у тој фази јесте преотимање власти, односно отцепљење дела територије под контролом побуњеника од матичне (државне) територије. За успех побуне најважнија је од свега веза побуњеника са становништвом. Ако се она не успостави на чврстим основама, побуна ће се сама од себе угасити.

Према америчкој доктрини сукоба ниског интензитета, побуњеничка и противпобуњеничка дејства су сврстана у војне активности којима се доприноси успеху одабране стране у сукобу. Тако је правилом *Војне операције у сукобу ниског интензитета* (1990) и правилом *FM 100-5 Операције* (1993) подршка побуњеничким и противпобуњеничким дејствима сврстана у сам врх активности у „операцијама које немају ратни карактер“, односно у активности којима се постиже политички циљ у појединим земљама без директне употребе сопствене војне силе. Према одредбама правила *FM 100-5 Операције*, одлуку о укључивању САД у такву врсту сукоба доносе овлашћена лица из највишег руководства земље (администрација). На који начин и у којем обиму ће оружане снаге учествовати у побуни, односно у противпобуњеничким дејствима, зависи од процењене „претње америчким интересима“, процене вредности и циљева снага у сукобу и могућности за извођење акције. При томе се наглашава да већину терета треба да сносе снаге које се подржавају,

² Насиље које проводе у Алжиру исламистички терористи сврстани у Оружане исламске групе (GIA), чије су последице око 60.000 жртава од 1992. године до сада, има сва обележја треће фазе побуне.

Начелна шема одвијања побуне са циљем сецесије

јер би, у противном, дошло до „американизације“ сукоба и нарушавања легитимитета стране којој се помоћ пружа. Полази се од констатације да су побуњеничка дејства организована активност, усмерена на обрање легалне владе кроз субверзивну делатност и оружану борбу. Противпобуњеничка дејства зависе од побуњеничких дејстава, а обухватају, као и побуњеничка: војна, полувојна, политичка, економска, психолошка и цивилна дејства.

Проблеми везани за изграђивање националног идентитета у земљама „трећег света“ произилазе из колонијалног наслеђа, које доводи до политичке, социјалне и економске нестабилности у тим земљама, што често угрожава легалну владу, а може да угрози и америчке

витаљне интересе. Такве нестабилности има и у неким старијим независним државама. Начелно, она изазива и подстиче опште незадовољство и наглашава неспособност владе да задовољава националне потребе. Унутрашња криза је погодна тло за деловање унутрашњих снага, које настоје да, уколико не могу мирним путем, применом насиља постигну своје циљеве. У осталим случајевима, побуњеници обезбеђују подршку обећавањем слободе, а када дођу на власт предузимају много репресивније мере. Побуњеници користе различите облике дејства за остваривање својих циљева. Самостално или у комбинацији, та дејства еволуирају од организације покрета до свргавања легалне власти. При томе, побуна често води у сецесију. Активности, поступци и фазе развоја побуне са сецесијом приказани су на шеми 1.

Побуњеници најчешће своје деловање заснивају на наглашавању социјалне неправде. Питања која се покрећу у почетку обично су економске природе, али могу бити укључени и политички, војни, полицијски и религиозни садржаји. Нестабилност може произићи и из осећаја дела становништва да постојећа влада није вољна или није у стању да решава њихове проблеме и неправду. Постоје и случајеви да влада сагледава озбиљност проблема, али се одлучи да га игнорише све док не буде присиљена да оружаном насиљем сузбије употребом оружане силе.

Побуњеничка дејства су типичан пример дуготрајних сукоба, па захтевају стратегију која може дугорочно да делује. Таква стратегија се не односи толико на помоћ угроженим земљама да победе у борби против побуњеничких снага, колико на добијање у времену, које је неопходно за извођење реформи ради отклањања узрока побуњеничких дејстава, односно реорганизацију и преусмеравање побуњеника ка циљу који одговара сопственим интересима, закључује се у америчким правилима у којима су обрађена побуњеничка и противпобуњеничка дејства. У томе и сецесија, иако је забрањена одредбама Повеле Уједињених нација и неприхватљива за већину земаља света, има своје место.

Сједињене Америчке Државе подржавају неке побуне против репресивних и антиамеричких режима, а та подршка се координира са савезничким и пријатељским земљама. Који је режим репресиван процењују саме САД, уз претходну свеобухватну анализу и припрему свог јавног мњења и јавног мњења међународне заједнице да ту оцену прихвате. Приликом одлучивања о пружању подршке најважнија је процена изводљивости операције и подударности америчких интереса са циљевима подржаване стране да би се избегле грешке из прошлости (Вијетнам, Камбоџа, Сомалија итд.). Будући да подршка побуњеничким снагама, барем у почетку, често има тајни карактер, многе активности су у блиској вези са специјалним операцијама за које су задужене специјалне службе (обавештајна, психолошко-пропагандно-информативна, специјалне јединице, и сличне), јер су за извођење неконвенционалних дејстава, односно „операција које немају ратни карактер“, најприкладније јединице из састава снага за специјална дејства. Тек када

Сшћење окружења	Циљ	Војне операције и активности		Примери
Мир	Поуларисаши мир	Операције које немају ратни карактер	Неборбене	- борба против дроге - борба против елементарних небезбедности и катастрофа - обнова мира - помоћ развоју сираних држава
Сукоб (криза, побуна)	Одвраћање од рата и решавање сукоба	Операције које немају ратни карактер	Оборбене	- удари, удари - намећање мира - подршка побуњеницима - антитероризам - одржавање мира - неборбена евакуација
Рат	Бори се и побеђује	Ратне операције		- борбене операције - напад - одбрана

Неборбене и борбене операције у условима мира, сукоба (криза, побуна) и рата

се створе услови и ако је потребно због развоја ситуације могу да се укључе и снаге опште намене. Постепено ангажовање америчких оружаних снага у борбеним и неборбеним операцијама у сукобу ниског интензитета против земље или земаља у којима се развијају или могу да се изазову побуне, преврати и сепаратистичке тенденције приказано је на табели 1.

Оружане снаге и специјализоване службе обезбеђују опремање, обучавање и услуге побуњеничким снагама кроз разне облике помоћи. Углавном је реч о следећем:

- регрутовање, организовање, обучавање и опремање снага за неконвенционално или герилско ратовање;
- извођење психолошких операција;
- развој институција и инфраструктуре;
- обавештајна подршка;
- тајно убацивање у руководеће структуре супротне стране;
- обезбеђење успешног пребегивања појединих лица и уклањање компромитујућих трагова;
- субверзивно деловање;
- саботаже;
- снабдевање потребним борбеним и неборбеним средствима.

Интересантно је да, према Уставу САД, председник државе има право да донесе одлуку о ангажовању оружаних снага изван територије САД у трајању од 90 дана. Ако после тог рока треба наставити с ангажовањем јединица опште намене, о томе одлучује Конгрес, односно представнички домови, сваки понаособ. Међутим, ако америчко ангажо-

вање не прелази оквира ангажовања специјалних служби и специјалних јединица, Конгрес често и није у току таквих активности. Трошкови ангажовања се прикривају разним буџетским ставкама опште намене, као што су: „геополитичка истраживања“, „сондирање потреба неразвијених подручја“, „информативно-пропагандна делатност“ и друго, а често се тајно користе и средства из државних фондова.

На проблем побуне, преврата и сецесије слично гледају и друге стране силе, при чему се посебна пажња посвећује деловању сопствених обавештајних система у изазивању криза, побуна и преврата и односу према сецесији.

Побуна (сецесија) – оруђе обавештајних служби

Обавештајне службе земаља чија је спољнополитичка оријентација агресивна, појединачно или у оквиру савеза, настоје да обаве и задатке везане за превратничко деловање у другим земљама. Део тих послова обавештајна служба планира, а део и самостално реализује. При томе, користи разне методе и средства, у зависности од процењене ситуације и крајњег циља који њихова влада жели да постигне у одређеној средини, односно земљи против које делује. Најчешће се користе следеће методе и начини деловања: изазивање, проширивање и коришћење криза; психолошко-пропагандна делатност; тероризам; саботаже; диверзије; употреба специјалних снага и јединица; изазивање побуна, преврата и грађанских ратова, и разни облици помоћи и сарадње са снагама за које се процени да ће бити од користи сопственој држави или савезу.

Изазивање, проширивање и коришћење криза примењује се приликом вештачког стварања кризне ситуације или у случају коришћења постојеће кризе за постизање циља. Коначни резултат коришћења кризе у једној земљи могу да буду државни удар, политички преврат или сецесија дела територије са снагама које су се супротставиле легално изабраној власти.³

Психолошко-пропагандна делатност садржи пропаганду и демонстрацију силе. Примена те методе се испољава кроз протурање вешто изабраних и срочених информација, вести, саопштења и гласина; организовање и спровођење разних дебата, конференција, научних и других јавних скупова; издавачку делатност (посебно у области периодике и популарне литературе); дистрибуцију и приказивање филмова и телевизијских емисија непријатељске садржине или тематике с двосмисленим или недореченим информацијама које могу да изазову пометњу и несигурност и покрену одређене активности оружаних снага са јасно

³ Типичан пример је свргавање легално изабраног председника Аљендеа у Чилеу и подстицање граничних инцидената између Перуа и суседних земаља ради „откидања“ делова територије Перуа и припајања суседним земљама. Сама криза је настала тзв. побуном камионџија, односно масовним протестом националних удружења ауто-превозника Чилеа, које је подржавала ЦИА.

израженим претњама употребом (покрети јединица ка границама земље, вежбе и маневри у близини државне границе, емитовање телевизијских и радио-емисија о спремности и снази страних оружаних снага, и слично). Основни циљ је да се код нападнуте стране створи осећај неизвесности и страха, па и беспомоћности. Готово цео регистар активности из области психолошко-пропагандних делатности према нашој земљи примењен је у току припреме и остварења сецесије бивших југословенских република и грађанског рата у појединим бившим републикама, посебно у Словенији, Хрватској и Босни и Херцеговини. Психолошко-пропагандне активности појединих страних информативних институција и агенција биле су таквог интензитета и утицаја на светско, европско, па и на део југословенског јавног мњења да су неке од њих, посебно телевизијске куће, незванично рангиране и као „невидљиви чланови Савета безбедности ОУН“ (такву репутацију стекла је телевизија CNN још за време извођења операције „Пустињска олуја“ у рату у Персијском заливу).

Тероризам се примењује у ситуацијама када манипулатори кризама оцене да ће им то омогућити да постигну жељени циљ. Објекти напада су људи, материјална добра и психа појединаца, па и друштва у целини, ради изазивања страха, несигурности, неповерења у снаге постојеће власти у земљи и колебљивости у предузимању противмера. Начелно, реч је о појединачним, па и масовним убиствима, подметању експлозивних направа у поједине јавне објекте, средства јавног саобраћаја итд., тровању хране и воде, подметању разних врста и застрашивању преко средстава јавног информисања. Тероризам, у миру и у рату, изводе снаге екстремиста, незадовољника, милитантне снаге политичких противника и плаћеници.

Саботаже се најчешће примењују у привредним делатностима ради довођења до колапса привредног система земље. Манифестују се неизвршавањем планираних радњи на време, успоравањем процеса производње (у Француској је седамдесетих година био посебно популаран тзв. систем радим полако, користио га је „алтернативни синдикат“ да би присилио државу да промени неке прописе о радном времену и владу да смени неке ministre, а подразумевао је веома успорен рад припадника свих служби и делатности које су на било који начин имале непосредан контакт са становништвом), уношењем забуне давањем контрадикторних упутстава и наредба, онеспособљавањем средстава јавног градског превоза, и слично.⁴

Диверзија је метод којим се наносе људске жртве и материјалне штете, или се физички онеспособљавају људи за краћи или дужи период,

⁴ Ту се могу сврстати и разне демонстрације политичког, економског и социјалног карактера, које се, вештом манипулацијом, могу усмерити ка циљевима који највише одговарају организаторима (парализа јавног живота, масовна непослушност грађана, демонстрације рушилачког карактера, штрајкови, и слично). При томе, најчешће, основни захтеви демонстраната се модификују, проширују и допуњавају новим, по правилу, чисто политичким захтевима за смену власти. У најтежим случајевима, такве демонстрације воде директно ка побуни.

уз изазивање осећања неспокојства и угрожености код становништва. Најчешће се примењују подметање мина разних врста и рушење објекта, комуникација и средстава везе, и дејства по већим скупинама људи или по објектима и инсталацијама органа јавне безбедности и државне управе. На просторима СФРЈ најпознатија диверзија таквог типа била је експлозија мине у биоскопу „20. октобар“ у Београду, а у периоду 1990–1995. године више напада на органе и станице милиције на Косову и Метохији, онеспособљавање напонских водова на железничким пругама, кидање транспортних трака на дневним коповима већих рудника и термоелектрана, и слично. У диверзије се могу сврстати и експлозије разних експлозивних направа на разним местима у Београду и у другим градовима СРЈ, мада је у већини од њих у позадини криминал.

Специјалне снаге и јединице обавештајне службе користе се када се за то стекну повољни међународни, а посебно унутрашњи услови у земљи која се напада. Наиме, те снаге и јединице дејствују када је унутрашње стање у нападнутој земљи до краја нестабилно и када је оружана побуна већ започета, јер тада имају највише могућности да успешно делују. Припадници специјалних снага убацују се у земљу у својству војних инструктора, а начин њиховог убацивања се прилагођава насталој ситуацији. Могу се маскирати као припадници разних међународних хуманитарних организација, чланови екипа за отклањање последица разарања, возачи међународне шпедиције итд. Практично, после убацивања, они постају организатори, руководиоци, па и непосредни учесници у борбама. Међутим, да би се избегли међудржавни неспоразуми, али и негативне реакције међународног јавног мњења, често се, уместо обавештајних служби, за њихов рачун и према њиховим плановима, ангажују разне приватне организације и поједини најамници, специјализовани за субверзивни рад и делатности везане за организовање и спровођење мера, поступака и радњи у оквиру сукоба ниског интензитета, посебно за организацију и обуку војних формација подржане стране, али и за извођење побуна и преврата. У многим земљама постоје чак и посебне, за такву врсту послова формиране агенције, организације и удружења, који раде сасвим легално и јавно, уз тајну подршку и финансијску и сваку другу помоћ земље домаћина. У томе предњаче велике силе, али такве институције толеришу и многе средње и мале земље.⁵

Изазивање побуна, преврата и грађанских ратова ради замене једне владајуће политичке гарнитуре другом, која ће спроводити политику коју јој наметне држава спонзора крајњи је циљ делатности обавештајне

⁵ Француска је често користила најамника Жоржа Менара и његове плаћенике за извођење државних удара у земљама Африке и у региону Индијског океана, али га је „склањала“ кад јој његове „услуге“ нису биле потребне. У САД постоји више таквих организација, а најпознатија је MPRI (Удружење резервних војних старешина), за „пружање војних услуга“. Припаднике те организације су ангажовале Хрватска и муслиманска влада БиХ скоро од самог почетка грађанског рата; неке исламске екстремно фундаменталистичке земље користе „свете ратнике“ – муџахедине, итд.

службе у таквим активностима. Та метода је, у ствари, резултат систематске припреме свих учесника и примене свих наведених метода унутрашњег подривања, иако то не мора да буде пракса.

Наведене методе се морају у целини спроводити. Наиме, оног тренутка када се постигне циљ – промена режима, односно гарнитуре на власти – поступак се прекида и приступа се процесу тзв. пацификације и стабилизације. У том процесу се настоји да се земља што пре доведе у функцију корисног и послушног члана војног савеза, односно земље спонзора, која је спроводила или контролисала активности побуњеника. У том случају, активности приказане на табели 1 одвијају се у обрнутом смеру – не од мира ка рату, него од рата ка миру.

У свим делатностима побуне (изазивање кризе, психолошко-пропагандне делатности, тероризам, саботаже, диверзије итд.) и у свим њеним фазама (иницијална, нарастајућа и офанзивна) обавештајне службе су наглашено и стално присутне. Њихово испољавање у неким делатностима зависи од процене, постављеног циља, временског рока за његово остварење и од тока развоја или застоја побуне. На пример, уколико влада земље обавештајне службе која спонзорише побуну у некој земљи процени да ће се она најбрже или најефикасније распламсати применом тероризма, наложиће својој обавештајној служби да форсира ту делатност. Оперативци обавештајне службе, који су се раније убацили међу побуњенике, несумњиво ће их подстаћи баш на тај облик насиља. Могуће је да се припадници обавештајне службе и сами ангажују у обављању терористичких аката или да за то употребе припаднике својих специјалних јединица. Међутим, обавештајне службе су оспособљене и за све друге врсте субверзивних делатности. Поједини примери из праксе указују на то да су оне распламсавале поједине побуне тако што су организовале атентате на истакнуте личности (вође) из побуњеничког покрета, а тај злочин су, уз помоћ медија, приписивале актуелном режиму и против њега појачавале незадовољство становништва.

Делатност обавештајних служби у свим врстама побуна непрекидан је процес којим се обезбеђује да влада њихове матичне државе остварује сталан увид у припреме и ток побуне и, по потреби, доноси корективне одлуке, односно управља кризом до њеног коначног разрешења у своју корист. Те велике амбиције владе мора да обезбеди обавештајна служба, првенствено обавештајном функцијом. Она се састоји у упоредном прибављању, обради и коришћењу података о режиму против којег се боре побуњеници, али и о снази, организованости и решености побуњеника да истрају до краја. Свакако, све те информације правовремено се достављају својој влади, која их користи за доношење одлука у вези с предстојећом или актуелном побуном. С друге стране, обавештајна служба се и непосредно ангажује у спровођењу неких субверзивних делатности.

Земље које су угрожене побуном покушавају да на време открију њене узроке, а нарочито актере. При томе, посебно бдију над тим да

обавештајна служба земље (или земаља које су непријатељски расположене према њима) не створе агентуру или агентурну мрежу међу њиховим грађанима, коју касније могу ангажовати за припрему и отпочињање побуне. Према процењеној опасности по властиту безбедност, те земље предузимају одговарајуће мере против својих грађана који падну у замку страних обавештајних служби. Тако су, на пример, власти Либијске Цамахирије, 2. јануара 1997, стрељале шест официра своје армије због тога што су шпијунирали за америчку Централну обавештајну службу.

Закључак

Оружана побуна може да буде организована и подстицана из иностранства ради остварења одређених политичких и војних циљева. Усмерена је на дестабилизовање унутрашњег друштвено-политичког система и на насилну промену власти, а у одређеним ситуацијама и на сецесију. Претходи јој војно организовање снага, које се тешко може постићи без помоћи из иностранства и утицаја држава које кроз тај облик испољавања утицаја настоје да остваре своје глобалне политичке и војне циљеве.

Војно организовање унутрашњих деструктивних, националистичких и сецесионистичких снага, као једна од фаза оружане побуне, не може се успешно остварити без помоћи државе спонзора такве делатности. Активности државе која подржава побуну спроводе се тајно и, углавном, уз помоћ обавештајних служби заинтересованих земаља или савеза. Такав облик агресивног политичког и војног понашања обавештајних служби, посебно великих сила, мање је опасан за друштвене заједнице и политичке системе у којима су друштвене супротности сведене на најмању могућу меру. За друштва у којима степен јединства народа није нарушен или није нарушен у већој мери, у којима нема значајних одступања између прокламованог и остварених политичких и економских циљева, у којима привредни систем функционише и нема већих осцилација у стандарду људи, постоје добри услови за одржање система и власти легално изабраних органа. У таквим срединама побуне не успевају, а услови за продор страних обавештајних служби су сведени на најмању меру.

Супротстављање делатностима страних обавештајних служби је веома важан елемент заштите безбедности државе и њеног друштвено-политичког система. Захтева предузимање сталних и конкретних мера друштва и државе у целини на отклањању потенцијалних узрока побуне (криза, сукоб) и насилне промене власти. У томе посебан значај имају специјализоване службе и институције, нарочито у почетном стадијуму организовања и припреме за побуну, када се и најлакше може деловати на њеном сузбијању.

Литература:

1. Gérard Chaliand, *Mythes révolutionnaires du Tiers-Monde: Guerilla et socialisme*, Sevil, Paris, 1976.
2. „Revue de l'Ecole Supérieure de Guerre“, бр. 2. Париз, 1980, стр. 15–19.
3. David J. Dean, *The Air Force Role In Low-Intensity Conflict*, Air University, Alabama (USA), 1986.
4. Данијел С. Шифер, *Реквијем за Европу*, „Белетра“, Београд, 1993.
5. Америчко правило *FM 100-5 „Operations“*, Washington (USA), 1993.
6. Милан В. Петковић, *Тајни ратници*, „Тетра ГМ“, Београд, 1996.

Раде Рајић, потпуковник

Веома мало професија, међу којима је и официрски позив, пресудно утиче на историју и судбину државе, друштва и нације. Официрски позив, према томе, има стратегијски значај, посебно за државе и народе који су кроз историју водили бројне ратне сукобе и били изложени страдањима и разарањима. Официрски позив је једина професија која све своје квалитете и способности доказује у рату. Од официра умногоме зависи исход рата. Да би официрска професија имала што већу моћ организује се официрски кор, као посебан елитни слој људи у војсци и друштву. Његове вредности морају се подићи и одржати на пијадесталу части, угледа, националног признања и достојанства. Официрски позив зависи од државе, друштва и нације. Они му, прво, одређују легитимитет, признање и статус, а затим захтевају његову моћ, професионалну част, професионалну етику и отаџбинску националну дужност. Све то остварује официрски кор, јер не могу, нити су у стању да то остваре само официри. Иако могу предлагати професионалну корпоративну организацију официра у официрски кор, немају право, нити то могу да наметну држави, друштву и нацији. Све модерне армије света имају свој официрски кор. Славна српска војска имала је изванредан официрски кор, који заслужује посебну пажњу у процесу трансформације Војске Југославије.

У савременом свету се осуђује рат. То војном позиву поставља бројне проблеме, тако да важност професионалног војника губи од „светости“, изузетности, друштвеног статуса и признања, односно чести. С друге стране, ма колико да се рат осуђује, он је историјска чињеница и стварност савременог света. Наиме, увек се ратовало, с тим што су ратови временом постајали све суровији, разорнији, бешчаснији и трагичнији.

На балканским просторима ратови су најпогубнији били за српски народ. Отуда наш народ треба о војном позиву уопште, а посебно о официрском кору, да има другачије мишљење од оног које нам други намећу. Умањивање значаја професије официра и његове квалитетне корпоративне професионалне организованости нарочито је опасно за наш народ. То одговара нашим непријатељима у случају рата, јер је и то један од облика слабења садашњег или будућег противника.

Свака савремена војска, а нарочито војске развијених земаља запада, имају свој официрски кадар организован у официрски кор. У нас је официрски кор у последњих пола века схваћен као анахрон, реакционаран, кастински, монархистички, великосрпски итд. Сада, када се након последњег рата на просторима СФРЈ извлаче веома поучна искуства у вези с неким питањима и доносе стратегијске одлуке за стварање савремене, способне, одане и часне војске, актуелне су и многе друге, раније тешко прихватљиве поставке организације и модернизације наше војске – Војске Југославије.

Један од најважнијих садржаја из целине организације војске јесте организација официрског кора. Али, официрски кадар, да би задовољио своје основне отаџбинске, националне и државне циљеве и интересе морао би да буде организован у официрски кор. Измишљати нешто „ново“ и експериментисати са неким „могућим“ другим решењима је непотребно. Официрски кор је у многим државама и њиховим војскама већ одавно усвојен, проверен, потврђен и доказан као најбоље решење. На крају, имала га је и успесима овековечила и славна српска војска.

Враћање највреднијим и најлепшим традицијама било би непотпуно, а делом и површно, ако се у примереном облику и према савременим околностима и захтевима модерне и ефикасне војске не покрену иницијативе и активности у правцу стварања официрског кора који ће бити понос наше државе, нашег народа, свих грађана и целе војске. Најважније разлике између официрског кора и свих других професија и њихових облика корпоративног организовања јесу његова:

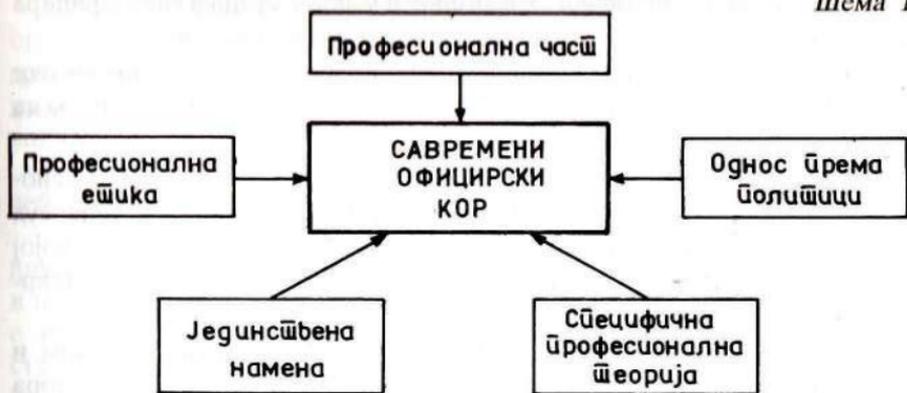
- јединствена намена и природа,
- специфична професионална теорија – теорија ратне вештине,
- професионална етика,
- професионална част,
- специфична улога и однос према политици.

Јединствена намена и природа официрског кора

Све чешће се помиње „официрски кор“, иако се о њему веома мало зна, па се често не прави разлика између њега и официрског кадра. Међутим, официрски кадар је скуп официра једне војске, али као такав не чини официрски кор. Официрски кор је посебно бирани и у војним академијама и другим високим војним школама обучавани, оспособљавани, у националном и патриотском духу васпитавани старешински састав, оплемењен националном официрском чашћу, задојен славним националним војничким традицијама, прожет високом дисциплином, надахнут храброшћу и јунаштвом и спреман на пожртвовање за националне и отаџбинске идеале. Организован је у специфичној професионално-корпоративној организацији, која је релативно затворена, једнодушна, чврста, братска и часна организација активних официра одређених за националну војску у националној или грађанској држави.

Специфичности корпоративног организовања професионалног официра

Свака корпоративна организација у основи подразумева релативну затвореност, коју карактеришу: специфична административна управа, посвећена циљевима корпоративне организације, континуирано и сврсисходно ангажовање и деловање. Официрски кор је, за разлику од других облика корпоративног организовања одређених професија, организација већег степена затворености, коју неминовно намеће потребан ниво заштите тајности и мера безбедносног обезбеђења. Унутрашња хомогеност, јединство и дух официрског кора знатно су важнији и израженији него у другим корпоративним удружењима и организацијама, а посебно је значајан снажан утицај етичких, односно моралних норми и кодекса који се усвајају и негују у официрском кору.

Иако су организације официрског кора у савременим армијама различите, оне су сличне по томе што се начелно, јављају два облика организовања официрског кора. Први облик организовања је официрски кор који постоји у саставу организацијско-формаџијских јединица и установа. Он обухвата целокупан официрски састав те јединице, односно установе, чији је командант, односно начелник, уједно командант или начелник официрског кора те јединице или установе. Таквим обликом организовања омогућава се решавање свих питања из домена непосредне намене, живота и рада у јединици, односно установи, а по начелима и принципима чисто војне организације. Према томе, командант јединице, односно начелник установе, може према својој процени да сазове све своје официре да би решавао одговарајућа питања. У том случају нема договарања, гласања, полемика или једнакости. Ти састанци одишу војничким духом, субординаџијом, одговорношћу, заповедањем и обавезом извршавања наређења, дужности и задатака. Циљ таквог облика организовања официра у официрски кор је:

- већа ефикасност система руковођења и командовања јединицом, односно установом у свим приликама и условима;

– стварање јединственог, хомогеног и моћног утицаја свих официра према њиховим дужностима и обавезама на радном месту;

– јачање и одржавање правилних војничких односа, разумне високе дисциплине, послушности и одговорности, према строгим захтевима субординације и једностарешинства;

– да кроз судове части штите, бране и развијају високу професионалну официрску част. Ти судови су нарочито важни јер чине суд другова који у име свих осталих официра суде независно, по својој савести и важећим кодексима официрске части. У развијеном официрском кору њихов утицај је веома моћан и поштован;

– развијање официрског духа заснованог на високим етичким и моралним захтевима професије. Официрски дух се нарочито мора изражавати честољубљем, другарством до братства, дисциплином, солидарношћу, поносом и достојанством, и националним патриотизмом;

– потреба примереног одвајања официра од осталих структура у војсци због њихове посебне професионалне функције која је, у односу на остале, много значајнија. Због тога и постоје одвојене официрске кантине и официрски клубови;

– повољнији утицај официра на кадровска и персонална решења управо због потпунијег увида у реалне вредности сваког официра у својој јединици, односно установи, при чему професионална част и способност имају знатан утицај.

Други облик организовања официрског кора је на нивоу гарнизона. Уколико је то тешко оствариво (на пример, у великим градовима са већим бројем различитих јединица и установа), прибегава се прикладнијем облику организовања, на пример: официрски кор код генералштаба; официрски кор команде РВ; одређене установе војске итд. Тај облик организовања официрског кора карактерише следеће:

– одговарајући правилник рада, који одобрава, начелно, министар одбране. Правилник се доноси на предлог већине официра;

– свој рад и активности официрски кор остварује у официрским домовима или официрским клубовима;

– сваки официрски кор бира своје органе и има своју администрацију. Од тих органа најважнији су: председник официрског кора, управни орган скупштине, скупштина официрског кора, одређене комисије и секције, а по потреби веће части и други одговарајући органи. Уколико је официрски кор у неким гарнизонима мањи, формира органе који су му неопходни;

– односи се не заснивају на војничким принципима руковођења и командовања, већ на принципима једнакости са друштвене тачке гледишта, али уз уважавање и поштовање функција и чинова официра;

– рад се одвија на скупштинама официрског кора и кроз рад одговарајућих органа;

– ако се формира веће части, оно служи само као саветодавни орган у официрском кору. Сарађује са судовима части и, посебно, са другим већима части и осталим установама и организацијама које могу да допринесе развоју војничке етике, морала војске и војничке части уопште;

– разна предавања, војностручна настава из појединих области, дебате, округли столови, информисања, итд.;

– веома значајна активност усмерена на социјални, материјални и друштвени статус официра и њихових породица, као и осталог активног и пензионисаног старешинског кадра и ратних војних инвалида. У вези с тим, изражен је утицај одговарајућих органа официрског кора на стамбену проблематику активних старешина и њихових породица. Такође, он утиче на решавање одређених приватних проблема или пропуста појединих официра;

– предузимање мера за помоћ и побошљање услова живота и рада, дружења и забаве и одмора и рекреације;

– развијање националног духа и неговање традиција официрске професије, а обавља и друге задатке корисне за јединство и друштвени углед официра, али и свих старешина и њихових породица.

Још је Карађорђе током Првог српског устанка увидео неопходност организованог и школованог старешинског кадра у тадашњој српској устаничкој народној војсци. Зато је у оквиру уставних промена 1808. године одређено да се формира стајаћа војска. То је подразумевало и стварање стручног организованог старешинског, односно заповедничког кадра. Карађорђе је тим поводом издао наредбе нахијским кнезовима у којима им се заповеда да уведу „нови ред“, чиме је иницирано формирање официрског кора у тадашњој народној војсци.¹

Пуковник Милош Васић, некадашњи министар војни и један од наших најпознатијих војних теоретичара, посебно указује на важност војничког духа официрског кора и његовог утицаја на укупну моралну и духовну снагу војске.

Славни војвода Живојин Мишић у својој *Стратегији*, поред осталог, указује на намену и значај официрског кора. Он посебно наглашава да је држава дужна да у одређеном степену води рачуна о официрском кору ако мисли да јој корисно послужи у најтежим и ратним временима, када се решава питање слободе и части свог народа.²

Један од управитеља Војне академије, бригадни генерал Миливоје Николајевић, поручио је младим, тек произведеним официрима да се официрском кору поверавају најбитнији национални интереси у најкритичнијим тренуцима и да се у његове руке ставља на располагање народна снага са вером да ће се остварити војничка победа.³

¹ Годишњица Николе Чупића, 1912, књ. XXXI, стр. 157 и 158.

² Ж. Мишић, *Стратегија*, ВИНЦ, Београд, 1993, стр. 112–121.

³ М. Николајевић, *Искрен савет мојим драгим друговима* (2. писмо), Штампарска радионица Мин. војске и морнарице, Београд, 1936.

Као посебан пример намене, утицаја, моћи и природе официјерског кора може да послужи официјерски кор Немачке. Када је Бизмарк осамдесетих година 19. века мерио војну снагу царевине Немачке, главну силу своје државе видео је у официјерском кору. Такав квалитетан официјерски кор у то време није имала ниједна држава. Бизмарк, за кога се често тврди да је поставио основе модерне Немачке, уједно је поставио најјаче темеље моћи, јединства и духа немачког официјерског кора. Те вредности у њиховом официјерском кору, и поред пораза у оба светска рата, још увек трају.⁴

Ти, као и многи други примери јединствене намене и природе официјерског кора указују да су значај, улога, дужности и задаци официјерског кора готово сваке савремене, модерне и снажне војске у суштини остали исти. Официјерски кор се развијао и јачао према новим захтевима развоја војски и општег културног, научно и техничко-технолошког напретка појединих држава, а постављају му се све сложеније, теже и одговорније дужности.

Основна дужност професионалних официјера јесте да обучавају и оспособљавају војску и народ за рат и да успешно командују својим јединицама и установама ради остварења одређених политичких и ратних циљева војничком победом у рату. С обзиром на то да је рат сложен и тежак процес који захвата целокупно биће једне државе и друштва, односно нације, значај официјерског кора је нарочито наглашен. Да би моћ официјера била што већа, а дужности обављене на високом нивоу, официјери се још у мирнодопском периоду организују у официјерски кор. Своју праву вредност преко официјерског кора могу најбоље да испоље и докажу онда када је отаџбини, држави и нацији најпотребније, а то је време рата. Официјери су најодговорнији за победу или пораз у рату, али само у случају да су држава, друштво и нација захтевали и дали легитимитет и подршку официјерима кроз официјерски кор. Наравно, ако официјерског кора нема, одговорност за неуспех у рату не може да преузме официјерски кадар.

Официјерски кор развија своју професионалну етику и своју професионалну официјерску част, која има изузетну и незаменљиву важност. Она је кичма војничке части и, као таква, васпитач, пример, идеал и срж морала војске сваке државе. Официјерски кор мора да се залаже за савремени професионализам примерен нашим реалним потенцијалима и карактеристикама националног духа и менталитета. Он је дужан да образује и оспособи квалитетну и поуздану војску; да развије одговарајућу доктрину вођења рата, да разради и спроведе чврсту, тврду и реалистичну борбену обуку; да се залаже за систематску модернизацију и најефикаснију организацију оружаних снага у целини; да обезбеђује квалитетан и поуздан подмладак старешинског састава који излази из

⁴ И после пораза Немачке у оба светска рата, немачки официјерски кор остао је веома хомоген, с великим утицајем у немачком народу. Немачки официјерски кор је поново створио савремену и моћну војску, па је Немачка опет у европским оквирима велика војна сила.

војних школа и академија и да, на основу позитивне професионалне селекције, издваја најспособније и најчасније офицере и даље школује елитни део официрског кора изузетних способности; да створи моћан генералштаб и да обезбеди посебан кадар за потребе министарства одбране.

Дужност официрског кора је развијање националног поноса и патриотизма готово до фанатизма, нарочито у самом официрском кору и у војним академијама. У официрском кору се мора истицати осећај за националне вредности, прошлост и историју и утицај официрске професије на националну историју. Такође, официрски кор схвата важност војног васпитања и образовања младе мушке популације која долази у војску. Њу треба оплеменити оним вредностима и врлинама којима се подстичу и уздижу: патриотизам, част, поштење, искреност, правдољубивост, одговорност, дисциплина, истрајност, другарство, хуманост, понос, достојанство, хигијена, здрав дух и телесна отпорност и издржљивост. Те особине и врлине се са правом очекују од младића по одслужењу војног рока, како у грађанству, тако и у поновном ангажовању у ратним јединицама. Такво васпитање и образовање само могу да допринесу већој општој културној вредности свих грађана у држави.

Официрски кор развија своју посебну војну теорију, односно теорију ратне вештине, чије се најважније карактеристике знатно разликују од осталих професионалних и научних теорија, мада многе од њих налазе примену у развоју оружаних снага и њихове војне моћи. Своју професионалну теорију – теорију ратне вештине, официрски кор усклађује са савременом ратном праксом, примереном менталитету и природи наше нације, развијајући сопствену националну тактику ратовања у различитим условима вођења рата. Он има обавезу да у рату из генералштаба и свог састава изнедри изванредне команданте и војсковође који ће моћ официрског кора и целе војске знатно увећати, а ратне победе што успешније и славније завршити. Ако официрски кор не испуни ту своју обавезу, промашио је један од својих најважнијих ратних задатака, а последице тога могу бити трагичне по државу, друштво и нацију.

Пошто је официрски кор срце војске,⁵ његов војнички дух, славна традиција и лични пример морају да прожимају целокупан старешински састав и војску. Моћ војничког духа који васпитава официрски кор изражена је у војничкој части, јунаштву, патриотизму, дисциплини и послушности. Војска која није прожета таквим војничким духом осуђена је у рату на пораз.

Посебна брига официрског кора јесу квалитет и статус целокупног професионалног подофицирског кадра, тј. његово уважавање, разумевање, школовање, оспособљавање и социјално стање. Целокупан официрски кор своје подофицере прихвата, поштује и воли као своју млађу браћу, као своје најверније и најбоље сараднике и ратне другове,

⁵ А. Гаве, *Вештина командовања*, ВИНЦ, Београд, 1993, стр. 121 (аутор наводи незамењивост официрског кора, који чини „жилу живота целе војске“).

као најпоузданије ослонце у трансмисији на релацији: официр – подофицир – војник. Официрски кор веома јасно уочава незаменљивост квалитетног, бројног, часног и способног подофицирског кадра, из којег најбоље и најспособније старешине подстиче на даље школовање у војним академијама, превођење у официрски чин и примање у официрски кор.⁶

Управо због своје јединствене намене, значаја и утицаја у држави, а посебно у војсци, многе државе света имају традиционално развијен, успешан и квалитетан официрски кор. Он је, доказано и проверено, најбоље и најрационалније решење за сваку савремену војску која има своје националне, државне и отаџбинске идеале.

Ратна вештина као професионална теорија официрског кора

Једна од специфичности официрског кора у односу на остале професије јесте његова професионална теорија, односно ратна вештина,⁷ која је и теорија и пракса припремања и вођења оружане борбе. Она је једна од најважнијих дисциплина у систему војних наука. Подручје њеног истраживања и бављења је део области друштвеног живота у рату, у најсложенијим и најтежим условима, када се бране највиталнији егзистенцијални интереси нације, друштва и државе.

Специфичност ратне вештине је у томе што су супротстављена схватања о томе да ли је она наука или вештина, односно да ли је и наука и вештина. Свакако, чињеница је да ратна вештина зависи од великог броја познатих и мерљивих чинилаца и услова. Поред тих, постоје и многи други чиниоци и услови који су теже мерљиви, непредвидиви и случајни. Самим тим, јављају се неки специфични облици законитости који нису карактеристични за егзактне науке („Рат је област случајности“, каже Клаузевиц), па је за успешно вођење борбених дејстава потребна вештина, а не само знање и наука.

Прихватање ратне вештине као професионалне теорије официрског кора у савременим армијама света је реалност. Велики научни, техничко-технолошки потенцијал који је садржан и ангажован у комплексу наоружања, модернизације, организације, припреме и употребе савремених војски захтева моћну професионалну теорију и праксу официрског кора. За управљање таквим ратним потенцијалима изузетних борбених могућности потребна су темељита научна професионална знања која нема, нити их може дати, ниједна друга професија из друштва. Такво научно знање, обједињено са професионалном вештином припремања, организовања и извођења борбених дејстава, официрском кору једне савремене војске поставља нове и веома оштре захтеве

⁶ У рату се многи подофицири, због изузетне храбрости, пожртвовања и способности, унапређују у официрске чинове. Многи подофицири српске војске током Првог светског рата унапређени су у официрске чинове или су одликовани ратним одликовањима заједно са Златним орденом Карађорђевог звезде са мачевима војничког реда (Ж. Маринковић, *Подофицири наше војске*, стр. 32).

⁷ Опширније: *Војна енциклопедија*, II издање, ВИЗ, 1963, Т-8, стр. 17-19.

везане за високу професионалну стручност, широку научну освештеност, велику интелектуалну радозналост, непоколебљиву вољу и одговарајући друштвени статус.

Приликом разматрања ратне вештине као професионалне теорије и праксе официрског кора треба узимати у обзир да она обухвата, у одређеном степену, и садржаје ратних вештина и војних доктрина суседних држава, посебно држава потенцијалних непријатеља у евентуалном рату. Због одређених разлика у теоријама ратних вештина појединих земаља, које су узроковане специфичним културним, историјским, географским, демографским, економским, климатским, традиционалним и другим карактеристикама и потенцијалима, свака држава, преко свог официрског кора, односно кадра, развија себи примерену теорију ратне вештине. Она би требало да буде најприхватљивија и националном духу и менталитету, тј. најбоља ратна вештина коју успоставља официрски кор као своју професионалну теорију.

У односу на многе друге професионалне теорије, које су целокупне, или је већи њихов део доступан широкој јавности, за професионалну теорију официрског кора је карактеристично то да је највећим делом затворена за јавност и чини према одређеним степенима, војну тајну. Са њом се, у принципу, не излази у јавност.

Теорија ратне вештине је многим другим професијама и занимањима тешко прихватљива и разумљива. Цивилни дух не може у потпуности, а понекад ни у основним поставкама, да схвати и разуме ратну вештину ни као науку, ни као вештину. Управо зато су веома опасна цивилна уплитања у организацију, развој, употребу, руковођење и командовање војском. Када се почну јављати мешетарења цивилних структура по војсци, посебно у ратним временима, редовно се јављају тешке последице по војску, државу, друштво и нацију. Наиме, само цивилна лица која имају потребан ниво војностручних знања могу да буду од користи у војсци и друштву. Војска у којој се осећа претеран цивилни утицај губи своју основну карактеристику – војнички дух. Савремени професионализам у војсци не трпи такав цивилни утицај и ослања се искључиво на професионални војнички кадар и дух официрског кора.

Често се у војној терминологији, поред појма *ратна вештина*, сусреће појам *војна наука*. Војна наука је систем знања о суштини и садржају оружане борбе и рата у целини. Као и свака наука, она се бави истраживањем, објашњавањем и дефинисањем објективних законитости у домену изучавања рата и његовог најбитнијег елемента – оружане борбе, али и суштинских проблема и праксе ратне вештине. Иако и друге науке изучавају рат и оружану борбу са својих аспеката, као социологија, историја, право, медицина, психологија итд., само војна наука изучава рат са позиција ратне вештине – том се проблематиком не бави ниједна друга наука.

Међутим, теорија ратне вештине се не поистовећује са војном науком, јер се полази од претпоставке да у рату и у оружаном борби не

постоје научни принципи и поступци које је могуће научно доказати. У ратној вештини се исказује велики значај војсковође и његових способности, његове вештине, односно не само његове вештине, већ и вештине старешина у командовању јединицама у борби.⁸ Војна наука даје принципе и правила за вођење оружане борбе, а само вођење оружане борбе потпада под ратну вештину. Према томе, примена војне теорије у постизању циљева рата и оружане борбе јесте ратна вештина. Ратовање је, тако, и наука и вештина.

Војна наука и ратна вештина имају велики утицај на формирање и образовање војне доктрине. У формирању војне доктрине највећи значај имају генералштаб војске, министарство одбране, команде видова, високошколске, наставно-научне и друге војнонаучне установе, као и неке друге организације и установе које могу да допринесу што примеренијој и квалитетнијој војној доктрини. Значајно могу да допринесу и истакнути војни теоретичари и њихова дела, који су, понекад, одређивали основне поставке војних доктрина појединих земаља. Официрски кор се, тако, путем своје специфичне професионалне теорије, односно војне науке, теорије ратне вештине, јавља као незаменљив чинилац у формирању и изграђивању ратне доктрине сваке државе.

Професионална етика официрског кора

Професионална етика официрског кора представља и одређује високе моралне вредности⁹ и норме које регулишу унутрашње односе у официрском кору према структури његове организације и одређује односе официрског кора према његовим спољним сарадницима, организацијама и институцијама у друштву и држави. Према томе, она укључује одговарајуће вредности и норме, схватања и одговорности помоћу којих официрски кор одређује своје међусобне односе са влашћу, друштвом и државом, али се њоме одређују и унутрашњи односи у самом официрском кору. Етика официрског кора има функцију да створи слику официрског кора у друштву и држави, као и слику о самом себи као целини, односно о официру као појединцу.¹⁰

Официрски кор својом професионалном етиком успоставља једну нормативну структуру вредности и њену унутрашњу хијерархију по нивоима моћи у војној организацији, а све ради јачања унутрашње хомогености официрског кора и чврстог усвајања високо цењене и друштвено признате етичке норме код сваког официра. Тако снажно

⁸ Вековима се на ратну вештину гледало као на личну вештину команданта и војсковође и њихове индивидуалне способности вештог командовања и успешног решавања битака и бојева. Касније се јављају одређена теоретска тумачења начела и принципа тактике, која ће прерастати у веома комплексне сфере војне науке, односно теорије ратне вештине.

⁹ В. Павићевић, *Основни етички појмови и проблеми*, I део, „Просвета“, Београд, 1972, стр. 11.

¹⁰ Исто, стр. 16.

успостављене етичке вредности официр преноси на своје потчињене и своју војску у наставном и васпитно-образовном процесу.

Најважније вредности на којима се успоставља професионална етика официрског кора морају да почивају на: националном патриотизму, славној војничкој традицији највиших вредности, војничком духу официрског кора, савременој војноетичкој мисли и високим општепризнатим етичким вредностима у држави и друштву. Професионална етика официрског кора развија се путем систематског војног васпитања у војној академији, путем војне обуке и образовања током школовања у осталим високим војним школама и академијама, кроз посебно осмишљен рад официрског кора сваког гарнизона и кроз рад у служби путем професионалног образовања и социјализације у војсци и друштву.

Професионална етика официрског кора не сме да се издигне изнад, односно да буде изван или испод вредности које друштво и држава не прихватају. Односно, између грађанске етике, војничке етике и етике официрског кора не смеју да буду тако велике разлике да практично постају непримерене једна другој у ратним условима. Између њих треба да постоји одговарајућа међузависност и хармонична веза.

Професионалном етиком официрског кора на погодан начин треба да се спрече и потисну сви ставови којима се подстиче и изазива милитаризација државе и друштва. Увек се мора узимати у обзир основни задатак и намена војске и њеног официрског кора према отаџбини, држави, друштву и нацији.

Етика официрског кора мора да осведочи вредности официрског кора путем професионалне официрске војничке части и да, уједно, даје потврду одрживости и ваљаности, пре свега, официрског кора, а преко њега и целокупног старешинског кадра, па и целе војске.

Неспорно је да сваки старешина мора да буде стручњак своје специфичне професије, да је одговоран за своју јединицу и војнике, и да је веран бранилац слободе и части отаџбине и свога народа, али уједно мора да буде везан чврстим спонама јаког етичког осећања, одговорности и професионалне части. То официрима намећу професионална етика, лична свест и одговорност, унутрашње осећање части и спољни захтев професионалне части, коју условљава веома моћно сам официрски кор.

Своју професионалну етику официрски кор прати, уздиже, промишљено и пажљиво преиспитује и, уколико треба, усклађује с одговарајућим структурама, организацијама и институцијама у држави и друштву. При томе је значајно да се изузетна пажња посвећује проучавању, разради и прикладном усвајању најбољих националних врлина и особина које су имале највећи утицај на развој војске, војне професије и војноетичке мисли. Ниво и степен развоја војноетичке мисли у војскама многих држава највише одређују вредности које се усвајају у етици официрског кора, мада и сам официрски кор значајно утиче на цео армијски организам путем своје професионалне етике.

Етичко понашање и морално владање одређени су кодексима официрског кора,¹¹ који је неумољив у спровођењу тих кодекса, односно норми и стандарда. Посебно је значајно да су ти кодекси све оштрији што је чин официрски виши и што је функција коју официр обавља вишег ранга. Хијерархија етичких норми треба да је усклађена са војном хијерархијом. То је неопходан услов да би уопште етика официрског кора могла да се успостави и изграђује на здравим и поузданим основама. Дакле, што је виши ниво дужности, то је виши захтев професионалне етике, па самим тим и професионалне официрске части. Тек тада претпостављени може са потпуним моралним правом да каже свом потчињеном да следи његов пример, да се тако и тако мора радити, понашати и владати. Ако је, пак, официрска етика иста за све, онда се однос према претпостављеним старешинама изједначава, и мање се цени и уважава субординација. Изједначене етичке норме повлаче изједначавање части, што је веома опасно, нарочито у рату. Не могу да владају исти етички кодекси, на пример, за поручника и генерала; ни њихове части не смеју да буду изједначене, јер им ни дужности, ни одговорности, ни важност, а ни обавезе нису исте. Према томе, из хијерархије етичких вредности у официрском кору које су усвојене и опште прихваћене произилазе веома јасне хијерархије професионалне части, које одговарају хијерархији моћи у војној организацији. То би морало да буде јасно свима у целој војсци. То мора да буде став официрске етике који захтевају држава, друштво и нација, и у вези с тим не би требало да буде никаквих дилема.

Када се успоставе најважније и најсадржајније етичке норме и одговарајући стандарди – кодекси, они значајно доприносе развијању здраве позитивне селекције и кадровске политике у старешинском кадру уопште, а посебно у официрском кору. Кадровска политика у војсци не би смела да буде подложна неким произвољним, личним или политичким уплитањима. Она би морала да има свој перспективан и квалитетан ток, уз потпуно уважавање, поштовање и подстицај већине официра, старешина, па и самог демократског система у држави.

Официрски кор са развијеном професионалном етиком има услове за развијену професионалну част.¹² Управо такав официрски кор редовно обезбеђује веома квалитетне старешине у случају рата, уз реалне

¹¹ У Артиљеријском кадетском корпусу царске Русије, написан је 1778. године *Приручник младом официру*. Између, осталог, у вези с моралним кодексима официра, објашњавало се како да поступају у различитим ситуацијама, како да воде разговор, како да штите част, како да се односе према непријатељу итд.

¹² Етички проблеми армије, односно војске, почивају на релацији: част – официр. Управо због тога, значај официрске части се веома често наглашава. Официрска част је тако главна тема војно-етичких чланака. Као карактеристичан пример може послужити „Војни зборник“ из 1875. године, који је публикувао „Примедбе о општим војним принципима“, у којима су питања части официра имала скоро главно место (Д. Волкогонов, *Војничка етика*, Москва, 1976). Да је та проблематика код нас запостављена потврђују многи аргументи. На пример, у *Војном лексикону* и *Војној енциклопедији* не постоје термини: част и етика, односно војничка или официрска етика или част. Готово да и нема значајнијих војних едисија које разматрају војничку етику или војничку част.

претпоставке да ће дати војсци и народу, држави и отаџбини, сјајне команданте и изванредне војсковође. Он тада показује своје праве и неприкосновене вредности и потенцијале. Такви официри, команданти и војсковође остају по својим великим делима трајно уписани у историју народа.

Ако се узму у обзир стратегијске одлуке које мора да донесе начелник генералштаба у рату, понекад и у веома кратком временском периоду, а којима се у критичним тренуцима рата значајно, чак пресудно утиче на судбину и будућност државе и нације, јасни су високи захтеви професионалне етике, професионалне части и његове унутрашње квалитетне позитивне селекције. Све то треба да утиче на стварање моћног генералштаба, на који могу и у најтежим временима отаџбина, народ и држава да се ослоне с потпуним поверењем да ће умети да учини све на најбољи и најчаснији начин, а на своју славу и част, и понос отаџбине, државе и народа.

Професионална част официрског кора

Када се говори о официрској части посебно се мисли на професионалне официре и њихову професионалну част. У војскама појединих земаља официрска част има различито значење, као и традицију, професионалну етику и основе на којима се изграђују.

Част¹³ официра је њихова реална вредност, која је заснована на: верности отаџбини и датој заклетви; високом моралу, правди и истини; снажној вољи и осећању дужности; храбрости и јунаштву; националном духу, другарству, поносу и достојанству; одмерености и стручној оспособљености и изузетном националном патриотизму и самопрегоревању. Осим тога, официрска част је призната, уважена, проверена и доказана вредност официра у држави, друштву, нацији и својој војсци, нарочито у рату. Она је, даље, и лично схватање сопствених вредности, исказано као унутрашње осећање части.

Познато је да је за савесне и честите официре официрска част највећа вредност, па су такви официри савест своје професије. Њима је највише стало да се официрска част, част свих старешина, односно војничка част целе војске, развија, уздиже, поштује, штити и брани, па као таква и друштвено призна.

Шема 2

Официрска част је најпоузданија веза између официрског кора и отаџбинског идеала

¹³ У својој књизи *Морално васпитање*, Саво Оровић даје појмовно одређење термина част и достојанство, истичући чешће појам части (С. Оровић, *Морално васпитање*, ВИЗ ЈНА „Војно дело“, 1962, стр. 292).

Официрска част захтева велики степен моралности и верности; истинитости и јунаштва; националног патриотизма и поноса; карактера и несаломљиве воље; дружељубља и братске слоге; упорности у рату, реду и дисциплини, и самопрегоревања и пожртвовања, укључујући и спремност свесног давања живота за највише националне и отаџбинске идеале.

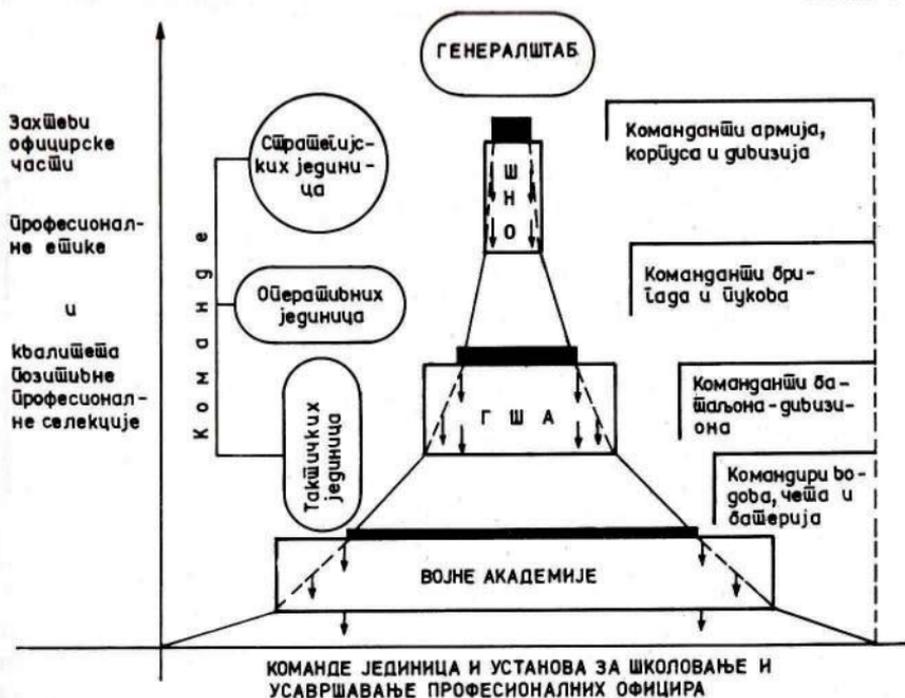
Одбрана слободе и части отаџбине официрском кору је отаџбински идеал. Оданост том идеалу официри исказују кроз јавно дату часну реч у заклетви, потврђују својом високом професионалном чашћу, а јачају снажним утицајем официрског кора, који је под окриљем државе. Професионална част официрског кора своју моћ заснива на: професионалној етици; провереној, показаној и поузданој официрској части сваког официра; личној и узајамној одговорности сваког официра према официрском кору; колективној одговорности официрског кора за сваког појединог официра и кора као целине, и на његовој заклетви датој отаџбини, држави, народу и војсци.¹⁴

Професионална част официрског кора гарантује верност дужностима и датој заклетви свих активних официра, а преко њих свих осталих старешина и војске у целини. Она у друштву и војсци, а нарочито у самом официрском кору, чини кичму војничке части. Али, официрска част официрског кора није прост збир појединачних части сваког професионалног официра једне војске; она је већа и поузданија снага од самог збира појединачних части, тим пре што је заснована на хијерархији вредности професионалне части на основу висине чинова и нивоа дужности која се обавља у војсци. Већи чин и функција већег ранга, на основу хијерархије захтева професионалне етике официрског кора, имају већу професионалну част.¹⁵ Тако се са виших нивоа командовања намећу, контролишу и подстичу квалитет и хомогеност официрске части свих потчињених официра у јединици, односно установи (шема 3). На тај начин се постиже и већи и поузданији ниво укупне професионалне части официрског кора у односу, на пример, на официрски кадар.

Квалитетан официрски кор много пажње посвећује васпитању војничког карактера. Он тежи да се војнички карактер испољава у три

¹⁴ О официрском кору и војној части Стеин каже следеће: „Специфично војно образовање и специфична војна част нашли су објективан израз у официрском кору. *Та част није она иста као код држављана уопште, него је част војног позива: официр мора бити достојан не само оружја, него и војног позива. И отуда излази, да нечасност не вређа само официра самога, него и његове другове.* На овом осећању, части самог позива, и одговорности за њу, почива војнички дух официрског кора, који се ни у ком облику не може надокнадити послушношћу, нити га може створити каква теорија или каква заповест ако буде изгубљен“.

¹⁵ У литератури се налазе два основна става: 1) да је част једнака за све, и 2) да част није једнака и да зависи од реалних и признатих високих моралних вредности које личност, установа или организација имају у својој социјалној средини. По ономе што захтева од етичких вредности од појединца, част је иста за све. То је посебно карактеристично за војну организацију и њену војничку, а поготову официрску част. И код војника и код официра част треба да је изнад живота, али се оне разликују у реалној вредности, по значају, утицају и моћи које има једна у односу на другу (С. Оровић, *исто*).

Приказ хијерархије професионалне етике и официрске части коју намеће официрски кор

основна, односно најважнија садржаја. То су: правилан однос према дужностима,¹⁶ снажна и несаломљива воља и љубав према части.¹⁷ Прихватање дужности је нарочито важно што увек говори и заповеда шта да се ради; снажна и несаломљива воља намеће и захтева да се све што је потребно победоносно и на време обави, док љубав према части и професионална част морају да контролишу и управљају том снажном вољом, усмеравајући је на верност према својим дужностима. Тиме се постиже да официрски кор својом унутрашњом организацијом и у свом бићу развија посебан војнички карактер, који представља личну и колективну вољу, смишљено вођену, усмерену снажном вером, моралом и разумом, а контролисану, осећањем дужности, гласом савести и професионалном чашћу (шема 4).

¹⁶ *Верност према дужностима* је неубичајен појам код нас у послератној војној терминологији. Он подразумева непоколебљиву оданост и истрајност да се своје дужности обављају доследно, у свим условима и околностима и без контроле других.

¹⁷ *Љубав према части* се изражава као честољубље, које не треба мешати са другим појмом „честохлепље“, односно похлепност за чашћу. Љубав према части је унутрашње осећање које нас води да у свом раду и понашању чинимо дела која су часна, уз сопствено уверење да добро чинимо и да због тога осећамо унутрашње задовољство. Суворов каже да се без честољубља не може бити ни генерал, ни добар официр, па чак ни прост војник (опширније: В. А. Драгомиров, *Наука побеђивања Суворова*).

Приказ најважнијих основа на којима се изграђује војнички карактер

Официрски кор са развијеном професионалном чашћу увек тежи да у својој организацији развија најбоље и најквалитетније особине свих официра. Он такве квалитете, особине и врлине подстиче и преноси на сав старешински састав, а нарочито на систем и васпитно-образовни процес школовања питомаца војних академија и средњих војних школа.¹⁸

Сваки добро организован официрски кор из своје средине, на веома ефикасан начин, удаљава све официре који га нису достојни. Појаве бешчашћа, лажи, крађа, кукавичлука, криминала, потказивања, нерада, саможивости, егоизма, пијанства, недисциплине и других порока официрски кор спречава, санкционише или такве појединце протерује из своје организације.¹⁹ Само врлине које су достојне официрске професије у најплеменитијем смислу значења официрски кор негује, развија, уважава, штити и брани. У том смислу развија се позитивна професионална селекција, која даје најбоље, најпоузданије, најспособније и

¹⁸ Генерал-пуковник Саво Оровић, први начелник Војне академије након Другог светског рата, каже: „Појам и осећање части и здраво честољубље у армији треба развијати и јачати до највећег степена, а то не представља нарочиту тешкоћу јер су ова осећања развијена код наших народа. Такво васпитање треба у трупи потенцирати и издићи тако да сваки официр за своје војнике може казати као Скобелев: Не бојте се смрти, колико срамоте“ (С. Оровић, *исто*, стр. 296).

¹⁹ О лажној части Милош Васић каже: „Често се сунце части насмеје и на оне који част спољашње гаје. Тога је увек било: лажне части и нечасног пробијања напред. Ловац лажне части увек гледа да се користи слабашћу својих другова. Он за то употребљава сва ниска средства: ласка сујети, нема никад свог гледишта, него одобрава ономе чију милост проси. Он се претвара на све начине: чини озбиљно лице и кад не треба, светли од уживања макар и луд говор слушао, тихо и понизно иде, ниским гласом говори итд.“ (М. Васић, *Висока војна дисциплина*, Нова штампарија „Давидовић“, Београд, 1909, стр. 78).

најумније официре. Они постају елита официрског кора и целе војске. Професионална част такве елите официрског кора мора да буде беспрекорна. Сваки официр који заврши Генералштабну академију, а нарочито онај који заврши Школу националне одбране, треба да припада тој елити. Њихов број није велики, али су им моћ и утицај огромни. Таква елита официрског кора снажно утиче на целокупан официрски кор, старешински састав и своју војску. Она тежи да војничке дужности буду јасно одређене, да добију сталност у примени и да, уједно, буду вођене васпитаном, поузданом и развијеном војничком чашћу. Та елита намеће схватања и убеђења да никакви војни прописи и правила не могу тако поуздано утицати на извршавање дужности колико војничка част.²⁰

Професионална част официрског кора јасније захтева и поставља односе на релацији: дисциплина – војничка част. Наиме, војска може веома дисциплиновано да извршава и наређења за дела која не одишу војничком чашћу. Управо због те опасности војничка част коју образује официрски кор, са својом високоразвијеном професионалном чашћу, ограничава дисциплину у оквиру садржаја и наређења који су човечни, разумни, племенити и трајни; управо онако како је то условљено општеприхваћеним моралним нормама и војничком етиком.

Ради заштите професионалне части официрски кор предузима многе мере које за друга занимања или професије нису значајне или би, чак, изазвале силна негодовања, одбијања, различите коментаре и оцене. Ипак, без обзира на могућа негодовања, намена, циљеви и узвишена отаџбинска и национална дужност официрског кора то оправдава, намеће и захтева. Једна од значајних специфичности официрског кора јесте његова затвореност за све контакте, особе, организације, места или ситуације који могу на било који начин негативно да утичу на његову монолитност, слогу, углед, част, поузданост, достојанство и на посебну дужност коју има официрски кор.

Официрски кор и национална политика

Утицај и однос војске и официрског кора према националној и државној политици увек су били актуелни, а у одређеним ситуацијама и изузетно наглашени и моћни. Овај утицај и веза официрског кора са политиком били су изражени како у Краљевини Србији, тако и Краљевини Југославији. Посебно значајну улогу у друштвено-политичком животу имао је и старешински кадар у ФНР Југославији, односно у СФР Југославији.²¹

²⁰ Велики значај војничке части за војску потврђују бројни примери у историји појединих народа. Тако су, на пример, Римљани војничку част сматрали толико важном да чак ни по поразу нису хтели склопити мир ни под повољним условима. Сматра се да је величини Рима знатно допринело развијено осећање части и сама војничка част. Част су сматрали толико узвишеном да је у Риму слављена као богиња. Код њих је „Храм богиње части био саграђен над храмом богиње силе, тако да се кроз други могло доћи у први“ (Д. А. Маринковић, *О заштити официрске-војничке части*, Свесловенска књижара, М. З. Стефано-вића и друга, Београд, стр. 15).

²¹ Након Другог светског рата у ФНРЈ, као и током целокупног поратног периода

Општепозната је тврдња да је политика ушла у све сфере нашег живота. Због тога она захтева од свих грађана, па према томе и од припадника војске, а нарочито од официрског кора, да покажу и искажу одређену меру политичког ангажовања, расуђивања и знања. Професија официра мора да подразумева и спремност за одбрану политичких вредности. Да би се створило убеђење које је потребно официру неопходно је да он поседује темељито политичко знање. С друге стране, оружане снаге су део извршне власти државе и њене политике. Како су официри командни део у оружаним снагама, они су, самим тим, део система извршне власти. Због тога је потребно да и васпитање и целокупан наставни процес у којем се школују питомци и официри буде такав да их оспособи и убеди да је улога оружаних снага у савременој демократској држави део целокупног животног склопа савремене државне целине. Ако са тог аспекта посматрамо однос официра као појединца, односно официрског кора као целине, и политике (мислећи при том тежишно на националну државну политику), стиче се утисак да је праћење и разумевање политике неопходан услов сваке савремене војске и њених официра. Степен и начини политичког ангажовања или искључивања официра из политичког живота различито се решавају и уставно и законски регулишу у свакој држави.

Како кроз оружане снаге током служења војног рока пролази готово целокупна мушка популација омладине, то су оружане снаге укључене у национални, васпитно-образовни и политички рад. Тај рад неизоставно намеће потребу познавања, разумевања и политичке освештености официра и њиховог одмереног и јасног политичког ангажовања у националном и државном интересу.

У свету постоје различити аспекти ангажовања и односа официра према политици – од оних у којима официри имају одлучујући утицај на вођење државне политике до оних у којима се официри потпуно искључују из сваког облика политичког ангажовања, уз сталну полицијску и политичку контролу. Ипак, у већини земаља политичко ангажовање официра или официрског кора одређено је друштвено-политичким уређењем, националном и државном политиком, односом друштва према војсци, степеном развијености демократских односа и традицијом војне политике.

Постоје три основна облика односа официрског кора и политике. У првом случају је дозвољено активно учешће официра у раду политичких странака, нарочито оних са национално-патриотским и демократским обележјима. У другом случају је ангажовање официра у политичком раду странака такво да официри у њима испољавају висок степен умерености, одмерености, националног јединства и традиције, међупартијске толеранције и слоге, а све ради јачања општедржавне, економске, привредне, правне, културне и војне моћи. Трећи облик односа је такав да се официрима, тј. свим старешинама, као и војницима, изричито

у развоју Југославије, Југословенска армија, односно касније ЈНА, имала је посебно значајну политичку улогу и била је снажан ослонац социјалистичке државе и Комунистичке партије, и чинила је значајну кохезиону снагу.

забрањује било какво политичко ангажовање, страначко опредељивање и деловање, при чему је искључива брига војске само способност њеног војног ангажовања према захтевима државне политике.

Сва та три основна облика односа политике и официрског кора имају предности и недостатке. У том односу редовно постоји велика опасност од милитаризације друштва и државе, а често и од војне управе као облика уређења основних политичких односа у држави; у другом случају су могућа одређена политичка подвајања у армијским срединама, нарочито у недовољно развијеним демократским односима и веома опречној страначкој структури, а у трећем случају у одређеном обиму се ангажују и ушлићу политичари у активности војске, тако да се почињу бавити командовањем војском, уносећи веома опасан цивилни утицај у строго војничка расуђивања, одлучивања, односе, дух и морал, политику развоја и укупну борбену моћ целе војске.

Сваки савремени војник, а посебно старешина – официр, мора да размишља и да се понаша као и други, мора да има политичке погледе и истовремено, да буде свестан своје грађанске одговорности према својој отаџбини како би своје дужности и задатке могао потпуније да обавља.

Официр је државни службеник с отаџбинским идеалом као светињом. За официре највиших чинова и дужности у војсци може се рећи да су у одређеном степену „државног функционера“, јер заиста морају да познају суштину и важност свих унутрашњих, али и спољашњих снага које утичу на стабилност и демократију у држави.

Степен политичког образовања и васпитања официра и официрског кора мора да се уздиге упоредо с рангом високих војних школа и функција на одговарајућим формацијским местима. Официри су део националне и грађанске интелигенције, а у својој струци су специјалисти као што су други специјалисти у својим струкама. Међутим, ниједан специјалиста који ради у државној струци не сме да буде политички неук. Уколико је такав, наноси више штете него користи и не може да удовољи високим захтевима веома одговорне професије.

Однос отаџбинског идеала официра, односно официрског кора, и политичког знања, расуђивања, па чак и ангажовања у политици је изузетно важан. Отаџбински идеал је основ, стуб, окосница, смерница и захтев којем се прилагођавају, повијају, усмеравају, усаглашавају, мире и снаже сви облици политичког васпитања, образовања, ставова, поступака и ангажовања официра и војске као целине. Став да политика тежишно припада политичарима није споран, али је у прихватљивом обиму и остале професије морају пратити, демократски развијати, оплемењивати, разумевати и за њу као друштво и држава одговарати.

Официрски кор се никако не сме бавити политиком на начин на који то раде политичари. Такође, ни кор, ни официр појединац не би смели да пропагирају политички правац одређене странке или странака. Такви поступци се нарочито забрањују у војсци. Међутим, своју грађанску државно-правну дужност официри, као и остали грађани, изражавају приликом гласања на изборима. Сваки други однос официра према

политици мора да буде регулисан законом о војсци, правилом службе и другим актима.

Официрски кор, због своје посебно значајне отаџбинске и националне части и дужности, када је реч о односу официрског кора и политике, мора имати стално на уму познату максиму војводе Живојина Мишића: „Српски официр и српски војник треба да знају само за једну политику, а то је ослобођење и уједињење српства, и изван те идеје за њих не треба да има друге политике“.²² У тој поруци свим официрима наше војске јасно и стратегијски визионарски је одређен став и политички садржај основних поставки на којима се мора градити однос официрског кора према националној политици. Наша национална историја кроз наведену реченицу славног војводе опомиње и подсећа на прави однос официр – политика. Сва друга решења – од оних у којима је наглашенији политички утицај официра у националној и државној политици до оних у којима су официри на маргини политичког ангажовања – сигурно доноси више штете за народ, државу и отаџбину.

Закључак

Официрски кор је веома специфична професионална организација у поређењу са осталим облицима професионалног корпоративног или другог организовања, с великим предностима у односу на официрски кадар или неки други облик организовања официра, попут партијског, идеолошког или синдикалног организовања. Због тога има посебну важност и за нашу војску, а своју моћ испољава: високим степеном верности отаџбини, друштву и нацији; снажним утицајем на целокупни састав војске; развијеном професионалном позитивном селекцијом старешина великих интелектуалних, моралних, стручних, командних и руководећих потенцијала; општеприхваћеном професионалном етиком и развијеном хијерархијом официрске части; узвишеним националним патриотизмом и родољубљем; настављањем славних слободарских традиција; непоколебљивим официрским духом; уваженим социјалним и друштвеним статусом; веома добрим познавањем националне и војне историје и националне културе; васпитавањем, оспособљавањем и школовањем питомаца војних академија, и усаглашеношћу свог рада и понашања са осталим структурама у друштву и држави, а на основу државних и политичких ставова и одлука. Официрски кор мора да има уверење да је саставни део националне интелигенције, али са специфичном улогом и задацима, који су одређени уставом и одговарајућим законима, правилима и прописима, етичким нормама и кодексима официрске части.

Дух и моћ официрског кора морају да се формирају, изграђују и уздижу у миру, испољавају у евентуалном рату и настављају након рата, чак и у условима неповољног тока рата и поратног стања. У области ратне вештине официрски кор је обавезан да доноси исправне и правремене процене, на које се могу ослонити политика, држава,

²² Ж. Мишић, *исто.*

друштво, нација и војска. Јер, погрешне процене које даје официрски кор, још ако су засноване на неким сумњивим уверењима о „трајном миру“, редовно имају веома тешке последице у рату.

Официрски кор требало би да развија професионализам у војсци, тако да буде примерен нашем националном, културном и духовном менталитету, у којем су патриотизам, част и светиња отаџбине најјачи мотиви професионалних војника, а новчана накнада само део друштвеног признања, значајнији него раније, али никако не пресудан. Наш професионални војник треба да је нашег рода, нашег кова, нашег духа, наше славе и наше традиције, јер официрски кор даје дух и моћ професионалној војсци. Он је васпитава, обучава и води, и у стању је да то најбоље уради. Савремен, квалитетан и одан официрски кор је доказано најбоље решење. Официрски кор славне српске војске и сада може да буде узор и најбољи пример за то: својом официрском чашћу стекао је славу, а нама оставио најлепши путоказ. Пошто пут постоји – не тражимо стазе.

Литература:

1. В. Недзвеcki, *Општи услови васпитања западно-европски војсака*, Штампарија „Доситеј Обрадовић“, Београд, 1902.
2. Информативни билтен превода, ЦВВШ ОС „Маршал Тито“, бр. 6, 1992.
3. Пуковник М. К. Радовановић, *Карактер и част*, „Ратник“, септембар 1922.
4. Живојин Ранковић, *Војвода Радомир Путник – његов живот и рад*, Државна штампарија, Сарајево, 1926.
5. Антоније Ђурић, *За част отаџбине*, НИРО „Књижевне новине“, Београд, 1985.
6. *Неговање и вредновање традиције у ВЈ*, ВИНЦ, Београд, 1993.
7. Милан Живановић, *Пуковник Апис – Солунски процес хиљаду деветсто седамнаесте године*, Београд, 1955.
8. Сабрана дела Слободана Јовановића, *Из историје политичких доктрина*, књига 1, Издавачко и књижарско предузеће Геца Кон А. Д., 1935.
9. Милан Шантић, *Витезови слободе*, Штамп државне штампарије Краљевине Југославије, Београд, 1938.
10. Ружица Росандић и Весна Пешић, *Ратништво, патриотизам, патријархалност*, Центар за антиратну акцију, Београд, 1994.
11. Милош Ђурић, *Историја хеленске етике*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1990.
12. Димитрије Ђурић, *Основна тактика три рода војске*, Државна штампарија, Београд, 1879.
13. Морис Цановић, *Војници у политичком развоју нових земаља* (The Military in the Political Development of New Nations), Chicago, 1960 (извод превода на српски језик).
14. Жак Ван Дорн, *Идеологија и војници*, (On Military Ideology), Rotterdam, 1971 (извод превода из дела књиге *О војној идеологији*).
15. Чарлз Москос, *Војска која долази: цивилна, традиционална или вишеструка* (скраћени прилог у књизи Ф. Таггер, Р. Коненсберг, *National Security and American Society*, University Press of Kansas, 1973).

Геополитика и у космосу

Раде Дробац

Милан В. Петковић, *Геополитичке паралеле на прагу XXI века*,
Београд, 1997.

Опште напомене о аутору и делу

Милан В. Петковић спада међу аналитичаре и публицисте који већ годинама континуирано прате глобална политичка, економска и војна кретања у свету, у нашем окружењу и у земљи. Својим публицистичким радом у јавним иступањима Петковић покушава да наше стручне кругове, али и ширу јавност, упозна са својим виђењима актуелне светске ситуације и перспективама даљег развоја међународних односа, с посебним нагласком на војна и војностратешка питања. Највише се бави глобалним питањима међународних односа, које често везује, због актуелности и непосредних последица и по нашу земљу, за проблеме у вези с разбијањем СФРЈ, било да је реч о условима у којима је до тога дошло и разлозима због којих се то десило, било о последицама које су из тога настале. Својим ставовима, посебно о геополитици и стратешким питањима међународних односа, жели да унесе нешто више објективности, систематичности и стручности у разматрања општих политичких тема садашњег света, укључујући и питања везана непосредно за нашу земљу, како би и наша шира јавност добила барем део одговора на бројна питања која произилазе из свега онога што нам се последњих година дешавало и како би се, барем делимично, парирало поплави дезинформација која се на нашу земљу и међународно јавно мњење обрушила из центара светске моћи и унела много конфузије и збуњености, онемогућавајући многима да јасно сагледају шта се са нама и са светом у целини, у ствари, дешава, и шта нам је чинити.

Након десетина чланака, есеја и студија из области обавештајне службе, појединих актуелних политичких тема, политике силе и моћи у међународним односима, и учешћа на више значајних јавних скупова о међународним односима, спољној политици и војним питањима, Милан Петковић је 1996. године објавио и прву књигу, под називом *Тајни ратници*, која је изазвала пажњу стручне јавности.

Последња књига, под називом *Геополитичке паралеле на прагу XXI века*, управо је најбољи израз делокруга интересовања аутора, јер не само да обједињује мноштво значајних питања садашњег света, што се све може условно сврстати под геополитику, већ покушава да

предвиди и шта ће се дешавати у времену које долази. Ако је део који се односи на анализу актуелне ситуације у свету делимично познат, јер смо последице неких промена на глобалном геополитичком плану и сами осетили и јер су то теме о којима се сада у свету расправља, па су честе и у широј јавности, његова разматрања о времену које долази и услова у којима ћемо живети, на које ће се одразити и традиционалне области као што је геополитика, вредна су пажње не само због храбрости аутора да их саопшти и смелих предвиђања која, ако се боље размисли, углавном нису без основа, већ и због тога што нам дају једну нову визију света и његовог развоја.

О књизи аутор у уводу каже да је: „покушај да се на научно-популаран начин представе основни узроци поремећаја у свету, садашње стање, тенденције развоја опште, политичке, економске, идеолошке, научно-технолошке и социјалне ситуације и неки могући расплети и решења у временском периоду до краја овог и током XXI века“. Чини се да је аутор у томе у потпуности успео, јер књига садржи личне ставове о многим значајним глобалним питањима савременог света који ће сигурно изазвати интересовање стручњака – војних лица, дипломата, аналитичара, публициста, представника средстава јавног информисања, али и „обичних“ грађана.

Геополитика и садашњи свет

У првом поглављу аутор даје основне одреднице геополитике и наводи ауторе који су били њени заговорници, али и неке основне параметре актуелне политичке ситуације. Пошто се геополитика најчешће изражава кроз конфронтацију глобалних сила због расподеле сфера утицаја у свету, зависно од њиховог географског положаја, демографске снаге, војних потенцијала, економске и финансијске моћи и других значајних чинилаца, разматрајући актуелно стање аутор наглашава да је у последње време на Западу установљена стратегија глобалног и јединственог (истоветни) приступа и миру и рату, при чему је основни смер активности онемогућавање настајања супарничких суперсила, односно распарчавање постојећих и њихово свеукупно слабљење. Анализирајући постојеће стање као последицу такве стратегије Запада, аутор наглашава: „Очигледно је да је од настанка наведених закључака (период 1981–1983), до данас већ њихов добар део реализован. Процес није завршен, али оно што је учињено тешко да ће моћи да се исправи јер је 'непоправљиво оштећено' (Џорџ Кенан, *Нуклеарни привид*). Све се то десило у врло кратком временском периоду и без обзира на постојање детерента какви су нуклеарно и космичко оружје. Требало је само како-тако завршити хладни рат, поново ујединити Немачку и изазвати ту и тамо кризе и локалне ратове (Пјер Мари Галоа, *Геополитика*). Има чак мишљења да ниједна европска држава не би требало да буде већа од Холандије (42.000 km²) јер се само тако евроазијски комплекс може контролисати кроз разне организме мултинационалног

карактера или утицајем међународног капитала“. Полазећи од наведене стратегије Запада и већ јасних последица које је изазвала, аутор истиче: „Наступајуће доба отворило је величанствено, али и критично раздобље свеопште међузависности. Некадашња изолована и аутархична друштва, као оазе одељене пустињама, приближила су се, повезала хиљадама нити. Свако друштво, положај многих њихових грана делатности, читавих друштвених класа и слојева, дубоко је условљен, и то изнутра, светским друштвом, без обзира на тежњу једине преостале суперсиле да све држи под контролом. Отуда је од судбинске важности за човечанство какав ће лик имати светска заједница. Отворила су се два пута. Један је пут равноправних и независних држава и народа, који међусобно добровољно сарађују, што представља нужан услов и пут ка великом повезивању материјалних и културних људских снага, узајамно обогаћивање и неисцрпно умножавање заједничких вредности овога света. Други пут је много рискантнији и не даје лепе перспективе равноправном, заједничком друштву. Силе хегемонизма теже светском поретку у коме ће то повезивање бити плаћено поништавањем самосвојности, губитком властитог лика и независности, економским и политичким подвлашћивањем, заустављањем развоја или диригованим развојем према наметнутом моделу.“

Чињеницу да су САД најдоследнији заговорник и покретач таквог стратегијског Запада М. Петковић објашњава тезом да оне своје интересе пројектују на свет у целини, и то поткрепљује речима Х. Кисинџера, америчког државника, политичара и врхунског аналитичара међународних односа, изреченим још далеке 1975. године: „... Америка се поистовећује са светом. Изрека 'што је добро за Ценерал Моторс, добро је и за Америку' мења се и гласи: 'што је добро за САД, мора да буде добро и за цео свет'. Већ тада Кисинџер тврди да је свету потребан 'нови светски поредак'. Према њему, у том новом свету, у први план избијају економско друштво и економски интереси. Прву зону (елите) представља Запад уједињен под руководством САД. Другу зону представљају одабране земље, 'регионални повереници', а трећу остале земље.“

У наставку анализе садашњице као посебне феномене аутор издваја два, на први поглед међусобно супротна, али веома присутна процеса – глобализацију и сецесионизам. Тако, с једне стране, постоји процес удруживања и регионалне и друге групације земаља и јачање таквих организација, као и покушаји „глобализације“ целог света. С друге стране, сведоци смо бројних сецесија (само у Европи СССР, СФРЈ, ЧССР), с опасностима и од бројних других широм планете. Међутим, аутор је ту требало да објасни да су та два процеса несумњиво компатибилна. Наиме, јаче силе, удружујући се ради остваривања критичне масе чинилаца који им омогућавају вођење глобалне светске политике, разбијају слабије и моделирају их према својим интересима како би остварили своју хегемонију над њима и онемогућили њихово самостално деловање и евентуално јачање које би у перспективи могло да угрози њихову водећу и повлашћену позицију.

Сматрајући, с правом, да су религије још увек веома важни стубови међународних политичких, војних, економских, културних, па можда и цивилизацијских кретања, као и да се питања религије тешко могу разматрати независно од анализе укупних друштвених односа, М. Петковић тим питањима посвећује цело поглавље. То дефинише на следећи начин: „У неким областима активности људског друштва границе између политике, идеологије, религије, економије, па и културе и уметности, не могу се уочити.“ Сажето и јасно аутор даје сопствене оцене значаја и деловања водећих светских религија, како оних традиционалних, тако и најновијих, наравно првенствено у функцији геополитике, јер су оне један од њених најважнијих елемената, онај „покретач историје“ који често чини *casus belli*. Та питања су у директној вези и са југословенском кризом, јер је, сасвим је извесно, религија имала значајног удела у разбијању претходне Југославије и крвавом рату који је уследио, и то толико да је више аутора, истина углавном из иностранства, сматрало да је у претходној Југославији, а посебно у БиХ, вођен верски рат. Већина наших аналитичара и стручњака не мисли тако, али се углавном сви слажу да је религија, као чинилац разлика, подела и концепата живота различитих заједница, имала утицаја на све што се догађало.

Анализирајући религије у функцији геополитике, М. Петковић их веома прецизно дефинише. Када је реч о *католичанству*, каже да је: „обележено историјски трајном тежњом ка светској доминацији и потпуној контроли целокупних људских активности. То је и дало католицизму карактер тоталитарности... Католичка црква је строго централизована и подређена једном светском поглавару-папи (понтифу)... То је једина црквена организација која је за себе изборила статус државе (Света столица) и чланство у ОУН у својству државе-чланице.“ Аутор сматра да је с доласком садашњег папе Јована Павла II на чело Ватикана отпочела интензивна политичка активност у правцу учвршћења католицизма у већ традиционално католичким земљама и његовог продора и ширења на друге просторе, и то доказује тврдњом да ниједан папа у досадашњој историји Католичке цркве није путовао колико Јован Павле II, а успостављени су први пут у историји човечанства и блиски односи са Израелом. Петковић сматра да је један од стубова моћи Ватикана и моћна финансијска основа: „Ватикан представља и моћну финансијску империју. 'Ватикан банка' представља једну од најмоћнијих финансијских институција света“.

Са *православљем* је сасвим другачије: „Православље истиче начело саборности; хијерархија аутокефалних цркава не значи њихово подређивање једне другој, већ само поредак почаста“. Иако аутор не развија ту тезу, подразумева се да то значи да у православљу нема јединствене политичке доктрине, ни организације, ни хегемонистичке претензије, и да је, самим тим, у сукобу са глобалним и тоталитарним религијама

које своје деловање проширују на све области људске активности. Тезу да је православље стално у позицији дефанзиве и предодређено за страдалника не треба превише доказивати, довољно је да се наведу само следећи аргументи аутора: „Међутим, већина најсветијих места православља, почев од Јерусалима, преко Истамбула (не треба заборавити да се у ствари ради о хришћанском граду Цариграду), до светих места у Синају, налази се на просторима под контролом исламских земаља, што се сматра великим хендикепом у надметању религија на светском нивоу“. Ипак, треба нагласити да је снага те религије у духовном домену, па аутор закључује: „Ипак, без обзира на подељеност и аутокефалност националних православних цркава, она је јединствена у погледу доктрине и у канонском општењу“.

Ислам и муслиманство аутор види као још тоталитарнију религију од католичанства, која задире у духовне, политичке и економске традиције својих верника, прожима њихов укупан живот и у потпуности га подређује својим циљевима: „Ислам није само религија. Он је и право, чији је извор Куран, којим се регулише целокупно понашање муслимана и даје правна, друштвена и породична организација, па прописују и све друге активности, између осталог и свети рат (џихад) за наметање ислама као једине светске религије 'докле год се чују звона'. У суштини, ради се о експанзионистичкој религији, која у наступу не бира средства“. Аутор издваја још једну веома значајну карактеристику ислама, посебно на глобалном плану, а то је његова ујединитељска функција: „У ствари, народи, државе, нације, групе и појединци који прихватају Алаха и његовог пророка Мухамеда, данас, без обзира на расу, националну припадност, образовање, социјални положај и друге карактеристике, представљају снагу која се тешко може спутати, а још теже контролисати и зауставити у свом експанзионизму“. И ту аутор експанзионизам религије повезује са њеном јаком финансијском основом: „Материјално-финансијска база муслиманских земаља је велика и, са јеврејским и америчким капиталом, контролише већи део светског тржишта капиталом и енергентима“.

У наставку, Петковић наводи основне карактеристике и осталих важнијих религија, као што су *јудизам* и веће источњачке религије, међу којима су најпознатије *будизам*, *ламаизам*, *шинтоизам*, *браманске (хиндуистичке)* религије и друге, за које сматра да су узор за многобројне модерне покрете, идеологије и филозофске правце. Међутим, с аспекта геополитике значајнија је религија, ако се тако може дефинисати, или покрет под називом „Ново доба“ (*New age*). Аутор га описује на следећи начин: „Покрет се представља као нова глобална религија чије време ће наступити успостављањем новог светског поретка. Поред увођења нових вредности у друштву, међунационалним и међудржавним односима, контроли прираштаја и коришћења природних ресурса, у новом светском поретку се предвиђа и нова религија која подразумева укидање постојећих религија и традиционалне цркве“. Петковић наводи да је та нова „религија“ на Западу већ задобила приличан број присталица и да

је циљ њеног ширења „стварање послушног масовног аудиторijума који ће са захвалношћу примати удељене мрвице благостања кроз мистику, масовну диктирану културу пласирану путем средстава јавног информисања и друге облике потчињавања“. Сличну филозофију заступају мировни покрети који имају за циљ да покрећу питања: „моралности служења војног рока, односно одбијања узимања оружја у руке“. То, по Петковићевом мишљењу, „одговара креаторима 'новог светског поретка' и зато се потенцира“. Ауторовој тези треба додати да силе које потенцирају мировне покрете развијају, истовремено, оружја неслућених могућности и држе глобалне армије у целом свету. Међутим, перспектива тог покрета је неизвесна јер неће моћи да истисне традиционалне религије, које су пустиле дубоке корене. Поред тога, како наводи аутор: „... иако је сарадња на успостављању 'новог светског поретка' између САД, ЕУ, НАТО, Ватикана и 'Новог доба', на политичком плану за сада очигледна, тешко је замислити неку тешњу сарадњу католицизма и 'Новог доба' у будућности. Постоји један важан основни разлог: 'Нова религија захтева одрицање од библије и хришћанства...“ „што ће тешко учинити хришћанске религије. Томе треба додати да је на одрицање од својих визија још мање спреман ислам, или нека друга значајна религија.

Тесно везано за покрет „Новог доба“ јесте питање ширења верских секти. Њихов циљ је, очигледно, да делују на основе традиционалних друштава и уништавају националну свест и религијски осећај, а самим тим и солидарност међу појединцима у истој заједници. Стога су, како наводи аутор: „... све очитије и раширеније појаве анационалности, истицања 'мондијализма' као одлике 'ослобођене личности' и одрицања од сопствене нације ... осећање националне припадности се код многих, тако декларисаних и опредељених лица, третира као заостао, примитиван и шовинистичко агресивни 'остатак прошлих времена'. Идеал је бити богат, живети лагодно и очекивати симпатије света који 'чезне да створи рај, само ако народ буде добар и послушан' ... 'улазак у рај' подразумева не само 'брисање граница' него и потпуно разарање националних привреда, односно њиховог асимилирања од стране финансијских сила 'новог светског поретка' и установљавање нових стандарда без обзира на то да ли они одговарају потребама и могућностима нашег народа и да ли се уклапају у менталитет људи овог поднебља“. Суштину задатка верских секти и циљева „новог светског поретка“ Петковић такође дефинише: „Будући да религија учествује у историјском развоју нације, па и њеном одржавању у тешким тренуцима историје, а пошто 'новом светском поретку' управо нису потребне нације, независност и суверенитет сваког народа је у супротности са идејом тог 'новог света'. Због тога није ни чудо што се појављују многе теорије о 'ограниченом суверенитету', 'прихваћеним ограничењима' и сл. При томе, религија се јавља као сметња коју снаге 'новог светског поретка' морају да неутралишу. Да би се то постигло користе се и верске секте“.

Када је реч о *економији*, актуелну ситуацију карактеришу неред, све већа диференцијација између богатих и сиромашних и трка за што боље економске позиције и поседе водећих светских сила пред наступајући, трећи миленијум. Аутор у томе, између осталог, каже: „У таквој грозничавој трци за место на светској лествици силе и све већој неравнотежи моћи, развијаће се и трка у повећању бруто националног дохотка појединих економских сила. Сасвим је извесно да ће већ пре краја XX века бруто национални доходак САД, Јапана, Републике Кореје и 'четири далекоисточне земље' (Кина, Сингапур, Хонг-Конг и Тајван) представљати око 60% светског бруто националног дохотка. Тако ће се, постепено, центар економске моћи преселити на обале Пацифика. Та, релативно брза еволуција, започета седамдесетих година, узнемирила је Европу и убрзала процес интеграције западноевропских земаља. После уједињења, Немачка је постала неспорна европска и светска економска сила, која настоји да избори одговарајуће место у светској политичкој структури моћи. Међутим, као и у ранијим периодима експанзије, недостатак енергената, сировина и приступа топлим морима, поставио се и сада као проблем број један за немачке политичаре. Стога настојање Немачке да се повеже са Русијом (у питању су неисцрпни ресурси и тржиште са око 600 милиона потрошача) и тежња да преко Балкана и Турске избије на простор Блиског истока, нормална су последица њеног јачања. Још 1849. г. Фридрих Енгелс је констатовао да 'Словенци и Хрвати одвајају Немачку од Јадранског мора' што она не може дозволити из 'географских и комерцијалних нужности'. Оно што јој није успело током два светска рата војном силом, постигла је 1991. г. подршком сецесије Словеније и Хрватске“.

С аспекта геополитике, у оквиру економије, посебно место имају *трговина и пласман оружја* у кризна и ратна жаришта, као и тренд развоја војне индустрије у свету.

Када је реч о регионима у којима је у последњих неколико деценија остварен највећи увоз оружја, аутор наводи од 1976. године Блиски и Средњи исток, затим су на ред дошли Африка и Далеки исток, а у последње време југоисток Европе. Највећи извозници оружја и војне опреме су, према Петковићу, САД и бивши СССР: „Према постојећим изворима САД су, у периоду од 1950. г. до 1985. г., у 93 земље трећег света, оствариле извоз наоружања, војне опреме и војне технологије у износу од 145 млрд. долара, док је СССР у истом периоду реализовао извоз од 116 млрд. долара. То за САД представља 36%, а за СССР 28% укупног извоза“.

Анализирајући теоријска питања *рата* и садашње практичне проблеме у свету, и који у будућности могу да изазову нове сукобе и ратове, аутор каже: „Веровање да је свет, после пет деценија релативно стабилног мира заснованог на стратегији страха од рата у којем би било употребљено и нуклеарно оружје, ушао у период међусобног поверења, споразумевања и сарадње, те да му преостаје још само да се 'уклопи' у

нови светски поредак по формули САД, брзо је нестало и свет се поново суочава са новим, веома опасним ризицима, праћеним новим феноменом – 'преливањем рата'. Аутор затим наводи мноштво међудржавних спорова и нерешених питања која могу да буду разлог за локалне, а потом и шире ратове. Анализирајући актуелно понашање великих сила и све чешће коришћење разноликих форми притисака и дестабилизације малих земаља на ограниченом простору, Петковић каже: „Глобалне стратегије великих сила и свих оних који траже оптималне облике примене силе данас теже за тим, а и убудуће ће тежити, да се проблеми углавном решавају кризом, а све мање ратом“. Сматрајући експанзионизам великих сила непроменљивом категоријом, сматра да ће се убудуће оне сконцентрисати на интензивирање сукоба ниског интензитета где год се оцени да би њихови витални интереси могли да буду угрожени, али и где год се очекује неки профит од рата.

Разматрајући садашњу *дипломатију*, њену улогу и појавне облике аутор закључује да је као у прошлости ефикасна зависно од снаге армије која иза ње стоји. Оно што је сада можда другачије у међународним односима, а директно се одражава на *дипломатију*, јесте примена разноврснијих метода и поступака у односима међу државама, углавном срачунатих на принудно прихватање неповољних решења, али без употребе силе ако то није неопходно. Аутор о томе каже: „... војна интервенција постала је један од првенствених задатака свих великих и средњих војних сила. Ради се о војним активностима које *немају за циљ освајање територије*, већ наметање својих политичких концепција – осигурање националних виталних интереса, заштита сопствених грађана на туђој територији, подршка угрожених политичких режима, осигурање нових тржишта за сопствену индустрију, уз наметање сопствене технологије производње, заштита и контрола путева снабдевања сировинама и енергентима, одржавање војног присуства у традиционално интересантним регионима, утицање на решавање унутрашњих проблема у појединим земљама и друго... Поред класичне *дипломатије* примењују се разни нови облици дипломатских активности, а највише тајна *дипломатија* и *дипломатија притисака* политичким, економским и војним средствима, у комбинацији са политичко-економском блокадом, географском изолацијом, психолошко-пропагандним операцијама, унутрашњим деструктивним снагама и други“. Осврћући се и на актуелно деловање ОУН, аутор запажа њену све већу зависност од водећих сила и толику инструментализацију да своје мировне и посредничке активности све више замењују војним ангажовањима по свету: „Тако постепено, дипломатски наступ ОУН уступа место наступу са позиције силе, односно појављује се нова врста *дипломатије* – наоружана *дипломатија*“.

Нове војне доктрине

У том делу књиге аутор детаљно разрађује војне доктрине САД, НАТО-а, Европске уније, Немачке, значајних западноевропских земаља, суседа СРЈ, Јапана, Руске Федерације и Организације уједињених

нација, што има посебан значај за професионалне војнике због мноштва прецизних информација, стратегија и података. За ширу јавност значајно је оно што је ново у односу на досадашњи историјски период, а на то се односи неколико ауторових ставова. Прво, све је очигледно да је због глобалне политике светских сила – тежње ка новом (глобалном) светском поретку, неопходно формирање армија које ће не само одговарати таквим циљевима него их и легализовати. Због тога велике силе, самостално, а првенствено у оквиру великих светских међународних организација, заговарају коришћење мултинационалних снага, стварајући тако клицу „светске армије“ у функцији сипствених интереса. Затим, уместо класичних ратова и оружаних сукоба, све више се користе софистицирани, али глобални методи свеопштег притиска на државу – жртву агресије, а у крајњем се користе и војне операције. У методе свеопштег притиска спадају политичке уцене и приморавања, економске блокаде и изнуривања, медијска сатанизација, пропагандно-психолошка дејства према домаћем становништву, војне провокације и постепено ограничавање суверенитета, изазивање унутрашњих нереда и немира, и друго. Аутор у одељку који је посветио општим заједничким карактеристикама нових војних доктрина наглашава: „Највеће промене у војним доктринама настале су у погледима на могућност избијања и врсту ратова. Сматра се да већ сада не постоји опасност од избијања светског рата, али да могућност избијања локалних ратова није битно смањена. Предвиђа се могућност ангажовања оружаних снага у војним интервенцијама 'ниског интензитета' које се дефинишу као ограничене по простору, времену трајања, ангажованим снагама и ратним разарањима... Може се констатовати да је општа нуклеарна опасност смањена... Растерећене страха од глобалног ризика велике државе лакше доносе одлуку о иницирању локалних ратова и војних интервенција у малим и средњим државама под разним, претежно 'хуманитарним' мотивима и различитим непосредним поводима (најчешће одбрана демократије, заштита људских права, очување виталних интереса, итд.)“.

Ситуација у свету

Анализирајући садашње стање политичких односа у свету Петковић каже: „Основна карактеристика новог светског поретка је да толерише остајање на светској сцени суперсиле (САД) и три економски и технички најјача субјекта (САД, Европска унија и Јапан), којима се могу придружити Кина и група земаља извозница нафте. Остатак света био би састављен од низа средњих и малих земаља, различитог степена зависности од великих. Као и сви претходни, тако се и најновији 'нови светски поредак' реализује на одређеним, стратешки значајним подручјима и у складу са интересима једине преостале светске суперсиле, САД. Међутим, да би добио легалитет формално се подводи под одлуке међународне заједнице-и њених организација и институција, па чак и неких регионалних организација (Европска унија, НАТО и друге)“.

У вези са савременим ратовима Петковић пише: „Битна новина у иницирању и вођењу савремених ратова јесте апстиненција од непосредног учешћа великих сила. Оне обично подржавају једну од страна у сукобу а непосредно учешће узимају само под видом 'мировних операција'“. Повезујући глобални приступ тој теми са искуствима из разбијања Југославије, Петковић наводи и актуелне карактеристике ратова и криза: „... видан је изразити утицај спољног фактора; озваничено је ангажовање нових облика спољног мешања као што су санкције, мировне снаге, зоне забрањених летова, зоне безбедности, посматрачи итд.; међународна заједница има на располагању инструменте за контролу ескалације и ширења рата; евидентно је спречавање победе једне стране у сукобу; онемогућавање формирања нових националних држава, као последица 'етничког чишћења' постаје 'правило игре'“.

Разматрајући могући развој ситуације до краја 20. века, аутор предвиђа следеће: „Крај XX и почетак XXI века све утицајније силе света ће настојати да дочекају са што је могуће бољим позицијама, што има одређени политички, економски, војни и социјални значај, али и психолошке ефекте на сопствено становништво и ближе и даље окружење државе. САД ће настојати да уреде односе по свом концепту 'новог светског поретка' ... Русија ће настојати да среди унутрашњу стабилност и поврати статус супер силе... Немачка је већ израсла у доминантну регионалну силу са изгледима да до краја века све више утиче на глобална кретања. То ће остварити пријемом за сталног члана СБ ОУН и сразмерним потискивањем САД из Европе и приближавањем Русији... Јапан, с ослоном на високу технологију, а Кина, па и Индија, на демографски фактор, настојаће да постану чиниоци од глобалног значаја... у исламском свету, под утицајем изразитог пораста становништва, мешања са стране, па и традиционалних сукоба за водећу улогу између Турске, Ирана и Пакистана и других већих исламских земаља, одвијаће се интересантни процеси што ће вероватно довести до пораста утицаја фундаментализма... Међународне организације и разне интеграције до краја овог века биће непрестано потресане кризама при чему ће се једне распадати или трансформисати, а друге стварати ... док ће се средње и мале земље наћи у најтежем положају, поготову оне које не буду хтеле да прихвате 'правила игре'“.

Сужавајући фокус на Балкан, Петковић предвиђа: „Процеси на Балкану започети деведесетих неће се потпуно стабилизovati до 2000. године. На то ће посебно утицати четири спољна фактора: САД, Немачка, Русија и ислам, при чему ће утицај САД слабити, Немачке и ислама бити у успону док ће присуство Русије бити променљиво. Већина земаља нашег окружења и даље ће бити оптерећена економским проблемима и политичком нестабилношћу због чега ће бити принуђене да подршку за своју политику траже повезивањем са страним чиниоцима, било тражењем заштите од моћнијих ванбалканских држава, било међусобним повезивањем у шире регионалне савезе. На простору бивше БиХ оружани сукоби ће се смирити али неће бити решени

међунационални односи, тако да ће и даље постојати услови за оружане инциденте“.

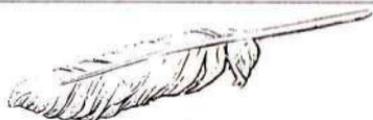
Смело се упуштајући у предвиђања развоја војно-политичке ситуације и након 2000. године, Петковић истиче: „САД неће успети да наметну тоталитаризам у светским размерама... у светским оквирима исламски фактор ће јачати у односу на остале народе, цивилизације и религије... због чега ће имати све веће претензије ради чега ће се сукобити са другом агресивном цивилизацијом – западним католичким светом, а део тих сукоба ишао би директно преко нашег државног и националног простора... Главни утицај на развој војно-политичке ситуације у Европи имаће Немачка и Русија... У будућности, на Балкану, па и у Европи, Србија и Југославија могу да заузму значајно место. То је важно за Европу, али и за поједине балканске земље. Саобраћај, енергетске везе и размена на тржишту су перспектива сарадње у којима СРЈ, због своје географске позиције, природних богатстава и величине, има централно место. Стога балкански савез, као систем безбедности може да нађе место у сагледавању перспективе политичке ситуације на Балкану“.

Антиципирајући даљи ток и развој цивилизације и проблеме са којима ће се у непосредној будућности суочити, Петковић смело предвиђа оне најважније: „... демографски раст (предвиђајући до краја 2000. г. 6,2–6,5 млрд. становника на земљи), урбанизацију планете (оцењује да ће почетком XXI века више од половине становника живети у урбаним срединама а да ће тада постојати 14 до 15 метропола са преко 10 мил. становника), проблем сировина и енергије (са свим последицама које из тога могу проистећи), проблем спасавања биосфере (која је већ данас угрожена), снагу миграционих кретања (отвореност граница и разлике у степену развоја и животног стандарда изазваће велике миграције становништва у потреси за послом и бољим животом), пораст монопола у науци и технологији (што ће довести до још већег јаза између развијених и неразвијених и богатих и сиромашних)“.

У оквиру тога аутор разматра и место и улогу средстава јавног информисања и масовних комуникација. Интересантно је његово виђење Интернета: „Интернет представља фундаментални заокрет у области комуникација. Његовим жицама теку и све врсте информација – слика, звук, писани текст... Интернет је постао стандардни канал за комуницирање у свим областима људске делатности. О озбиљности Интернета можда најречитије говори податак да су своје странице на мрежи отворили и неки од најзначајнијих светских листова као што су 'Њујорк тајмс', 'Вол стрит џурнал' и други“. Уз све предности које Интернет прибавља корисницима, он је, према Петковићу, и опасност „од 'денатурације' човека (издвајање из природе), даљој подели на богате и сиромашне, немогућношћу контроле садржаја у којима има све више и порнографије, расизма, тероризма, крађа ауторских права, упада у туђе системе и информативне билтене и сл.“.

На крају књиге аутор даје и неколико напомена о будућој милитаризацији космоса: „Сукобљавајући се на копну, мору и ваздуху, људи се припремају и за сукобе у космосу. Због тога што располажу огромним научно-техничким потенцијалом и великим природним ресурсима високо развијене земље имају извесно предодређење за продор у космос“. Анализирајући то питање, аутор указује на опасности од нове трке у наоружавању, овога пута у космосу, као и на опасности да владавина космосом (ако се о томе уопште може говорити) садржи и друге опасности, првенствено од „приватизације“: „Може ли се рећи да 'приватизација' космоса и његова милитаризација измичу контроли... До изражаја долази још већа поларизација између супер развијених земаља и оних у развоју“. С обзиром на све то, Петковић основано страхује: „Вероватно је да ће већ можда крајем ХХИ века почети нова расправа о 'новом светском поретку' и потреби нове прерасподеле сфера утицаја, моћи, виталних простора и интереса, те да ће се и тај будући најновији 'нови светски поредак' стварати уз призивање старих теорија, претензија, захтева и права. Тада ће, међутим, простор који треба расподелити вероватно бити већи и шири јер ће обухватити и део космоса са неким, нама најближим, небеским телима“.

Књига Милана В. Петковића *Геополитичке паралеле на прагу ХХИ века*, у сваком случају, веома је интересантна и корисна како за стручњаке, тако и за ширу јавност, и несумњив је допринос теорији геополитике, војно-политичкој доктрини и разумевању како актуелних збивања на међународној сцени, и у нашем окружењу, тако и сагледавању процеса који нас воде у будућност, при чему аутор покушава да нас на време упозори на проблеме са којима ћемо се на том путу сусрести.

International terror

M Sc Milan Mijalkovski, Colonel

Developments and events in the world after the disintegration of the Warsaw Agreement, particularly in territories of former Yugoslavia, point also, beside other things, to the fact that certain states are impudently attempting to attain their goals, in an aggressive manner, while trying to use the United Nations for securing legitimacy for their such actions. In such their behaviour, regrettably, they are frequently successful and proceed to apply against their chosen victim (state) violence, known as terror.

Consequence of such a state of affairs is a gradual legalization of international terror as the method for prevention of emergence of conflicts between nations and countries and for regulation of existing ones. Since the UN appear as the formal perpetrator of terror, its victim is defenceless, while the potential victim can see in which situation it can find itself if it does not comply with the will of big nations.

Even though the means for application of international terror are numerous, its formal perpetrator (UN Security Council) easily chooses the most cruel ones – penal sanctions, regardless of the fact that it had not even worked out the general criteria for their imposition and discontinuation.

On the strategy of national security of Russia

M Sc Jelica Kurjak

With the disappearance of the bipolar division of the world have been created for the most of states with socialist system new possibilities and chances in the European integration processes, where a particular role in international relations is being played by Russia. Orientation of this country to the free market and democratic way of development has set also her new direction in international relations. Russia is today in situation to change the methodology of her relations with her until recently ideological and military adversaries, and with her close allies, also with newly established states – members of the Commonwealth of Independent States. With her very difficult economic situation and unstable internal political relations, Russia has not become a country attracting international confidence, and her such international standing influences also her attitude toward the rest of the world, first of all regarding the European collective security system.

Although Russia wishes to gain status of an equal partner in the international community, she is, in view of all circumstances, in a position of relative dependence on the highly developed countries and world institutions. She is therefore in the position demanding of her frequent changes of the sequence of moves, and forcing her to seek new strategies for dealing with new integration groups and new relations in Europe.

Strategic significance of oil

M Sc Milovan Vuković

The author discusses the strategic significance of petroleum on the basis of experiences from the last few decenniums, both from the standpoint of highly developed countries (the biggest consumers of petroleum derivatives) and from the position of the world biggest exporters of petroleum. A particular attention he pays to the fact that many countries enormously rich with oil, or some other natural resource, after their initial economic development slow down considerably their further development in comparison with countries whose natural resources are rather poor. Also analysed are political relations between Caspian Sea region countries, which are attracting a growing interest of the leading world oil companies, because of their extremely rich deposits and in view to the changed geopolitical circumstances in that part of Asia.

On the basis of an analysis of the current political processes the author foresees a growing significance of oil both for the countries possessing rich deposits of this strategic material and for smaller countries, such as Yugoslavia, which lack this fuel.

Responsibility for war damages under the internal and international law

M Sc Nikola Mihailović, Colonel

Responsibility of states for damages and losses of property in international armed conflicts is regulated by the Article 3 of the Fourth Hague Convention on Laws and Customs of War on Land, the Article 91 of the Additional Protocol of August 12, 1949, to the Geneva Conventions on Protection of Victims of International War Conflicts – Protocol I, etc. Violations of these regulations amount to war crimes and other delicts under international law. One of the most grave war crimes is the undertaking of an aggressive war.

Responsibility of states for damages and losses of property in internal armed conflicts is regulated mostly by internal law of states. An exception from this is foreseen by the Additional Protocol of August 12, 1949, to the Geneva Conventions on Protection of victims of Internal Armed Conflicts – Protocol II. Violation of its provisions is also considered a war crime and international delict, and the responsibility for damages arising as consequence of such crimes and delicts is regulated by internal law of states.

Such system of responsibility for war damages is foreseen also in the law of states established in territories of former Yugoslavia. In connection with this significant are provisions of Deighton and Erdut peace agreements

In the judicial practice of FR Yugoslavia the standpoint is taken that this state is responsible for all damages suffered in armed conflicts in territories of SFR Yugoslavia till May 19, 1992, by each member of the armed forces of SFRY, his present residence and citizenship notwithstanding, with an explanation that international and internal legal provisions of SFRY and FRY on the responsibility for war damages are non-applicable, because the state of war was not proclaimed neither in SFRY nor in FRY. These damages are therefore to be legally treated as the ones originating in the time of peace.

Inter-human relations, discipline and morale of the army

Prof. D Sc Ljubomir Kasagić

In the article are analysed two basic elements of the Army morale: human inter-relations in military collectives and military discipline. The latest empirical researches show that human inter-relations, as the most important element of the morale and motivation, surpass the significance of the standard of living of a unit. Even though mutual relations of all elements of the military establishment are regulated by legal provisions, which make the foundation for understanding and development of human inter-relations, the end result still depends on personality of the military leader and his ability to coordinate his official role with the role of the informal leader.

Using the theoretical knowledge and results of researches, the author attempts to point out basic factors of shaping up and development of right human inter-relations which make each military collective morally more firm and ready for sacrifices and self-denial in execution of even most trying and difficult missions both in the time of peace and in war. The point of gravity of the analysis is placed on social-psychological factors, which play the most prominent role in the system of leading the military collectives, because human inter-relations significantly depend on the knowledge, skill and ability of the military leader. For the troop military leader most significant is to be accepted by his subordinates, to be respected and followed by them, and that they have confidence in his official and personal authority.

Military discipline directly and indirectly influences the Army morale and is closely connected with human inter-relations. Direct influence of discipline on the morale stems from its cohesive and motivation property, while its indirect contribution to the Army morale is reflected in that the disciplined behaviour in the time of peace and in war contributes in the highest measure to the combat readiness of a unit and its efficiency in war, while the success the unit attains adds to its already attained morale.

The author also singled and worked out the most significant methods and techniques for the development and evaluation of human inter-relations and military discipline on company level, stressing also the necessity for application of scientific principles of objectivity and reliability.

Characteristics of delict of failing to comply with summons and avoidance of military service

D Sc Dragan Jovašević

Because of war events in territories of former Yugoslavia in the last period the number of certain criminal delicts increased. One of them is the delict of failing to comply with summons and avoidance of military service, punishable under the Article 214 of the Criminal Law of FRY. This delict is considered the violation of the military service obligation, which is according to the Article 139 of the Constitution of FRY of general nature and applicable to all citizens of FRY able to participate in the defence of the country.

This criminal delict consists in noncompliance with summons for recruitment, reception of arms, serving the military term, performing military exercises or execution of other military service prescribed by the law or some other legal acts, or in avoidance of complying with and execution of the said military obligations, by concealment, leaving the country or remaining abroad. Such delicts exist also in cases of urging or inducing other persons to perpetrate such unlawful actions or demeanor (noncompliance with summons or avoidance of military service). These delicts can be undertaken in different ways and by different actions (actively or by nonfeasance), but all of them have in common the fact that they are undertaken or perpetrated with the intention of temporary or lasting or complete avoidance of execution of a form of military obligation.

For this delict the law foresees mostly the punishment by imprisonment (except for the first of the above mentioned forms – which is punishable both in the way of fine and by imprisonment), with the possibility of lenience in cases where the perpetrators by their own will surrender to the competent authority, or more severe punishment (in the case the delict has been perpetrated when the state is at war or in a situation when the danger of war is imminent).

Attempt at epistemological understanding of the object and subject of tactics

M Sc Stevan Liptai, Captain 1st Class

Historical development of tactics has not resulted in the unique, logical and empirically founded determination of its object and subject. Differences in understanding of this problem are the consequence first of all of the inadequately defined certain categories of notions of the art of war, and of the national-doctrinal approach to the theory of tactics.

On the basis of a part of results of researches named „Theoretical structure of tactics“, conducted in the 1994–1996 period, the author attempts to solve the problem, starting from the epistemological standpoint. Thereat he analyses approaches adopted heretofore and offers detailed arguments for his proposed solution of the problem.

The object and subject of tactics are reviewed from the aspect of relatively reliable general scientific-methodological determinations, which

„in contact“ with historically determined part of reality to which tactics is directed, and which with the application of a complex of scientific methods, of different levels of generalization, make possible a fuller argumentation of the offered solution. The epistemological determination of the object and subject of tactics is its ontological problem and makes one of significant prerequisites for further theoretical upbuilding of tactics as a prospective scientific theory in the art of war domain.

Defence of towns

Vlastimir Stojanović, Colonel

With the social-economic, political, demographic and cultural development of towns also the matter of their defence in war gains in significance. Conditions for preparation, organization and carrying out of defence are in towns specific, and because of their characteristics great number of casualties and losses of technical means and equipment, as well as demolition and destruction of houses, buildings and different installations are possible, thus making the defence more difficult. Of great significance in such conditions is the organization of defence, which is particularly complex because of concentration and mutual linkage of numerous participants in defence, and of the need for coordination of their combat activities.

A contribution to discussion on new defence doctrine of FR Yugoslavia

D Sc Milan Opačić, Colonel

Discussion on a new doctrine of defence of FR Yugoslavia and the establishment of certain basic determinants of this doctrine impose, first of all, a need for an analysis and evaluation of certain significant characteristics of the international environment of FR Yugoslavia in which this country intends to survive and preserve its identity. The international community has doubtlessly already entered the stage of shaping the new world order, of redistribution of power and rearrangement of positions and roles of great and regional powers, of all the other states and international, universal and regional organizations. Being situated in such civilization ambience and belonging to the southeastern European region – as a zone of the controlled instability, which will be fundamentally and for a long time profolized by the USA and NATO – FR Yugoslavia has been objectively brought into a very delicate militar-political position, in which exist numerous new sources of a possible endangerment of its security. All these imperatively demand a modern, critical and above all realistic approach in doctrinal analysis and definition of fundamental state interests, state goals and aims, and tasks of defence, particularly in the indentification of the pronouncedly objective responsibility and other basic activities of state (not only of the so called military defence) toward the effective discharging the basic functions of defence of FR Yugoslavia in the time of peace and in war conditions.

Defeatism as consequence of psychological-propaganda war against federal Republic Yugoslavia

Blagoje Ljubisavljević, Colonel

Introduction of the „new world order“, with its proclaimed principles of preservation of peace in global dimensions has not eliminated mutually opposed interests and possible conflicts. Instead of this, it has „dislocated“ the mechanism of force and compulsion so that it uses psychological-propaganda pressures in shaping the consciousness of masses. As the consequence and result of such action appears defeatistic thinking, which „kills“ each motivation for resisting both the forceful and non-forceful forms of supremacy and subjugation. Propaganda influence depends primarily on the general material and social situation in a country, on psychological-social and moral characteristics of the group towards which the propaganda is directed, and finally on the attractiveness of the offered social and direct material gains. Different examples seen in the last period – from the utter toughness and resistance to the complete apathy and indifference to the imposition of foreign will, ideology and culture – strongly justify the sceptical and realistic viewing the power and range of propaganda. An overrating its omnipotence is equally wrong as its underrating. Acceptance of foreign ideas, technology and cultural or ethical values and standards does not in itself mean a defeatistic resignation if it does not jeopardize or undermine the basic system of values of a nation, society and state. Defeatism surely cannot be resisted or countered by running away, isolation and xenophobia – as opposite to uncritical consuming of everything offered by the „great civilized world“. Weighing, comparison and interweaving of own and foreign values, as well as finding out the measure for their mutual influence and impact at the individual and general plane make the way of constructive international cooperation, under the condition, of course, that everyone „stays on his own“.

Rebellion and secession

Milan V. Petković, Colonel

The goal of a rebellion is coming to political power by overthrowing the existing authorities. It can be incited from the outside or from within the country. Understanding the motivation and aims of rebels (secessionists) and the government that fights them is of decisive significance in foreseeing the behaviour and actions of one and the other side. The understanding of motivation of rebels is for foreign intelligence services one of significant activities, since on their adoption or rejecting this motivation frequently depends their estimate and decision on whether or not rebels or the government should be aided.

In strategies of approach of foreign countries towards the country in question, support of rebels (secessionists) or the government that fights them makes significant levels of mixing and intervention in internal affairs of the country, after the postulates of low intensity conflict doctrine. This form of

the aggressive political and military meddling of intelligence services into internal affairs of other countries is less dangerous for those social communities and political systems in which the social contrarities are minimized. In such environments rebellions cannot succeed, and the possibility of penetration on the part of foreign intelligence services is negligible.

Modern officers' corps

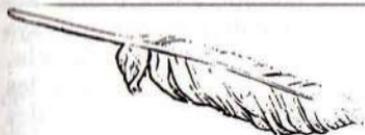

Rade Rajić, Lt. Colonel

There are but a few professions, among which also the officer's one, that exert decisive influence on the history and destiny of a state, society and nation. The officer's profession has, therefore, strategic significance, particularly for those states and peoples that waged throughout their history numerous wars, suffering in them enormous losses and destruction. This profession is the only one that proves its qualities and abilities in war. On officers also depends in a great measure the very outcome of a war. In order that the officer's profession could gain more repute and power, the officers' corps is organized, as a separate select layer of men in the Army and society. Its values must be elevated and kept upon the pedestal of honour, repute, national and popular recognition, and dignity. The officer's profession, however, depends on the state, society and nation, which first of all ordain it legitimacy, status and recognition, and thereafter demand from it power, professional honour, professional ethics and fulfilment of patriotic duty. All these are realized more easily and effectively by the officers' corps, because individual officers cannot or are not able to accomplish it by themselves. However, even though officers can propose the establishment of the officers' corps as a professional organization that will incorporate all officers, they have no right nor can they impose such an organization to the state, society and nation.

Most of modern armies of the world have their officers' corps. The celebrated Serbian Army had an excellent officers' corps, which deserves a particular attention in the process of transformation of the Yugoslav Army.

Le terreur international

Mr Milan Mijalkovski, Colonel

Les événements dans le monde après la destruction du Pacte de Varsovie, en particulier sur le sol de l'ex-Yougoslavie, entre autres choses, montrent sur le fait que certains Etats tentent de réaliser leurs buts à la façon agressive, assurent leur légitimité de la part de l'Organisation des nations unies ce que, malheureusement réussissent souvent, puis appliquent la violence contre l'Etat victime, connues sous le nom terreur.

Les conséquences de cette politique sont une légalisation successive de terreur international comme la façon de l'empêchement l'apparition des conflits entre les peuples et les pays. Car, l'ONU apparait comme l'exécuteur formel du terreur, la victime ce sent sans protection et les victimes potentielles voient leur situation hypotétique si ne prennent pas en considération la volonté des grands.

Malgré le fait que les moyens sont en fonction de réalisation du terreur international et sont nombreux et variés, l'exécuteur formel – Conseil de Sécurité de l'ONU – prend aisement la décision d'appliquer les mesures cruelles – sanctions, sans tenir compte de fait que les critères pour la punition ne sont pas étudiés ni pour la prise, ni pour l'interdiction de leur application.

Stratégie de sécurité nationale de la Russie

Mr Jelica Kurjak

Après la disparition du monde bipolaire, on a vue créer les nouvelles possibilités pour la plupart des Etats du système socialiste dans les processus de l'intégration européenne en général, ayant comme le fait le rôle particulier de la Russie en ce qui concerne les rapports internationaux. Orientation de ce pays vers le chemin démocratique et de marché a déterminé sa nouvelle direction concernant les rapports internationaux. La Russie est maintenant dans une situation de changement de la méthodologie des rapports avec les ex-adversaires idéologiques et militaires avec les alliés et avec les nouvelles Etats, membres de la Communauté des Etats Indépendants. Dans une situation très difficile au point de vue économie et ayant les rapports politiques internes très instables, La Russie n'est pas un Etat de confiance, ce que gêne ses rapports envers le reste du monde, avant tout le système de sécurité collective en Europe.

La Russie désire de prendre le status de partenaire égal dans la communauté internationale, mais, prenant en considération toutes les conséquences, elle se trouve dans position relativement dépendente des pays hautement développés et des institutions internationales. A cause de cela, elle est en position de changer l'ordre des décisions et de chercher les nouvelles stratégies envers les entiers integrationnistes dans le cadre des rapports nouveaux en Europe.

Importance stratégique du petrol

Mr Milovan Vuković

Dans ce travail on étudie l'importance stratégique du petrol, prenant en considération les expériences des décennies écoulées, tant de l'angle et des positions des pays les plus développés – les plus grands consommateurs – que des positions des exportateurs du petrol. On a attiré une attention particulière sur le fait que de nombreux pays, riches en petrol ou en autres sources de l'énergie, après l'augmentation inicalia de niveau de l'économie, réalisent un développement assez lente par rapport aux Etats qui ne disposent pas de l'énergie naturelles. On a analysé, aussi, les rapports politiques des pays de basin Kaspien, qui, tenant compte des conditions géopolitiques changées dans cette partie de l'Asie et des réserves très grandes en petrol et en gaz, deviennent attractifs pour les companies patrollières dans le monde.

Auteur, basant son analyse sur les évènements politiques nouveaux, tant des pays riches en petrol, que des petits pays, comme la Yougoslavie, qui ne disposent pas de quantité énorme de ce type d'énergie.

La responsabilité pour le dégât de guerre d'après le droit international et interne

---

Mr Nikola Mihailović, Colonel

La responsabilité des Etats pour les dégâts commus durant les conflits internationaux est prescrite dans le paragraphe 3 de la Quatrième convention de Genève concernant la guerre terrestre, dans le paragraphe 91 de l'Annexe au Protocol de Convention de Genève datée du 12 aout 1949, concernant la protection des victimes des conflits internationaux armés – Protocol I etc. Laviolation de ce règlement représente les crimes de guerre et d'autres délites juridiques internationaux. Une des plus graves crimes est le déclenchement de la guerre agresive.

La responsabilité des Etats pour les dégâts commus durant les conlits internes, est réglée par le Droit interne des ces Etats. Un cas particulier est prévu par l'Annexe au Protocol de Convention de Genève datée du 12 aout 1949, concernant la protection des victimes des conflits armés internes – Protocol II. La violation de ces interdictions je aussi la crime de guerre et le delict international et la responsabilité pour le dégât dû comme la conséquence de ces crimes est à la charge des Etats concernés qui prennent la responsabilité d'après leur Droit interne.

Un système comme tel prévoit même le droit des Etats nés sur le territoire de l'ex-Yougoslavie. En liaison avec cela, les paragraphes des traités de Dayton et Erdut sont importants.

Dans la pratique juridique de la RFY, on prend le point de vue que cette Etat est responsable pour les victimes et les dégâts dûs aux membres des forces armées de la RSFY, jusqu'à la date de 19 Mai 1992, sans tenir compte de leur état civile et administrative actuel, ayant comme explication que le règlement des RSFY et RFY actuelle ne peuvent pas être appliqué car l'état de guerre n'était pas proclamé. C'est pourquoi ces dégâts doivent être résolus comme ces dûs durant la paix.

Rapports internationaux, discipline et force morale de l'armée

Prof. dr Ljubomir Kasagić

Dans cet article, on fait une analyse des deux questions de base concernant le moral de l'armée: rapports interhumains dans les collectifs militaires et la discipline militaire. Les nouvelles recherches empiriques montrent que les rapports interhumains, comme le fait le plus important de moral et de motivation, sont devant le standard de vie de l'unité. Malgré ce fait que les rapports entre les différents éléments de l'institution militaire sont réglés par le règlement, ce que fait la base pour la compréhension et l'établissement des rapports interhumains, le résultat final dépend de personnalité des autorités et de leurs capacités de coordonner son rôle avec le rôle de leader informel.

L'auteur de l'article, en utilisant les connaissances théoriques et les résultats des recherches, veut montrer les faits de base de collectif militaire qui sont décisifs pour la formation et le développement des rapports interhumains et qui font que collectif militaire devient plus solide et apte pour sacrifice durant l'exécution de devoirs difficiles en temps de paix et en temps de guerre. L'accent dans cette analyse est mis sur les faits socio-psychologiques qui sont le plus influents dans le système de commandement des collectifs militaires. Car, dépendant des propriétés, de connaissance et des capacités du chef, on voit l'unité qui suit ceux-la et accepte les rapports mutuels positifs. Pour l'autorité de base, il est le plus important d'être accepté par les subordonnés, d'être suivi et respecté et d'avoir la confiance en son autorité personnel et officiel.

La discipline militaire fait une influence directe et indirecte sur le moral de l'armée et se trouve dans une liaison interactive avec les rapports interhumains. Une influence directe de la discipline sur le moral est en propriété cohérente, tandis que la contribution indirecte de la discipline est vue dans le comportement durant la paix et la guerre ce que donne à la volonté de l'unité de se battre durant la guerre. Ces succès agissent réciproquement sur le niveau de moral.

Auteur accentue les méthodes les plus significatives pour l'augmentation et valorisation des rapports interhumains et la discipline militaire au niveau compagnie-batterie, soulignant la nécessité de respect des principes scientifiques – objectivité et réalité.

Caractéristiques des oeuvres punitives de refus à l'appel et évasion du service militaire

Dr Dragan Jovašević

Dans la période écoulée, à cause de la guerre sur le sol de l'ex-Yougoslavie, on a vu s'augmenter le nombre des oeuvres punitives pénales. Une d'elles est prévue par le paragraphe 214 du Code pénal de la RFY, sous le nom refus à l'appel et évasion du service militaire. Sous ce terme on comprend l'attaque contre le service militaire qui, d'après le paragraphe 139 de la Constitution de la RFY est général et obligatoire pour tous les citoyens de la RFY aptes de défendre le pays.

Cet acte criminel consiste en refus à l'appel pour recrutement, connaissance de dispositif militaire en cas de guerre, prise d'armes, service proprement dit, réalisation de l'exercice militaire ou exécution des autres actes prévus par la loi militaire ou évasion de l'exécution des ordres concernant le service militaire se cachant devant les autorités soit par la fuite hors de pays soit en restant à l'étranger. Ils existent aussi, ces actes, en cas de complôt contre le service militaire commis par le groupe organisé ou guidé par une personne tiers (évasion ou refus à l'appel). Cette oeuvre peut être réalisée de façon différente, des actions différentes (par l'actions ou par inactivité), mais, en général, il est important que la volonté d'éviter le service militaire existe.

Pour cet acte, la loi prévoit, en général, une punition de prison (à l'exception de la première forme – une punition en argent ou la prison), mais il y a possibilité de punition légère (en cas de retours volontaire) et punition dure (si cet acte est fait durant la guerre ou durant les conditions de la menace de guerre immédiate).

Essai de compréhension épistémologique de l'objet et du sujet de la tactique

Mr Stevan Liptai, Capitaine de I classe

Résultat du développement de la tactique durant l'Histoire n'est pas unique et compacte, non plus logique et empirique, surtout quand il s'agit de son objet et son contenu. Les différences dans la compréhension de ce problème sont les conséquences, avant tout, des définitions non adéquates de certains termes de l'art de guerre et de l'approche nationale et doctrinale à la théorie de la tactique. Basant ses constatations sur les résultats de la recherche réalisée dans la période de 1994 à 1996, sous le nom „Développement théorique de la tactique“, auteur tente de résoudre le problème de point de vue épistémologique. Il fait une analyse des approches différentes actuelles et offre les arguments détaillés pour la résolution du problème.

Objet et contenu de la tactique sont vus sous angle relativement sûr des déterminantes scientifiques et méthodologiques générales, qui en „contact“ avec une partie de réalité vers laquelle la tactique est dirigée, en appliquant le complexe des méthodes scientifiques de niveau différent,

permet une argumentation complète de la résolution proposée. La détermination épistémologique de l'objet et du contenu de la tactique est une des conditions préalables pour la suite de travail concernant le développement théorique de la tactique comme la théorie prospective dans le domaine de l'art de guerre.

Défense des villes

Vlastimir Stojanović, Colonel

Ensemble avec le développement socio-économique, politique, démographique et culturel, on voit s'augmenter l'importance de la défense des villes. Dans les villes, ils existent les conditions particulières pour les préparatifs, l'organisation et l'exécution de la défense à cause des caractéristiques de ces agglomérations, des moyens modernes de l'attaque et des pertes énormes possibles en vies humaines et en matériels et biens, ainsi que des destructions de différent type ce que complique la défense. Dans les conditions comme telles, il est très important d'organiser la défense de façon à ce que la concentration et la liaison des participants soient de bonne qualité et que ces activités soient complètes durant toute la campagne de défense des villes.

Définition de certaines questions de la doctrine de défense de la RF de Yougoslavie

Dr Milan Opačić, Colonel

Etude et détermination de certaines lignes de base de la nouvelle doctrine de défense de la RF de Yougoslavie, comprend une nécessité prioritaire de réflexion sur les caractéristiques importantes de l'environnement géopolitique de la Yougoslavie dans lesquels elle veut demeurer et garder son identité. Il est hors doute que la communauté internationale est déjà avec un pied dans la phase de formalisation du nouvel ordre mondial, de redistribution du pouvoir et de prestructuration des positions et du rôle des grandes et puissances régionales, des autres Etats et des organisations universelles, régionales et internationales. Se trouvant dans cette ambiance et appartenant à la région de l'Europe de Sud-Est comme la zone d'instabilité contrôlée, qui sera longtemps sous l'influence des EUA et de l'OTAN, la RF de Yougoslavie est, objectivement, mise dans une situation très délicate, dans laquelle il y a de nombreuses sources de menace possible de sa sécurité. Tout cela demande une approche moderne, critique et réelle à la doctrine et une détermination des intérêts de l'Etat, des buts à atteindre avec une défense, et, en particulier, identification de responsabilité accentuée et objective des autres activités de l'Etat (non seulement la défense militaire) pour l'exécution des fonctions de base de la défense de la RF de Yougoslavie durant la paix et durant la guerre.

Blagoje Ljubisavljević, Colonel

Par le „Nouvel ordre mondial“ et avec les principes réclamés de sauvegarde de la paix, en dimensions mondiales, les conflits potentiels et les intérêts contrecarrés ne sont pas mis à part, mais le mécanisme de la puissance et de la force avec application des actions psychologiques et de propagande commencent à agir sur les masses dans le monde entier. Comme conséquence de cette activité, on voit apparaître une conscience défétiste qui „tue“ toute motivation pour la résistance en force ou d'autre contre les formes de soumission au suprématisme des autres. L'influence de propagande est conditionnée, premièrement, par l'état de chose dans une société, puis par les caractéristiques socio-psychologiques et morales du groupe vers lequel cette propagande est dirigée, et encore, par le profit immédiat qui est offert. Les exemples différents dans un dernier temps – à partir de durcissement et de résistance jusqu'à l'apatie complète envers la volonté de l'étranger, de la religion, de l'idéologie et de la culture – montrent parfaitement un point de vue sceptique concernant le pouvoir et la portée de propagande. Surestimation de cette puissance est égale comme sa sous-estimation est également dangereuse. Acceptation des idées étrangères, de la technologie et des standards culturels et éthiques n'est pas en soi même défétiste si ne touche pas le système de base de la nation, de la société et de l'Etat. Confrontation au défétisme n'est pas possible si on s'en fuit, par isolation ou xénophobie pour contrarier la consommation de tout ce qui est offert par le „grand monde civilisé“. Mesure et comparaison des valeurs propres et étrangères ainsi que la recherche de l'influence correspondante aux nos besoins est une façon de coopération internationale constructive, sous condition de „rester en soi sur sa propriété“.

Insurrection – méthode et moyen des services de renseignement

---

Milan V. Petković, Colonel

Le but d'une insurrection est la prise du pouvoir politique par le renversement. Elle peut être initiée de l'intérieure ou de l'extérieure. La compréhension des motifs et des buts des soulevés (secessionnistes) et du gouvernement qui mène le combat contre eux, est de l'importance prédominante quand il s'agit de prévision de comportement et des activités d'une ou d'autre partie. Pour les services de renseignement étrangers cette compréhension des motifs est une activité de grande importance car, souvent, de cela dépend le comportement et l'acceptation de l'étranger des motifs de gouvernement ou ceux des soulevés.

Dans les doctrines et des stratégies des pays étrangers envers autres pays, le support des soulevés (secessionnistes) ou du gouvernement qui se bat contre eux fait les étapes importantes de l'influence dans les affaires internes des autres pays suivant les paragraphes du conflit de basse intensité. Cette forme de l'agression et de l'intervention militaire des services de

renseignement dans la politique interne des autres est moins dangereuse pour les pays et les communautés sociales et politiques qui ont les conflits internes au bas niveau. Dans ces milieux les insurrections ne réussissent pas et la possibilité pour la percée des services de renseignement étrangers est très petite.

Corps des officiers moderne

Rade Rajić, Lieutenant-Colonel

Il y a peu de professions, parmi lesquelles on a le corps des officiers, qui peuvent faire une influence décisive sur l'histoire et le sort de l'Etat, de la société et de la nation. La profession des officiers, suivant cette idée, a une signification stratégique, en particulier quand il s'agit des Etats et des nations qui ont, le long de l'histoire, mené de nombreuses guerres, ou subi des destructions et calvaires. La profession des officiers est une seule profession qui toutes ses qualités et possibilités montre durant la guerre. Le résultat de la guerre dépend, dans une grande partie de comportement des officiers. Pour que la profession des officiers soit avec la puissance d'organiser le corps des officiers comme une caste d'élite dans l'armée et dans la société, elle doit être constructive et moderne. Les valeurs de ce corps doivent être sur un piédestal de l'honneur, de fierté, de reconnaissance nationale et de dignité. La profession des officiers dépend de l'Etat, de la nation et de la société. Ils déterminent la légitimité, la reconnaissance et le status, puis demande sa puissance, l'honneur professionnelle, l'éthique professionnelle et le devoir patriotique. Tout cela est à la réalisation du corps des officiers car les officiers eux seuls ne peuvent pas réaliser cela. Ils peuvent proposer l'organisation corporative professionnelle des officiers en un corps des officiers, mais ils ne peuvent pas ordonner cela à l'Etat, à la société et à la nation.

Toutes les armées modernes dans le monde disposent de leurs corps des officiers. L'armée serbe célèbre a eu aussi le corps des officiers extraordinaire, qui mérite une attention particulière dans le processus de transformation de l'armée de Yougoslavie.

Der Internationalebeziehungen

Mr Milan Mijalkovski, Oberst

Die Ereignisse in der Welt nach dem Zerfall des Warschawa Pakts weisen besonders auf dem Territorium des ehemaligen Jugoslawiens hin, dass einige Staaten rücksichtslos versuchen, für die Verwirklichung ihre Ziele auf der aggressiven Art die Legitimität durch die Organisation der Vereinten Nationen sicherzustellen. Zum Leid gelingen sie in dies oft, und dann wenden nach dem ausgewelten Opfer (der Staat) das Gewalt an. Es ist bekannt wie der Terrorismus.

Die Folge des solchen Stande ist eine stufenweise Legalisation des Internationaleterrorismus wie die Art der Hemmung des Ausschlagen und die Regulation des Konflikts zwischen einzelnen Völker und Länder. Die Vereinten Nation werden wie die Ausführbarkeit des Terrorismus erscheinen. Der Opfer des Terrorismus ist ohne Hilfe, und die Potentieleopfer schliessen ab, in der welchen Situation gefunden werden können, wenn sie die Wille der Grossen nicht gehorchen.

Obwohl die Mittel in der Funktion der Durchführung des Internationaleterrorismus zahlreich und verschiedenartig sind, wird ihre Ausführbarkeit (Die Sicherheitsrat) leicht für grobe Massnahmen – die Sanktion entscheiden, ohne Hinsicht was er die Lösung sogar nie die Rahmen des Kriterium für ihre Einführung und die Abschaffung nicht ist.

Die Strategie der Nationalesicherheit Russlands

Mr Jelica Kurjak

Dem Abschaffen der bipolaren Verteilung der Welt wurden die neue Möglichkeiten für grossere Staaten des sozialistischen Systems in den europäischen internationalen Prozesse geschaffen, wobei hat besonders die Rolle in der Internationalebeziehungen Russlands. Die Orientierung dieses Landes in dem marktdemokratischen Weg der Entwicklung hat ihre neue Richtung in der Internationalebeziehungen bestimmt.

Das Russland ist zur Zeit in der Situation, dass es die Methodologie der Beziehungen mit den bis gestern ideologischen und den Militärgegner verändert, mit seinen unmittelbaren Verbündeten, aber und mit den Neugeformierungstaaten die Mitglieder der Gemeinschaft der Unabhängigestaaten. In der schweren ekonomischen Situation und den unstabilen politischen Beziehungen inneres Landes hat es nicht von dem Vertrauen, was fliesst

unmittelbar und auf ihre Beziehung nach anderem Teil der Welt ein, vor allem nach dem europäischen System der Kollektivsicherheit.

Das Russland will der Status des gleichberechtigten Partners in der Internationalegemeinschaft einnehmen, aber in Hinsicht auf alle Umstände befindet sich es in der relativen abhängigen Lage von den Hochentwickeltestländer und die Institution der Welt. Demzufolge ist es in der Position, dass es öfter den Reihenfolge der Striche verändert und das Russland sucht für neue Strategie nach den neuen integration Ganzen und der neuen Beziehungen in Europa.

Der strategische Charakter des Öls

Mr Milovan Vuković

In der Arbeit wird der strategische Charakter des Öls auf dem Grund der Erfahrung aus dem letzten Jahrhundert betrachtet, wie aus der Ecke am entwickelten Staaten (am höchsten Konsumenten des öls), so und aus der Position am höchsten weltliche Exporteure des Öls. Besonders hat die Aufmerksamkeit auf die Tatsache umgewendet, dass viele Länder, sonst überreich mit dem Öl, oder irgend einem anderen Natursresurs, nach der anfänglichen Wirtschaftsaufschwung, bedeutend langsamer Entwicklung verwirklichen, degegen den Staaten, die in dem Natureigentum entbehern. Es wurden auch die politische Bassin analysiert, die alls anziehender für führende Weltölkompanie wird, in Hinsicht auf ausgewechselte geopolitische Gelegenheiten in diesem Teil Asiens und auf ausnahmsweise reiche Reserve des Öls und Erdgas.

Der Autor, auf dem Grund der Analyse neues politischen Prozess, sieht grössen strategischen Charakter des Öls vor, wie für die Länder reich mit diesem Resurs, so und für kleine Staaten, wie Jugoslawiens zum Beispiel, die mit diesem Energie entbehern.

Die Verantwortung für den Kriegsschaden nach innerem und Internationalesrecht

---

Mr Nikola Mihailović, Oberst

Die Verantwortung der Staaten für die Schäden, die in der Internationalebevaffnetezusammenstösse entstehen, wurden der Artikel 3 der vierten Haagerkonvention über die Gesetze und die Gewonheiten des Krieges auf dem Festland, der Artikel 91 des Ergänzungsportokoll bei der Genfkonvention vom 12 August 1949 Jahr über die Schutz der Internationalebevaffnetezusammenstösse – das Protokoll I vorschrieben. Die Verletzungen dieser Vorschriften stellen die Kriegsverbrechen und andere Internationalarechtsdelikte vor. Einer der schwersten Kriegsverbrechen ist die Bewegung des aggressiven Krieges. Die Verantwortung der Staaten für die Schäden, die in der Internationalebevaffnetezusammenstösse entstehen, werden im ganzen mit dem inneren Recht dieser Staaten reguliert. Die Ausnahme hat das Ergänzungsportokoll bei der Genfkonvention von 12 August 1949 Jahr über

die Schutz der Opfer der Nichtsinternationalebevaffnete zusammenstöße – das Protokoll II vorgesehen. Die Verletzungen dieser Verbot ist auch das Kriegsverbrechen und das Internationalesrechtdelikt. Die Verantwortung für die Schaden, die wie die Folge dieser Verbrechen und die Delikte entstehen, nehmen die Staaten ihren innerem Recht.

Solches System der Verantwortung für die Kriegsschaden hat es in dem Recht der Staaten vorgesehen, die auf dem Territorium des ehemaligen Jugoslawiens entstanden haben. Im Zusammenhang sind ausgeprägte Anordnungen des Deyton und Erdut – Friedensabkommen. In dem gerichtlichen Praxis der Bundesrepublik Jugoslawien hat die Stellungnahme eingenomen, dass dieser Staat für die Schäden verantwortlich ist, die in den Bevaffnete-zusammenstöße auf dem Territorium der Sozialistischen Föderativenrepublik Jugoslawiens bis 19 Mai 1992 Jahr alle Angehörigen der Streitkräfte Jugoslawiens erduldet haben, ohne Hinsicht auf ihre heutige Aufenthaltsort und die Statsangehörigkeit, nebst die Begründung, dass internationale und innere Vorschriften der Sozialistischen Föderativenrepublik Jugoslawies über die Verantwortung für die Kriegsschaden nicht angewändert werden können, weil der Kriegsstand in der Sozialistischen Föderativenrepublik Jugoslawiens und der Bundesrepublik Jugoslawiens nicht verkündigt war. Dafür muss diese Schäden verhandelt werden, wie dass sie für die Zeit des Friedens entstanden haben.

Die zwischenmenschliche Beziehungen und die Moralkraft des Heeres

---

Der Professor Dr Ljubomir Kasagić

In der Artikel wird zwei die Grundfrage der Moralkraft analysiert: Die zwischenmenschliche Beziehungen in den Militärkollektiven und die Militärdisziplin. Die neueste empirische Erforschungen zeigen, dass die zwischenmenschliche Beziehungen wie am wichtigster Faktor der Moral und die Motivation je der Intensität vor dem Lebensstandard der Einheiten sind. Obwohl dazwischene Beziehungen aller Elemente der Militärinstitution den gezeslichen Vorschriften geordent haben, macht es den Grund für das Verständnis und den Ausbau der zwischenmenschlichen Beziehungen. Letztes Resultat hängt dennoch von der Persönlichkeit des Vorgesetzes und seine Fähigkeit ab, dass er offizielle Rolle mit der Rolle des unformelen Führes in Einklang bringt.

Der Autor der Artikel benutzt die theoretische Erkenntnisse und die Resultate der Erforschungen. Er will auf die Grundfaktoren der Gestaltungen und die Entwicklungen der guten zwischenmenschlichen Beziehungen hinweisen, die das Militärkollektiv moralkräftig macht, und ist es vorbereitet auf die Opfer und die Verleugnung bei der Verrichten und am schwerste Aufgabe im Frieden und den Krieg.

Der Schwerpunkt der Analyse ist auf den sozialpsychologischen Faktoren, die am ausgeprägte im System der Führung das Militärkollektiv sind. Weil von den Eigenheiten das Wissen und die Fähigkeit der Kommandanten und die Kommandiere erheblich die zwischenmenschliche Beziehungen abhängen. Für unmittelbaren Vorgezetzte ist am wichtigste, dass ihn die

Untergebene annehmen, und zu folgen und zu achten und dass sie die Vertrauen in seinem offizielles und persönliches Autorität haben.

Die Militärdisziplin fließt unmittelbar und mittelbar auf der Moral des Heeres und ist es in dem Interaktionszusammenhang mit der zwischenmenschlichen Beziehungen ein. Unmittelbar Einfluss der Disziplin auf der Moral ist in der gemeinsamen und motivierenden Eigentümlichkeit. Mittelbar Beitrag der Disziplin des Moralheeres wird in dies besichtigt, was die Disziplin der Soldaten im Frieden und Krieg trägt die Einsatzbereitschaft der Einheit und ihre Effek im Krieg bei, während erzielte Erfolge wirken auf die Erhebung der Moral.

Die Charaktere der Schuldigestat der nichtabberufen Einladung und die Vermeidung des Militärdienst

---

Dr Dragan Jovašević

In dem vorigen Zeitraum wurde die Zahl der Militärschuldigestaten vergrößert, wegen der Kriegsereignisse auf dem Boden des ehemaligen Jugoslawiens. Einer dieser Taten sind die Schuldigestaten, die in der Artikel 214 des Strafgesetzes der Bundesrepublik Jugoslawiens vorgesehen haben, unter die Benennung die nichtabberufen Einladung und die Vermeidung des Militärdienst. Dieser Schuldigestat wird die Militärwehrlpflicht angegriffen, die nach der Artikel 139 der Verfassung der Bundesrepublik Jugoslawiens das Allgemeine ist, und der Militärwehrlpflicht unterliegt alle Bürger der Bundesrepublik Jugoslawiens fähige für die Verteidigung des Landes. Dieser Schuldigestat besteht in der nichtabberufen Einladung wegen der Rekrutierung, der Mitteilung der Kriegsordnung, der Annahme der Waffen, des Dienstes des Grundwehrlendienst, der Durchführung der Militärübungen oder im Verrichten anderes Militärsdienstes, die dem Gesetz oder andere Vorschriften vorgeschrieben wird, oder in der Vermeidung des Verrichten dieser Militärlpflichten dem Verstecken, der Auflassung des Landes oder dem Verbleib in dem Ausland. Auch dieser Tat besteht und in der Fall der Anspornen mehr anderer Leute, dass sie manche von angeführten Arbeit (die nichtabberufe Einladung oder die Vermeidung des Militärdienstes) vornehmen. Dieser Tat kann auf die verschiedene Art vorgenommen wird, den verschiedenen Arbeiten (tun und nicht tun), aber ist es für alle wichtig, dass es in der Absicht für einseitige und volle ständige Vermeidung des Dienstes (beziehungsweise Verrichten) manches Grundwehrlendienstes vorgenommen wird.

Für diese Tat sieht der Gesetz imganzen die Gefängnisstrafe (ausser für ersten Form der Tat – die Geldstrafe und das Gefängnis) vor. Es besteht die Möglichkeit der milden Strafe (in de Fall der freiwilligen Meldung der Täter der Tat dem zuständigen Behörden) und die strenge Strafe (wenn die Tat in der Zeit des Kriegsstand oder in den Bedingungen des unmittelbaren Kriegsgefahr gemacht hat).

Der Autor hat in der Artikel am wichtigste Methode und die Technik für die Ausbau und die Werte der zwischenmenschlichen Beziehungen und

das Militärdisziplin auf der Niveau der Kompanie – Batterie ausgearbeitet. Er hat die Bedarf für die Beachtung der wissenschaftlichen Prinzipien – der Objektivität und der Zuverlässigkeit betont.

Der Versuch des epistemologischen Auffassen das Objekt und den Unterrichtsfach der Taktik

---

Mr Stevan Liptai, Hauptmann erste Klasse

Das Resultat der Entwicklung der Taktik durch die Historie ist nicht einheitliche, logische und empirische Gründung die Bestimmung ihres Objektes und des Gegenstandes. Die Unterschiede in den Auffassungen dieses Problems sind die Folge vor allem unregelmässig definierende einzelne kategoriale Begriffe des Kriegskunstes und der Nationaldoktrinaesbeitritt der Theorie der Taktik.

Auf dem Grund des Teils der Resultate der Erforschungen „Die theoretische Ausbau der Taktik“, die in dem Zeitraum von 1994 bis 1996 Jahr durchgeführt wurden, versucht der Autor, das Problem mit der epistemologischen Stellungnahme zu lösen. Bei diesem analysiert er bisherige verschiedene Beitritte und das Detail argumentiert die vorgeschlagene Lösung des Problems.

Das Objekt und der Gegenstand der Taktik werden mit dem Aspekt relativ zuverlässige allgemeine wissenschaftlich-metodologische Bestimmungen angeschaut, die in der Berührung mit der historischen bestimmten Teil der Wirklichkeit sind, auf der die Taktik nebst die Anwendung des Komplex der wissenschaftlichen Methode des verschieden Niveaus der Arbeit hingewiesen hat, wird die völlige Argumentation der vorgeschlagen Lösung ermöglicht. Epistemologische Bestimmung des Objekt und des Gegenstandes ist ein ontologisches Problem der Taktik und es macht einer weitgehender Voraussetzung weite des theoretischen Ausbau der Taktik wie die Perspektive der wissenschaftlichen Theorie in der Sphere des Kriegskunstes.

Die Verteidigung der Städte

Vlastimir Stojanović, Oberst

Mit der gesellschaftliche-ökonomischen, politischen, demografischen und kulturellen Entwicklung wird der Charakter der Verteidigung der Städte vergrößert. In den Städten bestehen besondere Bedingungen für die Vorbereitung, die Organisation und die Durchführung der Verteidigung. Wegen des Charakters der Städte und die moderne Mittel des Angriffs sind möglich grosse Verluste in der Lebensmacht und den Technischmaterialienmittel wie und die Zerstören, was es die Verteidigung des Stadtes sehr schwer macht. In diesen Bedingungen ist sehr wichtig die Organisation der Verteidigung, die besonders einträchtig ist, wegen der Bedarf der Konzentration und die Verbindung der zahlreichen Teilnehmer und ihre Aktivität in der Verteidigung der Städte.

Der Beitrag der Betrachtung des Grundes der Neuedoktrin der Verteidigung der Bundesrepublik Jugoslawiens

Dr Milan Opačić, Oberst

Die Betrachtung und die Begründung der manchen Gründe der Bestimmbarkeit der Neuedoktrin der Verteidigung der Bundesrepublik Jugoslawiens wird der Vorrang für die Bedarf des Bedenken der manchen charakteristischen Merkmale der geopolitischen und internationalen Umgebung aufgedrängt, in der sich die Bundesrepublik Jugoslawien befindet und in der sie wiegt, Ihre Identität zu bestehen und zu bewahren. Es ist unzweifelhaft, dass die moderne Internationale Gemeinschaft schon in der Phase der Formierung der Neuweltordnung übergegangen ist, der Distribution der Macht, alle andere Staaten und internationalen, universalen und regionalen Organisationen. Die Bundesrepublik Jugoslawien befindet sich in der solchen zivilisierten Umgebung und gleichzeitig gehört sie der Region des südöstlichen Europas wie die Zone der kontrollierbaren Unstabilität, die länger das Amerika und die NATO profilieren werden. Die Bundesrepublik Jugoslawien hat objektiv in die grossen delikaten Militärpolitische Position gebracht, in der zahlreiche neue Quelle des möglichen Gefährdens ihrer Sicherheit besteht. Alle das verlangt notwendig moderne, letzte kritische und alle realen Beitritt in der doktrineren Betrachtung und der Begründung des Grundstatliches Interesses, der Staatliches Ziele und die Ziele der Verteidigung, besonders in der Identifikation hochtoniger, objektiver Verantwortlichkeit und andere Grundtat des Staates, dass der Staat wirksam die Grundfunktion der Verteidigung der Bundesrepublik Jugoslawiens im Frieden und im Krieg verwirklicht.

Der Defetismus wie die Folge des Spezialkrieges

Blagoje Ljubisavljević, Oberst

„Die Neuweltordnung“, die die Prinzipie der Bewahrung des Friedens in den globalen Verhältnisse proklamiert, haben nicht die potenzielle Zusammenstösse und entgegengedehnte Interesse abgelenkt, aber es wird die Mechanismusmacht und das Zwang der Anwendung der psychologisch-propagandistischen Wirkung auf dem Bewusstsein der Menschen ausgenommen. Wie die Folge dieser Wirkung meldet sich die defetistische Bewusstsein, die alles Motiv für das Hinhalten des Widerstandes wie den gewalttätigen, so und hat ungewalttätigen Merkmalen des Untergeben und der Domination „getötet“. Der propagandistische Einfluss hat erste dem allgemein materiellen und sozialen Stand in der Gesellschaft bedungen, danach psychosozialen und den moralischen Eigenschaften der Gruppe, nach der die Propaganda hingewiesen hat, und dann der Anziehungskraft soziale und unmittelbare materielle Nutzung, die angeboten wird. Die verschiedene Beispiele in der letzten Zeit – von der letzten Zähigkeit und der Widerstandsfähigkeit bis zur vollen Apathie und die Gleichgültigkeit nach dem Aufhängen des fremden

Wille, die Religion und die Kultur – rechtfertigen skeptisches und realistisches Gesichtspunkt auf der Macht und der Tragweite der Propagande.

Die Überschätzung dieser Macht ist gleich falsch wie ihre Unterschätzung. Das Annehmen der fremden Idee, Technologie und kulturelle und ethnische Standard ist nicht nur defetistische Überlassung des Stiches, sofern wird nicht im Grundsystem der Wert der Nation, der Gesellschaft und des Staates berührt. Die Gegenteil dem Defetisam ist nicht möglich sicher dem Fliehen, der Isolation und der Xenophobie, dagegen unkritische Konsumierung alle was bietet „Die grosse Zivilisationswelt“. Die Gemessenheit, das Vergleich und das Annehmen der eigenen und fremden Werte wie das Finden der Mass für seinen gegenseitigen Einfluss auf dem Individuelen und dem allgemeinen Plan ist eigentliche Art der konstruktiven Internationalezusammenarbeit nebst die Bedingung „das Bleiben sein auf seinem“.

Der Aufstand und die Sezession

Milan V. Petković, Oberst

Das Zeil des Autstandes ist das Eroberung der politischen Macht dem Umsturz. Er kann aussen und inneren Anpor haben. Die Auffassung der Motiv und die Ziele der Aufständer (Sezessionist) und die Regierung, die sich gegen ihre kämpft, ist entscheidende Weitgehende für das Vorsehen des Betragen und das Verfahren einer oder andere Seite. Für fremde Nachrichtendienste ist die Auffassung des Motiv einer weitgehender Aktivität, weil oft von dafür abhängt, ob das Nachrichtendienst der Motive anniemt oder nicht wie die Nutzung ond ob soll die Aufständer beziehungsweise Regierung helfen. In den Doktrin und den Strategien des Antrittes der fremden Länder nach anderen Länder, die Unterstützung der Aufständer (Sezessionist) oder die Regierung, die sich gegen ihre kämpft, macht es wichtige Stufen der Einmischung in der inneren Sache anderen Länder nach den Anordnungen des Zusammenstösses der Niedrigesintesität. Dieser Form der aggressiven und der militären Einmischung der Nachrichtendienste in der inneren Politik anderen Länder ist weniges Gefahr für die Gesellschaftlichegemeinschaften und die politischen System, in den die gesellschaftliche Gegenteilen auf die kleinste mögliche Massnahme gewölbt sind. In solchen Mitte können die Aufstände nicht erfolgen. Die Möglichkeit für die Durführung der fremden Nachrichtendienste ist sehr wenig.

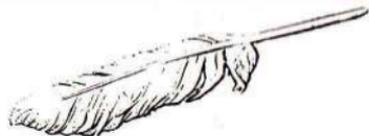
Das moderne offizierische Korps

Rade Rajić, Oberstleutnant

Sehr wenige Profession fließen entscheidend auf die Historie und die Schicksal des Staates, der Gesellschaft und der Nation ein, wie der offizierische Beruf. Er hat den strategische Charakter, besonders für die Staaten und die Völker, die durch die Historie zahlreiche Kriegszusammenstösse, die Verunglückungen und die Zersörungen geführt haben. Der offizierische Beruf ist eine eignene Profession, die alle seine Qualität und

die Fähigkeiten im Krieg beweist. Von dem Offizier hängt im ganzen der Ausgang des Krieges ab. Um die offizierische Profession was mehr Macht zu haben, wird das offizierische Korps organisiert, wie besondere Elite der Menschen im Heer und der Gesellschaft. Ihre Werte müssen auf die Niveau der Ehre, des Vorbildes, der Nationalen Anerkennung und der Würdigkeit erhoben und erhalten werden. Der offizierische Beruf hängt von dem Staat, der Gesellschaft und der Nation ab. Sie bestimmen ihm erstens die Legitimität, die Anerkennung und der Status, und dann verlangen seine Macht, professionelle Ehre, professionelle Ethik und vaterländische Nationalpflicht. Alle das verwirklicht das offizierische Korps, weil sie nicht können, nie im Stand sind, dass es nur die Offiziere verwirklichen. Obwohl sie professionelle korporative Organisation der Offiziere in dem offizierischen Korps vorschlagen können, haben sie keines Recht, nie das dem Staat, der Gesellschaft und der Nation aufdrängen können. Alle moderne Armee in der Welt haben ihres offizierische Korps. Löbliche serbisches Heer hat ausserordentliche offizierisches Korps gehabt, das besonder Achtung in der Prozes der Transformation des Heeres Jugoslawiens verdient.

Международный террор

Канд. наук Милан Миялковски, полковник

События в мире после распада Варшавского договора, в частности на просторах предшествующей Югославии, кроме остального, указывают на то, что отдельные государства бессовестно пытаются, для осуществления своих целей, агрессивным способом обеспечить прикрытие Организации Объединенных Наций. К сожалению, это им часто удается, а потом к выбранной жертве (государству) применяют насилие, известное как террор.

Последствием такого состояния является постепенное узаконение международного террора, как способа предупреждения вспыхивания и урегулирования конфликтов между отдельными народами и странами. Ибо ООН выступает в качестве формального исполнителя террора, жертва террора является беспомощной, а (потенциальные жертвы) соображают в какую ситуацию могут попасть, не повинуюсь воле мощных.

Хотя средства, при помощи которых проводится международный террор, является многочисленными и разнообразными, его формальный исполнитель (Совет Безопасности ООН) легко принимает решения использовать самые суровые меры – санкции, несмотря на то, что им не разработаны даже ни рамочные критерии для из введения и отмены.

Стратегия национальной безопасности России

Канд. наук Елица Курьяк

После биполярного разделения мира создались новые возможности для большинства государств постсоциалистической системы в общих европейских интеграционных процессах, приче особую роль в международных отношениях играет Россия. Ориентация этой страны на рыночно-демократический путь развития определяет и ее новое направление в международных отношениях. Россия в настоящее время находится в ситуации, в которой она должна менять методологию отношений со вчерашними идеологическими и военными противниками, со своими непосредственными союзниками, но и с новосоздавшимися государствами. Находясь в весьма тяжелой экономической ситуации и с неустойчив-

ыми политическими отношениями внутри страны, она осталась без доверия, что самым непосредственным образом влияет на ее отношение к оставшейся части мира, прежде всего к европейской системе коллективной безопасности. Россия желает освоить статус равноправного партнера в международном содружестве, но, учитывая все обстоятельства, она находится в относительно зависимом положении от высокоразвитых стран и институтов мира. Поэтому она в позиции, заставляющей ее часто менять очередь ходов и искать новые стратегии по отношению к новым интеграционным целостностям и новым отношениям в Европе.

Стратегическое значение нефти

Канд. наук Милован Вукович

В работе рассматривается стратегическое значение нефти на основании опыта, накопленного в течение последних десятилетий, с точки зрения самых развитых государств (самых больших потребителей нефтепродуктов), а также с позиции самых больших мировых экспортеров нефти. Особое внимание уделяется факту, свидетельствующему о том, что многие страны, впрочем сверхбогатые нефтью, либо каким другим ресурсом, после начального хозяйственного роста, начинают значительно медленнее развиваться по сравнению с государствами, оскудевающими в природных богатствах. Анализу подвергались также и политические отношения стран Каспийского бассейна, который, учитывая измененные геополитические обстоятельства и исключительно богатые нефти и газа, становится все более привлекательным для ведущих мировых нефтяных компаний.

На основании анализа новейших политических процессов автор предусматривает повышение стратегического значения нефти, как для стран, которые богаты этим ресурсом, так и для небольших государств, наподобие Югославии, оскудевающих в этом источнике энергии.

Ответственность за военный ущерб по внутреннему и международному праву

Канд. наук Никола Михайлович, полковник

Ответственность государств за ущерб, нанесенный в международных вооруженных столкновениях, рассматривается в ст. 3 Четвертой гаагской конвенции о законах и обычаях войны на суше, ст. 91 Дополнительного протокола к Женевской конвенции от 12 августа 1949 года о защите жертв международных вооруженных столкновений – Прокол I и т. д. Нарушения положений этих статей являются военными преступлениями и другими международными правовыми деликтами. Одним из таких преступлений является и развязывание агрессивной войны.

Ответственность государств за ущерб, возникающий в международных вооруженных столкновениях, преимущественно регулируется внутренним правом этих государств. Исключение указанного предусматривается Дополнительным протоколом к Женевской конвенции от 12 августа 1949 года о защите жертв международных вооруженных столкновений – Протокол II. Нарушений этих запретов является военным преступлением и международным правовым деликтом, а ответственность за ущерб, возникающий как последствие этих преступлений и деликтов, государства берут на себя на основании своего внутреннего права.

Такая система ответственности за военный ущерб предусматривается и в правах государств, возникших на территории предшествующей Югославии. В связи с этим, значительными являются положения Дейтонского и Эрдутского мирных договоров.

В судебной практике СРЮ принята позиция, что это государство является ответственным за ущерб, понесенный в столкновениях на территории СФРЮ до 10 мая 1992 года всем личным составом вооруженных сил СФРЮ, несмотря на их нынешнее место жительства и подданность, причем это обосновывается тем, что международные и внутренние законы СФРЮ и СРЮ об ответственности за военный ущерб нельзя применять, ибо состояние войны в СФРЮ не было объявлено. Поэтому такой ущерб необходимо рассматривать как ущерб, возникший в мирное время.

Взаимоотношения, дисциплина и моральная сила войска

Проф. д-р Любомир Касагич

В статье анализируются два основных вопроса морального духа войска: взаимоотношения в военных коллективах и военная дисциплина. Новейшие эмпирические исследования показывают, что взаимоотношения, как важнейший фактор морального духа и мотивации, по своей интенсивности находятся перед уровнем жизни воинской части. Хотя взаимные отношения всех элементов военного института регулируются законом, что составляет основу для понимания и строительства отношений между людьми, крайний результат все-таки зависит от личности офицера и его способности согласовывать свою официальную роль с ролью неформального вождя.

Пользуясь теоретическими сознаниями и результатами исследования, автор статьи желает указать на основные факторы создания и развития хороших отношений между людьми, которые военный коллектив делают более прочным и готовым к жертвам и лишениям при выполнении даже самых тяжелых заданий в мирное и военное время. Главное внимание в анализе уделяется социально-психологическим факторам, наиболее проявляющимся в системе управления военными коллективами. Ибо от качеств, знания и способности командира весьма зависят межчеловеческие отношения. Для непосредственного командира самое важное, чтобы его приняли подчиненные, чтобы они следили

за ним и уважали его, чтобы ему доверяли и уважали его личный авторитет.

Военная дисциплина прямо и косвенно влияет на моральных дух войска и находится во взаимодействии с межчеловеческими отношениями. Непосредственное влияние дисциплины на моральный дух заключается в сплоченности и мотивировочном качестве, а косвенный вклад дисциплины в моральный дух войск проявляется в том, что дисциплинированное поведения в мирное и военное время больше всего способствует боеготовности части и эффективности в войне, причем достигнутые успехи оказывают возвратное влияние на подчет морального духа.

Автор в статье выделил и разработал важнейшие методы и техники строительства и оценки состояние взаимных отношений и военной дисциплины на уровне рота-батарея, подчеркивая потребность уважения научных принципов – объективности и надежности.

Характеристики уголовного преступления, связанного с уклонением от призыва и военной службы

Д-р Драган Йовашевич

В течение истекшего периода, по причине военных событий на территории предшествующей Югославии, замечено увеличение числа определенных военных уголовных преступлений. Одно из таких преступлений пресудматриваемых ст. 214 Уголовного кодекса СРЮ, – уклонение от призыва и военной службы. Этим уголовным преступлением атакуется на воинскую повинность, которая на основании ст. 139 Конституции является общей и относится ко всем гражданам СРЮ, способным оборонять страну.

Это уголовное преступление заключается в уклонении от призыва в армию, сообщения о военном распоряжении, приема оружия, службы в армии, участия в военных учениях или от выполнения другой военной службы, предусмотренной законом или другими предписаниями, или в уклонении от выполнения этих военных обязанностей прятанием, покиданием страны или пребыванием за границей. Это преступление существует и в случае подстрекательства других лиц делать указанные преступления (уклонение от призыва и военной службы). Такие деяния можно совершить различными способами (деянием и недеянием), но для всех них характерно, что они предпринимаются с целью временного или полного избежания выполнения некоторой воинской обязанности.

За это деяние предусматривается преимущественно наказание заключением (кроме для первой формы деяния – денежный штраф и заключение), с тем что существует возможность облегчения наказания (в случае добровольного появления перед компетентным органом) и более строгого наказания (если преступление имело место в условиях состояния войны или в непосредственной военной угрозы).

Попытка эпистемологического понимания объекта и предмета тактики

Канд. наук Стеван Липтаи, капитан I класса

Результат развития тактики в течение истории не является единым, логическим и эмпирическим обоснованием ее объекта и предмета. Разницы в понимании этой проблемы являются следствием, прежде всего, несоответствующе определенных отдельных категориальных понятий военного искусства и национально-доктринального подхода к теории тактики.

На основании части результатов исследований „Теоретическая построенность тактики“, проведенных в периоде 1994–1996 гг., автор пытается решить проблему с эпистемологической точки зрения. Он при этом анализирует имеющиеся различные подходы и подробно аргументирует предложенное решение проблемы.

Объект и предмет тактики рассматриваются с аспекта относительно надежных общих научно-методологических определений, которые в „соприкосновении“ с исторически определенной частью действительности, к которой направлена тактика, и при использовании комплекса научных методов различного уровня общности, предоставляют возможность более полной аргументации предложенного решения. Эпистемологическое определение объекта и предмета тактики является онтологической проблемой и представляет собой одно из значительных предварительных условий теоретического строительства тактики как перспективной научной теории в области военного искусства.

Оборона городов

Властимир Стоянович, полковник

С общественно-экономическим, политическим, демографическим и культурным развитием возрастает и значение обороны городов. В них имеются особые условия для подготовки, организации и выполнения обороны, но из-за характеристики городов и современных средств нападения возможны большие потери в живой силе и ТМС, а также разрушения и разорения, что затрудняет оборону. В таких условиях весьма значительной является организация обороны, которую очень осложняет необходимость сосредоточения и увязки многочисленных участников и их активностей в обороне городов.

К вопросу о рассмотрении основ новой доктрины обороны СР Югославии

Д-р Милан Опачич, полковник

Рассмотрение и утверждение некоторых основных положений новой доктрины СР Югославии приоритетно навязывает необходимость размышления о некоторых значительных характеристиках геополити-

ческого и международного окружения, в котором СР Югославия находится, и в котором стремится сохранить свою самобытность. Несомненно, современное международное содружество уже „шагнуло“ в этап оформления нового мирового порядка, перераспределения мощи и переструктурирования позиций и роли великих и региональных и региональных организаций. Находясь в таком цивилизационном окружении и, одновременно, в регионе юговосточной Европы – как зоне контролируемой неустойчивости, которую существенно и долгосрочно будут профилировать США и НАТО – СР Югославия объективно попала в весьма деликатную военно-политическую позицию, в которой имеются многочисленные новые источники возможной угрозы ее безопасности. Все это требует современного, предельно критического и прежде всего реального подхода к доктринальным рассмотрением и утверждению основных государственных интересов, государственных целей и целей обороны, в частности в опознавании подчеркнутой, объективной ответственности и других основных деятельности государства (а не только так называемой военной обороны), чтобы они действительно осуществляли основные функции обороны СР Югославии в условиях мирного и военного времени.

Дефетизм – следствие специальной войны

Благое Любисавлевич, полковник

„Новым мировым порядком“, с прокламированными принципами сохранения мира, в глобальных масштабах не устранены потенциальные столкновения и противостоящие интересы, но „смещен“ механизм силы и принуждения применением психологическо-пропагандистского влияния на сознание масс. Как следствие такого влияния возникает дефетистическое сознание, которое „убивает“ любой мотив оказания сопротивления, как насильственным, так и ненасильственным формам подчинения и господства. Пропагандистское влияние, во первых, обуславлено общим материальным и социальным состоянием в обществе, потом, психо-социальными и моральными характеристиками группы, подвергающейся пропагандистскому влиянию, и, в конце, привлекательностью социальной и непосредственной материальной пользы, которая предлагается. Различные примеры, имеющие место, в последнее время, – от крайней живучести и устойчивости до полной апатии к навязыванию чужой воли, религии, идеологии и культуры – вполне подтверждают скептический и реалистический взгляд на мощь и возможности пропаганды. Переоценка этого всемогущества так же ошибочна, как и ее недооценка. Принятие чужих идей, технологии и культурных и этических стандартов само собой не является дефетистической сдачей перед стихией, если при этом не затрагивается основная система ценностей нации, общества и государства. Оказание сопротивления дефетизму никак не заключается в отступлении, изоляции и ненависти к иностранцам, в противоположность некритическому прин-

ятии всего, что предлагает „большой цивилизованный мир“. Взвешивание, сравнение и смешение собственных и чужих ценностей, а также и установление меры их взаимного влияния в индивидуальном и общем плане как раз является способом конструктивного международного сотрудничества, при условии: „остаться своим на своем“.

Бунт и сецессия

Милан В. Петкович, полковник

Цель бунта – освоение политической власти переворотом. Его можно подстрекать извне и изнутри. Понимание мотивов и целей мятежников (сецессионистов) и правительства, которое с ними борется, имеет решающее значение для предвидения поведения и поступков той и другой сторон. Для иностранных разведывательных служб понимание мотивов составляет одну из значительных активностей, ибо часто от того принимает ли или не принимает мотивы како полезные зависит и оценка надо ли или не надо оказывать опмоц мятежникам, т.е. правительству.

В доктринах и стратегиях выступления заграничных государств к другим государствам, поддержка мятежникам (сецессионистам) или правительству, которое с ними борется, составляет важные степени вмешательства во внутренние дела других стран, в согласии с положениями столкновения низкой интенсивности. Такая форма агрессивного политического и военного вмешательства разведывательных служб во внутреннюю политику других стран является менее опасной для общественных содружеств и политических систем, в которых общественные противоположности сведены к самой меньшей мере. В таких средах мятежи не удаются, а возможности для прорыва иностранных разведывательных служб весьма небольшая.

Современный офицерский корпус

Подполковник Раде Раич

Весьма мало профессий, среди которых находится и офицерская, оказывает решающее влияние на историю и судьбы государства, общества и нации. Значит, офицерская профессия имеет стратегическое значение, особенно для государств и народов, которые в течение истории вели многочисленные войны, подвергались страданиям и разорениям. Офицерская профессия является единственной профессией, которая все свои качества и способности проявляет в войне. От офицеров во многом зависит исход войны. С целью усиления мощи офицерской профессии организуется офицерский корпус, как отдельный элитный слой людей в войске и обществе. Его ценности должны подняться и остаться на пьедестале части, авторитета, нацио-

нального признания и достоинства. Офицерская профессия зависит от государства, общества и нации. Они ей, во-первых, определяют легитимизм, признание и статус, а потом требуют ее мощи, профессиональной чести, профессиональной этики и отечественной национальной должности. Все это осуществляет офицерский корпус, потому что этого не могут и не в состоянии осуществлять офицеры. Хотя могут предлагать профессиональную корпоративную организацию офицеров и офицерский корпус, они не имеют право, а также не могут этого навязывать государству, обществу и нации.

Все современные армии мира имеют свой офицерский корпус. Славное сербское войско имело исключительный офицерский корпус, который заслуживает особое внимание в процессе трансформации Войска Югославии.

Ликовно-графички уредник
Божидар Мркоња

Језички редактор
Нада Драгишић

Преводиоци:

на енглески
Душан Исаковић

на француски
Милан В. Петковић

на немачки
Раде Катић

на руски
Зоран Стевановић

Коректор
Бојана Узелац

Тираж 1.800 примерака

Штампа: ВОЈНА ШТАМПАРИЈА – БЕОГРАД, Генерала Жданова 40 б

На основу мишљења Министарства за науку и технологију Републике Србије, бр. 413-00-222/95-0101, од 19. 06. 1995. године, часопис је ослобођен пореза на промет.

УДК – Југословенски библиографско-информацијски институт